

Татарстан Республикасы
Арча муниципаль районының
Арча шәһәр муниципаль берәмлеге
Арча шәһәр
башкарма комитеты
422000, ТР, Арча ш., Совет мәйданы, 27
тел. 3-15-25, 3-12-35

Муниципальное образование
город Арск
Арского муниципального района Республики
Татарстан
исполнительный комитет
города Арск
422000, РТ, г. Арск, площадь Советская, 27
тел. 3-15-25, 3-12-35

КАРАР

от « 27 » декабря 2025 г.

№ 230

Татарстан Республикасы Арча
муниципаль берәмлегенен «Арча
шәһәре» муниципаль берәмлегенен
коммуналь инфраструктура
системаларын комплекслы үстерү
программасын 2040 елга кадәрге
чорга раслау турында

"Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында" 2004 елның 28 июлендәге 45-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы, Россия Федерациясе Хөкүмәтенен "Жирлекләрнен, шәһәр округларының коммуналь инфраструктурасы системаларын комплекслы үстерү программаларына таләпләрне раслау турында" 2013 елның 14 июнендәге 502 номерлы карары нигезендә Арча шәһәр башкарма комитеты КАРАР БИРӘ:

1. 2040 елга кадәр чорга Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының "Арча шәһәре" муниципаль берәмлегенен коммуналь инфраструктура системаларын комплекслы үстерү программасын расларга.

2. Әлеге карарны Татарстан Республикасы хокукий мәгълүмат порталында бастырып чыгарырга (pravo.tatarstan.ru) Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының рәсми сайтында урнаштырып, халыкка игълан итәргә (arsk.tatarstan.ru).

3. Әлеге карарның үтәлешен тикшереп торуны Арча шәһәре башкарма комитеты житәкчесе урынбасары Г.Г.Ибәтуллинага йөкләргә.

Арча шәһәре башкарма
комитеты житәкчесе

Р.Ф.Касыймов

ИП Сивухо Николай Николаевич
ИНН 432401588030 Эл. почта: rost43@bk.ru Тел.: +7(953)6931287
610008 Кировская обл, г. Киров

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
АРЧА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ
«АРЧА ШӘҺӘРЕ» МУНИЦИПАЛЬ БЕРӘМЛЕГЕ
2026 ЕЛГА ҺӘМ 2040 ЕЛГА КАДӘР ЧОРГА
КОММУНАЛЬ ИНФРАСТРУКТУРА СИСТЕМАЛАРЫ
КОМПЛЕКСЛЫ ҮСЕШ ПРОГРАММАСЫ

ПРОГРАММА ДОКУМЕНТЫ

2025 г.

Кереш

Гомуми белешмэлэр	3
1 бүлек. Программа паспорты	4
2 бүлек. Коммуналь инфраструктура системаларының гамәлдәге торышына Характеристика	7
2.1 жылылык белән тәмин итү системасының гамәлдәге торышына кыскача анализ	7
2.2 су белән тәмин итү системасының гамәлдәге торышына кыскача анализ	9
2.3 су ағызу системасының гамәлдәге торышына кыскача анализ	13
2.4 электр белән тәмин итү системасының гамәлдәге торышына кыскача анализ	16
2.5 газ белән тәмин итү системасының гамәлдәге торышына кыскача анализ	17
2.6 каты көнкүреш калдыкларын жыю һәм утильләштерү системасының гамәлдәге торышына кыскача анализ	18
2.7 кулланучыларны исәпкә алу приборлары белән тәмин ителешкә кыскача анализ	21
3 бүлек. Муниципаль берәмлекнең үсеш планы, фаразлана торган төзелеш планы һәм коммуналь ресурсларга фаразлана торган ихтыяж	22
3.1 муниципаль берәмлек үсешенең перспектив күрсәткечләрен билгеләү	22
3.2 коммуналь ресурсларга ихтыяж фаразы	25
4 бүлек. Коммуналь инфраструктураны үстерүнең максатчан күрсәткечләр	29
5 бүлек. Максатчан күрсәткечләргә ирешүне тәмин итә торган инвестиция проектлары программасы	35
5.1 электр белән тәмин итү системасында инвестиция программалары	35
5.2 жылылык белән тәмин итү системасында инвестиция программалары	35
5.3 су белән тәмин итү системасында инвестиция программалары	36
5.4 су ағызу системасында инвестиция программалары	41
5.5 газ белән тәмин итү системасында инвестиция проектлары программасы	43
5.6 каты көнкүреш калдыкларын жыю һәм утильләштерү системасында инвестиция проектлары	44
5.7 күпфатирлы йортларда һәм бюджет оешмаларында исәпләү приборларын урнаштыру программасы	45
5.8 күпфатирлы йортларда, бюджет оешмаларында энергияне сак тоту чараларын гамәлгә ашыру, шәһәрне яктырту программасы	45
5.9 проектларның үзара бәйләнеше	45
5.10 инвестиция проектлары буенча инвестиция чыгымнары	45
6 бүлек. Инвестицияләр чыганаклары, тарифлар һәм программаның халык өчен һәркем файдалана алырлык булуы	46
7 бүлек. Программа белән идарә итү	51
7.1 программаны гамәлгә ашыру өчен җаваплы	51
7.2 программаны гамәлгә ашыру План-графиы (коммуналь комплекс оешмалары өчен техник биремнәр эшләү, тарифларны раслау, бюджет акчаларын бүлеп бирү буенча карарлар кабул итү срокларын да кертеп)	52
7.3 программаның үтәлеше буенча хисап бирү тәртибе	52
7.4 программаны төзәтү тәртибе һәм сроклары.	52

Гомуми белешмэлэр

Программа халыкка коммуналь хезмэтлэр күрсэтүнең сыйфатын һәм ышанычлылығын арттыруга юнәлдерелгән максатлар, бурычлар һәм чаралар комплексыннан гыйбарәт.

Программа түбәндәге норматив хокукий актлар нигезендә эшләнгән:

1. "Муниципаль берәмлекләрнең коммуналь инфраструктурасы системаларын комплекслы үстерү программаларын эшләү турында" РФ төбәкләр үсеше министрлыгының 2011 елның 06 маендагы 204 номерлы боерыгы;
2. "Жирлекләрнең, шәһәр округларының коммуналь инфраструктурасы системаларын комплекслы үстерү программаларына таләпләрне раслау турында" РФ Хөкүмәтенең 2013 елның 14 июнендәге 502 номерлы карары;
3. Россия Федерациясенең 2004 елның 29 декабрэндәге 190-ФЗ номерлы шәһәр төзөшкөч кодексы;
4. "Су белән тәэмин итү һәм су бүлөп бирү турында" 2011 елның 07 декабрэндәге 416-ФЗ номерлы Федераль закон;
5. "Жылылык белән тәэмин итү турында" 2010 елның 27 июлендәге 190-ФЗ номерлы Федераль закон;
6. "Россия Федерациясендә газ белән тәэмин итү турында" 1999 елның 31 мартындагы 69-ФЗ номерлы Федераль закон;
7. 2003 елның 02 мартындагы 35 номерлы Федераль закон

1 Булек. Программа паспорты

Программа исеме	2026 елга һәм 2040 елга кадәр чорга Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының "Арча шәһәре" муниципаль берәмлегенң коммуналь инфраструктура системаларын комплекслы үстерү программасы
Программаны эшләү өчен нигез	- Россия Федерациясе шәһәр төзелеше кодексы; - «Су белән тәмин итү һәм су бүлеп бирү турында»07.12.2011 ел, № 416-ФЗ Федераль закон; - «Жылылык белән тәмин итү турында» 27.07.2010 ел, № 190-ФЗ Федераль закон; - "Житештерү һәм куллану калдыклары турында «Федераль законга, Россия Федерациясенң аерым закон актларына үзгәрешләр кертү һәм Россия Федерациясенң аерым закон актларының (закон актлары нигезләмәләренн) үз көчләрен югалтуын тану хакында" 29.12.2014 ел, № 458-ФЗ Федераль закон; - "Житештерү һәм куллану калдыклары турында" 24.06.1998 № 89-ФЗ Федераль закон; - «Россия Федерациясендә үзидарәнн гомуми принциплары турында»2003 елның 6 октябрэндәгә 131-ФЗ номерлы Федераль закон; - «Электр энергетикасы турында»26.03.2003 № 35-ФЗ Федераль закон; - "Россия Федерациясендә газ белән тәмин итү турында" 31.03.1999 ел, № 69-ФЗ Федераль закон; - Россия Федерациясе Хөкүмәтенн «торак-коммуналь хужалыкны, сәнәгать һәм башка оешмаларны газлаштыруның төбәкара һәм төбәк программаларын эшләү һәм гамәлгә ашыру тәртибе турында»10.09.2016 ел, № 903 карары; - Россия Федерациясе Хөкүмәтенн «Электр энергетикасын перспективалы үстерү схемалары һәм программалары турында»2009 елның 17 октябрэндәгә 823 номерлы карары; - Россия Федерациясе Хөкүмәтенн «су белән тәмин итү һәм су түгү схемалары турында»05.09.2013 елның 782 номерлы карары; - Россия Федерациясе Хөкүмәтенн «жирлекләренн, шәһәр округларының коммуналь инфраструктура системаларын комплекслы үстерү программаларына таләпләрне раслау турында»14.06.2013 ел, № 502 карары; - Дәүләт төзелешенн 01.10.2013 елның 359/ДС номерлы боерыгы «жирлекләренн, шәһәр округларының коммуналь инфраструктура системаларын комплекслы үстерү программаларын эшләү буенча Методик тәкъдимнәрне раслау турында»; - Дәүләт төзелешенн 28.10.2013 елның 397/ДС номерлы боерыгы «жирлекләренн, шәһәр округларының коммуналь инфраструктура системаларын комплекслы үстерү программаларын эшләү һәм раслау мониторингын гамәлгә ашыру тәртибе турында»; - Россия Федерациясе Төбәкләр үсеш министрлыгының «Коммуналь комплекс оешмаларының инвестиция программаларын эшләү буенча Методик тәкъдимнәрне раслау турында»2007 елның 10 октябрэндәгә 99 номерлы боерыгы; - Россия Федерациясе Төбәкләр үсеш министрлыгының «Коммуналь комплекс оешмаларының инвестиция программаларын эшләү буенча техник биремнәр әзерләү буенча Методик тәкъдимнәрне раслау турында»2007 елның 10 октябрэндәгә 100 номерлы боерыгы; - Россия Федерациясе Төбәкләр үсеш министрлыгының «муниципаль берәмлекләренн коммуналь инфраструктурасы системаларын

	комплекслы үстерү программаларын эшләү турында»06.05.2011 ел, № 204 боерыгы; - Россия Федерациясе Төбәкләр үсеше министрлыгының «Коммуналь комплекс оешмаларының житештерү һәм инвестиция программалары үтәлешенә мониторинг үткәру методикасын раслау турында»14.04.2008 ел, № 48 боерыгы; - Россия Икътисадый үсеш министрлыгының 09.01.2018 № 10 боерыгы белән расланган федераль аһәмияттәге объектларны, региональ аһәмияттәге объектларны, жирле аһәмияттәге объектларны территорияль планлаштыру документларында тасвирлауга һәм чагылдыруга таләпләр; - "ГОСТ 7.32-2017. Дәүләтара стандарт. Мәгълүмат, китапханә һәм нәшрият эше буенча стандартлар системасы. Фәнни-тикшеренү эше турында хисап. Структура һәм рәсмиләштерү кагыйдәләре", Росстандартның 24.10.2017 N 1494-ст Боерыгы белән гамәлгә кертелгән).
Программаның за-казчысы	Арча шәһәре Башкарма комитеты
Разработчик программыПрограмманы эшләүче	ИП Сивуха Н.Н.
Программаның жаваплы башка-ручысы	Ресурслар белән тәмин итүче оешмалар
Программаны башкаручылар	Ресурслар белән тәмин итүче оешмалар, подряд оешмалары.
Программаның максатлары	Сыйфатка һәм ышанычлылыкка карата норматив таләпләр нигезендә коммуналь ресурсларга перспективалы ихтыяжны тәмин итү, һәм кулланучылар өчен коммуналь хезмәтләрдән файдалану дәрәжәсен саклап калу (яисә арттыру).
Программаның бу-рычлары	- коммуналь инфраструктура муниципаль идарәсе субъектларының үзара хезмәттәшлеген тәмин итү; - жирле үзидарә органнары бүлекчәләре тарафыннан жылылык белән тәмин итү, су белән тәмин итү һәм су түгү, электр белән тәмин итү, газ белән тәмин итү системалары объектлары турындагы факттагы белешмәләргә жылылык белән тәмин итү, су белән тәмин итү һәм су түгү, электр белән тәмин итү, газ белән тәмин итү системаларының схемалары һәм гидравлик модельләре белешмәләре белән даими анализлау һәм чагыштыру мөмкинлеген тәмин итү, ачыклау максатында мәгълүматларны вакытында төзәтү буенча туры килмәүләр һәм чаралар күрү; - кулланучылар өчен коммуналь ресурсларның ышанычлылыгын һәм сыйфатын арттыруны тәмин итү һәм аларның гамәлдәге нормативлар һәм стандартлар таләпләренә туры килүен тәмин итү; - генераль план гамәлдә булган чорга округның шәһәр төзелеше үсеше ихтыяжлары нигезендә коммуналь инфраструктура системаларын һәм объектларын үстерүне тәмин итү; - жылылык, электр энергиясе, су житештерү һәм куллану, ташландык суларны агузу һәм чистарту балансын тәмин итү; - коммуналь инфраструктура системалары объектларын төзегәндә, реконструкцияләгәндә комплекслы якин килүне тәмин итү; - әйләнә-тирә мохитне саклау;
Максатчан күрсәткечләр	-Халыкны барлык кулланучыларга сыйфатлы коммуналь хезмәтләр күрсәтү белән тәмин итү;

	- транспортировка су, жылылык югалтуларны киметү; - авария хәлләренең кимүе; - кулланучылар санын арттыру;
Программаны гамәлгә ашыру сроклары һәм этаплары	2025- 2040 гг
Программаны финанслау күләмнәре һәм чыганаclarы	Программаны гамәлгә ашыруга капитал чыгымнар 2 121 859,9 мең сум. Программаны финанслау чыганаclarы булып: • бюджет акчалары (жирле, региональ, федераль бюджетлар); • предприятиеләрнең үз акчалары (табыш, амортизация түләүләре, проектларны гамәлгә ашыру исәбенә чыгымнарны киметү, инвестиция акчалары).
Көтелә торган нәтижеләр программа	1. Жылылык белән тәмин итү өлкәсендә: - жылылык белән тәмин итү системасының энергия нәтижелелеген арттыру; 2. Су белән тәмин итү өлкәсендә: - алмаштыруга мохтаж чөлтәрләрнең чагыштырма авырлыгын киметү. - кулланучылар санын арттыру; 3. Каты көнкүреш калдыкларын жыю һәм транспортировкалау өлкәсендә: - округ территориясеннән санкцияләnmәгән чүплекләрне бетерү. - төзекләндерү дәрәжәсен күтәрү. 4. Электр белән тәмин итү өлкәсендә: - электр белән тәмин итү системасының энергия нәтижелелеген арттыру. 5. Газ белән тәмин итү өлкәсендә: - кулланучылар санын арттыру; Программаны гамәлгә ашыруның нәтижелелеге ел саен индикаторлар (күрсәткечләр) системасы нигезендә бәяләнә. Программаны гамәлгә ашыруның нәтижелелеген бәяләү муниципаль программаларны эшләү, формалаштыру, киештерү, раслау, гамәлгә ашыру һәм гамәлгә ашыруның нәтижелелеген бәяләү тәртибе нигезендә башкарыла.

2 бүлек. Коммуналь инфраструктура системаларының гамәлдәге торышына Характеристика

Арча муниципаль районы Татарстан Республикасының төньяк-көнбатышында уңайлы икътисадый-географик урын алып тора, республика башкаласы Казан шәһәрен Киров өлкәсе, Удмуртия Республикасы һәм Пермь крае белән тоташтыручы транспорт магистральләрендә урнашкан, ресурслар белән (руда булмаган файдалы казылмалар, урман, су, жир ресурслары) житәрлек дәрәжәдә тәмин ителгән.

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге, шәһәр жирлеге статусы булган муниципаль берәмлек, Татарстан Республикасының төньяк өлешендә, Арча муниципаль районының үзәк өлешендә урнашкан. «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге Арча муниципаль районының Кәче, Наласа, Урта Курса, Иске Кырлай, Яңасала авыл жирлекләре һәм Теләче муниципаль районы белән чиктәш.

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлегенә Арча шәһәре һәм аңа яқын территорияләр керә, шул исәптән Олы Бирәзә, Күпербаш, Иске Айван, Төбәк-Чокырча, Васильев Божа авыллары.

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлегенң хужалык комплексында житештерү секторы, беренче чиратта, «Арча сөт комбинаты», «Арча элеваторы» кебек азык-төлек сәнәгате предприятиеләреннән тора. Азык-төлек сәнәгате предприятиеләреннән тыш, житештерү секторы төзелеш кирпече житештерүче «АСПК» ААҖ Арча кирпич заводы тарафыннан тәкъдим ителгән.

Бүгенге көндә «Арча шәһәре» муниципаль берәмлегенң төп бюджет булдыручы предприятиеләре булып Арча сөт комбинаты («Арча» ЖЧЖ филиалы), «Арча элеваторы» АҖ, «АСПК» АҖнең Арча кирпич заводы тора. Барлык предприятиеләр дә Арча шәһәрендә урнашкан.

Арча муниципаль районы икътисадының инфраструктура секторы да шактый үсеш алган. Беренче чиратта бу мәгариф, сәүдә, транспорт һәм элемент, сәламәтлек саклау һәм торак-коммуналь хужалык кебек эшчәнлек төрләренә кагыла. Әлеге сектор район икътисадының чимал һәм житештерү секторларының нормаль эшләвен тәмин итә.

Шәһәр уңайлы транспорт-географик урынга ия. Шәһәрнең Татарстан Республикасының башка районнары һәм Россия Федерациясе регионнары белән тышкы элементәсә тимер юл һәм автомобиль транспорты төрләре белән гамәлгә ашырыла. Турыдан-туры шәһәр аша гомуми кулланылыштагы федераль әһәмияткә ия «М - 7 «Волга» Мәскәү - Владимир - Түбән Новгород - Казан-Уфа автомобиль юлы, Киров шәһәренә керү юлы уза. Шәһәр территориясендә Горький тимер юлының «Юдино-Агерже» участогында «Арча» тимер юл станциясе урнашкан. Шәһәрдә һәм районда су һәм һава транспорты төрләре белән пассажирлар һәм йөкләр ташу гражданнар авиациясе аэродромы булмау сәбәпле башкарылмый, ә район территориясе буйлап ага торган елгалар суднолар йөрми. Кирәк булганда транспортны су һәм һава төрләре белән Казан шәһәреннән ташырга мөмкиннәр.

Арча шәһәре Югары туристлык-рекреацион потенциалга ия. Арча шәһәре Казансу елгасының матур ярында урнашкан. Арча муниципаль районы бай тарихка ия һәм моңа күп дәлилләр саклап калган. Хәзерге шәһәр чикләрендә археология һәйкәле – Арча шәһәрлеге, республика әһәмиятендәге шәһәр төзелеше һәм архитектура һәйкәлләре: сәүдәгәр Капралов йорты, Сызгановлар йорты, сәүдәгәр с. Хәйруллинның сәүдә рәтләре, район типографиясе бинасы – гражданлык архитектурасы һәйкәле, 1930 елда төзелгән Советлар Йорты, Изге Богородица покрова чиркәве һ. б. урнашкан. Арча муниципаль районы территориясендә шулай ук республика әһәмиятендәге Археология, тарих, шәһәр төзелеше, архитектура һәм сәнгать һәйкәлләре урнашкан.

2.1 Жылылык белән тәмин итү системасының гамәлдәге торышына кыскача анализ

Усадьба һәм күпфатирлы (аз катлы) төзелешләрне жылыту түбән басымлы табигый газда эшләүче 2 яисә бер контурлы индивидуаль көнкүреш казаннарын жылытуның локаль чыганакаларыннан гамәлгә ашырыла.

Жирлекнең «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге территориясенң күпчелек өлешен индивидуаль жылылык белән тәмин итү зонасы алып тора, анда шәхси Утар йортлары

төзелгән. Арча шәһәрндә индивидуаль жылылык белән тәмин итүнең гамәлдә булу зоналары торак пункт территориясендә тарихи оешкан шәхси аз катлы торак төзелеше булган микрорайоннарда формалашкан. Мондый биналар үзәкләштерелгән жылылык белән тәмин итү системаларына тоташтырылмаган. Халыкны жылылык белән я индивидуаль газ казаннары тәмин итә, я мич жылысы файдаланыла.

Жәмәгать учреждениеләре аз куәтле казанлы автоном котельныйлардан файдалана. Жылылык белән тәмин итү системаларының һәм жылылык энергиясе чыганаclarының гамәлдәге зоналары 1 нче таблицада күрсәтелгән. Киләчәктә гамәлдәге барлык жылылык энергиясе чыганаclarының һәм жылылык белән тәмин итү системаларының эш итү зоналары үзгәрешләргә дучар булмаячак.

1 нче Таблица-жылылык белән тәмин итү системаларының һәм жылылык энергиясе чыганаclarының гамәлдәге зоналары тасвирламасы

№	Котельная	Жылытыла торган объект
ООО «Тепло-Сервис»		
1	Котельная школа №8	Здание школы №8
2	Котельная гимназия №5	Здание гимназии №5, детский сад №1
3	Котельная детского сада №7	Здание детского сада №7
4	Котельная школа №6	Здание школы №6
5	Котельная детского сада №4	Здание детского сада №4
6	Котельная ул.Галактионова	Здания Арской ЦРБ, спортивного комплекса «Арча», Арской СОШ №1, Арской НОШ №3-детский сад, Арской детской школы искусств, дворца школьников, музея «Казан арты», администрации и исполнительного комитета, учебного корпуса педагогического колледжа, общежития, отдела МВД России по Арскому району, многофункционального центра (МФЦ), городской бани, магазина «Эссен»
7	Котельная детского сада №5	Здание детского сада №5
8	Котельная детского сада №10	Здание детского сада №10
9	Котельная БОС (биологические очистные сооружения)	Здание БОС
10	Котельная детского сада №9	Здание детского сада №9
11	Котельная детского сада №6	Здание детского сада №6
12	Котельная районного архива	Здание районного архива
13	Котельная гараж администрации	Здание гаража администрации

2024 елга жылылык энергиясе чыганаclarының билгеләнгән гомуми жылылык куәте 21,758 Гкал/сәгать тәшкил итә. 2024 елга исәпләнгән жылылык йөкләнеше 9,76 Гкал/сәгать тәшкил итә. Жылылык куәте резервы 11,998 Гкал/сәгать тәшкил итә.

2030 һәм 2045 елларга Арча шәһәрндә жылылык энергиясенә гамәлдәге чыганаclarы буенча 11,998 Гкал/сәгать күләмндә жылылык куәте резервы сакланачак (гамәлдәге котельныйларның тоташтырылган йөкләнеше агымдагы дәрәжәдә сакланачак).

2 нче таблицада котельная агрегатларының исемлеге һәм билгеләнгән егәрлеге күрсәтелгән.

Таблица 1 - Перечень и установленная мощность котлоагрегатов

Котельныйның исеме	Котлоагрегат маркасы	Котлоагрегат саны, шт.	Суммар билгеләнгән егәрлек, Гкал/сәг
ООО «Тепло-Сервис»			
Котельная школа №8	A R-S- 500	3	1,29
Котельная гимназия №5	KBГ500	2	0,86
Котельная детского сада №7	RS-150	2	0,258

Котельныйныйн исеме	Котлоагрегат маркасы	Котлоагрегат саны, шт.	Суммар бил- гелэнгән егәрлек, Гкал/сәг
Котельная школа №6	RSA-500	3	1,29
Котельная детского сада №4	RS-A180	2	0,3096
Котельная ул. Галактионова	BK21	2	16,34
	KBГ-7,5	2	
Котельная детского сада №5	RS-A80	2	0,1376
Котельная детского сада №10	Микро-100	2	0,172
Котельная БОС	КАМА-100	2	0,172
Котельная детского сада №9	RS-A-250	2	0,43
Котельная детского сада №6	RS-A-150	2	0,258
Котельная районного архива	BAXI	2	0,2064
Котельная гараж администрации	RS-A-40	1	0,0344
БАРЛЫГЫ	-	-	21,758

2.2 Су белән тәэмин итү системасының гамәлдәге торышына кыскача анализ

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлегенә Арча шәһәре һәм аңа яқын территорияләр керә, шул исәптән Олы Бирәзә, Күпербаш, Иске Айван, Төбәк-Чокырча, Васильев Божә авыллары. Үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү системалары муниципаль берәмлекнең барлык торак пунктларында да эшли.

Су белән тәэмин итү системасы үзәкләштерелгән, хужалык-эчү һәм янгынга каршы их-тияжлар өчен берләштерелгән. Тышкы янгын сүндерү челтәрләрдә урнаштырылган жир асты янгын сүндерү гидрантларыннан күздә тотыла. Хәзерге вакытта хужалык-эчә торган су белән тәэмин итүнең төп чыганагы булып жир асты сулары (артезиан скважиналары) тора.

Муниципаль берәмлек территориясендә су белән тәэмин итү хезмәтен «Арча муниципаль районы водоканалы» җаваплылыгы чиклэнгән җәмгыяте (алга таба - «АМР водоканалы» ЖЧЖ) башкара.

Су белән тәэмин итү чыганагы булып жир асты сулары - артезиан скважиналары һәм чишмәләр тора. Түбәндә муниципаль берәмлек территориясендә гамәлдә булган үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү системалары тасвирламасы китерелә.

Арча ш. үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү системасы

Арча шәһәрен үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү чыганакалары сыйфатында 5 су алу скважинасы һәм 3 каптированный Чишмә файдаланыла. Су алу корылмаларының житештерүчәнлегә тәүлегенә 5000 м3 тәшкил итә.

«Курса-1» һәм «Курса-2» чишмәләре Түбән Курса торак пункты янында урнашкан. Суны күтәрү ЭЦВ маркалы насослар белән башкарыла-10-65-140, ЭСВ-8-40-110, егәрлегә 25 кВт, житештерүчәнлегә 63 һәм 40 м3/сәг.

«Күпербаш» чишмәсе Күпербаш торак пункты янында урнашкан, аны ЭЦВ маркалы насос белән күтәрәләр-10-63-140 аның куәте 45 кВт, житештерүчәнлегә 65 м3/сәг. Чишмә жир асты суларыннан чыга торган вак (7 данә) чишмәләр рәвешендә.

Чишмә суы полиэтилен торбалар аша 3 нче күтәргеч насос станциясе мәйданчыгына жиберелә. Барлык бирелә торган су 500 м3 лы 2 резервуарда жыела, анда СКВ-200 тибындагы суны исәпкә алу узелы урнаштырылган.

Жәй айларында Тышкы һавада температура югары булган вакытта Арча шәһәрендә яшәүче халыкка салкын су куллану төрлечә арта. Суүткәргеч корылмалар аша су чыгымы норматив белән чагыштырганда берничә мәртәбә арта.

В целях снижения дефицита питьевой воды и увеличения подаваемой воды в летний период в 2025 г на III площадке водозабора установлен дополнительный резервуар для воды емкостью 500 м3.

3 нче күтәрелеш майданчыгында насос станциясе бар, анда К тибындагы 3 насос урнаштырылган-100-80-160 егәрлеге 15 кВт. Бу насослар бүлү чөлтәрәндә басымны саклау өчен хезмәт итә.

Чишмәләр сулы локаль аз сулы Түбән Уржум карбонат-терриген комплексының жир асты суларын агызалар һәм СанПиН 2.1.3684-21 таләпләренә туры киләләр "шәһәр һәм авыл жирлекләре территорияләрен карап тотуга, су объектларына, эчә торган суга һәм эчә торган су белән тәмин итүгә, атмосфера һавасына санитар-эпидемиологик таләпләр, туфракка, торак урыннарغا, житештерү, жәмәгать урыннарын эксплуатацияләүгә, санитар - эпидемиягә каршы (профилактик) чаралар оештыруга һәм уздыруга".

Ялгыз су алу скважиналары Арча шәһәре территориясендә урнашкан.

Арча шәһәре территориясендә Арча тимер юл станциясенә караган скважиналы ведомство су алуы бар. Су алу урыны Казансу елгасы кисеменнән 50 м көньяк читтә, рельефның абсолют тамгалары 91-93 м. аның төзелеше 1970 елда башкарылган. Суның сыйфаты СанПин 2.1.3684-21 таләпләренә туры килмәү сәбәпле, бүгенге көндә су алудан файдаланмыйлар.

«Арча» ЖЧЖ сөт комбинатын су белән «Арча» су жыю юлы (сөт комбинатыннан 1,5 км көньяктарак урнашкан) һәм бер эксплуатация скважинасы (сөт комбинаты территориясендә аның көньяк өлешендә урнашкан) тәмин итә. Жир асты сулары «Арча» ЖЧЖ тарафыннан сөт комбинатын хужалык-эчү сулары белән тәмин итү һәм Сәнәгатьтә агызу максатында файдаланыла.

Су белән тәмин итү схемасын эшләгән вакытта, «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге Башкарма комитеты мәгълүматлары буенча, Арча шәһәре һәм Иске Айван авылларының су белән тәмин ителешен арттыру өчен муниципаль берәмлек территориясендә Иске Айван авылының көнбатыш читендәге биш артезиан скважинасыннан торган жир асты суларын алу жайланмасы файдалануга тапшырыла.

Су алу житештерүчәнлеге тәүлегенә 1050 м³ тәшкил итәчәк. Су алу Арча шәһәренә көньяк өлешендәге һәм Иске Айван авылының проектлана торган торак массивларын су белән тәмин итү өчен каралган. Артезиан скважиналарында су күтәрү өчен 6 һәм 8 м³/сәг житештерүчәнлектәге насослар урнаштырылган.су бүлү чөлтәрәндә 25 м³ күләмендәге су жыю манарасы аша бирелә. Иске Айван авылының көньяк-көнчыгыш читендә торак пунктның су куллануын жайга салу, чөлтәрдә кирәкле басым булдыру, шулай ук 10 минутлык янгынга каршы су запасын саклау өчен һәркайсы 25 м³ күләмендәге ике су башнясы каралган.

Иске Айван һәм Төбәк-Чокырча авылларын үзәкләштерелгән су белән тәмин итү системасы

Иске Айван һәм Төбәк-Чокырча авылларын үзәкләштерелгән су белән тәмин итү ике жир асты су белән тәмин итү чыганагы – 59 нчы артезиан скважинасы һәм Чишмәдән оештырылган. Су алу корылмаларының житештерүчәнлеге тәүлегенә 340 м³ тәшкил итә.

Кирәкле басым дәрәжәсен саклау өчен бүлү чөлтәрәндә Чыганаclar янәшәсендә һәркайсының күләме 25 м³ булган ике су башнясы урнаштырылган.

Иске Айван һәм Төбәк-Чокырча авылларын су белән тәмин итү системасы Арча шәһәренә су белән тәмин итү системасы белән берләштерелгән.

Олы Бирәзә авылын үзәкләштерелгән су белән тәмин итү системасы

Олы Бирәзә авылын үзәкләштерелгән су белән тәмин итү бер жир асты су чыганагынан оештырылган:

- 20 нче номерлы скважина, житештерүчәнлеге тәүлегенә 196 м³.

Кирәкле басым дәрәжәсен саклау өчен бүлү чөлтәрәндә скважина янәшәсендә 25 м³ күләмендәге су башнясы урнаштырылган.

Күпербаш авылын үзәкләштерелгән су белән тәмин итү системасы

Күпербаш авылын үзәкләштерелгән су белән тәмин итү бер жир асты су чыганагынан оештырылган:

- житештерүчәнлеге тәүлегенә 264 м³ булган 7 нче скважина.

Кирәкле басым дәрәжәсен саклау өчен бүлү чөлтәрендә скважина янәшәсендә 25 м3 күләмәндәге су башнясы урнаштырылган.

Васильев Бужа авылын үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү системасы

Васильев Божа авылын үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү бер жир асты су чыганагынан оештырылган:

- житештерүчәнлегә тәүлегенә 354 м3 булган 80 нче скважина.

Кирәкле басым дәрәжәсен саклау өчен бүлү чөлтәрендә скважина янәшәсендә 25 м3 күләмәндәге су башнясы урнаштырылган.

Су белән тәэмин итү чыганакалары i пояс санитария саклау зоналары белән тәэмин ителгән, аларның күләме СанПин 2.1.4.1110-02 «су белән тәэмин итү чыганакаларын һәм хужалык-эчү билгеләнешендәге суүткәргечләрне санитария саклау зоналары» таләпләренә туры килә. Санитар саклау зоналарын эксплуатацияләү СанПиН 2.1.4.1110-02 «су белән тәэмин итү чыганакаларын һәм хужалык-эчү билгеләнешендәге суүткәргечләрне санитар саклау зоналары» таләпләре нигезендә үтәлә.

Үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү чыганакаларының Гомуми характеристикасы түбәндәге таблицада китерелгән.

2 нче Таблица-су белән тәэмин итү чыганакаларына Характеристика

№ п/п	Шартлы билгеләү	Белдерелгән житештерүчәнлек, (м3/тәүлек)	Файдалануга тапшыру елы	Марка насоса (насосы)	Насос жайланмасының житештерүчәнлегә, (м3/тәүлек)	Санитар саклау зонасы булу
1	Арча шәһәренен су белән тәэмин итү системасы					
1.1	«Купербаш» чишмәсе	650	н/д	ЭЦВ-10-63-140	1560	есть
1.2	«Корса-1» чишмә	175	н/д	ЭЦВ-8-40-110	600	есть
1.3	«Корса-2» чишмә	350	н/д	ЭЦВ-10-65-140	1560	есть
2	Иске Айван һәм Төбәк-Чокырча авылларын су белән тәэмин итү системасы					
2.1	Скважина №59	340	1975	ЭЦВ-6-10-80	240	есть
2.2	Чишмә	126	н/д	ЭЦВ-6-10-80	240	есть
3	Зур Бирәзә авылын су белән тәэмин итү системасы					
3.1	Скважина №20	196	1978	ЭЦВ-6-10-80	240	есть
4	Күпербаш авылын су белән тәэмин итү системасы					
4.1	Скважина №7	264	1980	ЭЦВ-6-10-150	240	есть
5	Васильев Бужа авылын су белән тәэмин итү системасы					
5.1	Скважина №80	354	1972	ЭЦВ-6-10-60	240	есть

Искәрмә-Арча шәһәре территориясендә урнашкан артезиан скважиналары турында мәгълүматлар бирелмәде.

Су эзерләү һәм су чистарту юк, кулланучыларга башлангыч (табигый) су бирелә. Арча шәһәренең су алу корылмаларыннан алына торган эчәргә яраклы суның сыйфаты гомуми катылык күрсәткече буенча норматив документация таләпләренә туры килми (7,5+1,13 мг-экв/Л, норматив 7 мг-экв/л кадәр). Зур Бирәзә авылының су алу корылмаларыннан алына торган эчәргә яраклы суның сыйфаты болганчылык күрсәткече (1,5 мг/л нормада 3,89+0,78 мг/л); сульфатлар күләме (895+90 мг/л, нормада 500 мг/лдан артмый); гомуми катылык (22,95+3,44 мг-экв/Л, норматив 7 мг-экв/Л кадәр булганда); гомуми минеральләшү (1766+158,9 мг/л, норма 1000 мг/лдан артмаса); органолептик күрсәткечләр ПДК дан 1,5 тапкырга артыграк.

Күпербаш, Васильев Бужа, Иске Айван, Төбәк-Чокырча авылларын су белән тәмин итү системаларында эчәр суның сыйфаты суның физик-химик һәм бактериологик үзлекләренә төп күрсәткечләренә туры килә, СанПиН 1.2.3685-21 «гигиена нормативлары һәм кеше өчен тирәлек факторларының куркынычсызлыгын һәм (яки) зарарсызлыгын тәмин итүгә таләпләр яшәү».

Кулланучыларны эчәргә яраклы сыйфатлы су белән тәмин итү өчен жирлекнең су алу корылмаларында суны чистарту станцияләрен урнаштыру вариантларын карарга тәкъдим ителә, алар суны зарарсызландыруны, шулай ук Арча шәһәре һәм Олы Бирәзә авылы су белән тәмин итү системаларында катылык күрсәткечләрен киметүне күздә тотта.

Арча шәһәре территориясендә су белән тәмин итү түбәндәге схема буенча башкарыла: чишмәләрдән алынган су диаметры 225 мм булган, озынлыгы 28,7 км булган полиэтилен торба буенча Арча шәһәренең Көнбатыш урамындагы 3 нче насос станциясе территориясендә урнашкан Чиста су резервуарына китерелә. Аннан соң су шәһәрнең божралы бүлү челтәренә бирелә.

Насос станцияләре жиһазларына характеристика түбәндәге таблицада китерелгән.

2 нче Таблица-су белән тәмин итү системасының күтәрү насос станцияләре жайланмалары

Төеннен исеме һәм урнашу урыны	Оборудование			
	марка насоса	житештерүчәнлек, м3/сәг	напор, м	эл. дв-ль куэте, кВт
3 нче күтәрү насос станциясе, Арча ш.	K-100-80-160	100	32,0	15,0
	K-100-80-160	100	32,0	15,0
	K-100-80-160	100	32,0	15,0

Иске Айван, Төбәк-Чокырча, Зур Бирәзә, Күпербаш, Васильев Божа авыллары территориясендә су белән тәмин итү түбәндәге схема буенча гамәлгә ашырыла: су белән тәмин итү чыганаclarыннан алына торган су турыдан-туры бүлү челтәренә һәм алга таба суны сүтү колонкаларына яки кулланучыга бирелә. Бүлү челтәрендә таләп ителгән басым дәрәжәсен саклау өчен су жыю башнялары кулланыла.

Суүткәргеч челтәре кулланучыларга су ташыла торган магистраль һәм таратучы торбаүткәргечләр жыелмасыннан гыйбарәт. Суүткәргеч челтәренә төп максаты-кулланучыларга кирәкле күләмдә, кирәкле сыйфатта һәм кирәкле басым белән су бирү.

Жирлекнең су белән тәмин итү челтәрләренә характеристика түбәндәге таблицада китерелгән.

2 нче Таблица – муниципаль берәмлекнең су белән тәмин итү челтәрләренә Характеристика

№ п/п	Исеме	Гамәлдәге су белән тәмин итү челтәрләре , км.	
		Ø 63	Ø 110/225
1	Арча ш., Комарова ур.	32,7	102,75
2	Зур Берези ав.		3,58
3	Иске Айван ав.		17,38
4	Иске Айван (многодет. семьи)		3,17
5	Тюбяк-Чекурча ав.		3,0

6	Васильев Божа ав.		2,67
	Барлығы:	32,7	133,44

Сууткәргеч челтәрләре төрле материаллардан (чуен, корыч һәм полиэтилен) эшләнгән. Су белән тәэмин итү челтәрләренең эшләүгә сәләте планлы һәм авария хәлендәге ремонт үткәру, шулай ук челтәрләрнең тузган участкаларын өлөшчә алыштыру белән тәэмин ителә. Су белән тәэмин итү корылмаларын модернизацияләү һәм төзү бик түбән темптар белән башкарыла. Үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү системаларының торышы канәгатьләнерлек булмавының бер сәбәбе-сууткәргеч челтәрләрнең нык тузганлыгы, су белән тәэмин итүне үстерүнең генераль схемаларының булмавы.

Челтәрләрнең иң нык тузганы урамдагы сууткәргеч челтәрләренә туры килә. Сууткәргеч челтәрләрендә аварияләр һәм агып чыгуларны булдырмау һәм югалтулар күләмен киметү өчен ябу-жайга салу арматурасын һәм эксплуатация ресурсы беткән сууткәргеч челтәрләрен вакытында алыштыру үткәрелә.

Ябу-жайга салу арматурасы сууткәргечнең авария хәлендәге участкаларын локальләштерү һәм авария-торгызу эшләрен башкарганда яшәүчеләрнең һәм сәнәгать предприятиеләренең иң аз санын сүндерү өчен кирәк.

Хәзерге вакытта чуен һәм корыч торбаүткәргечләр полиэтиленга һәм ВЧШГДАН ясалганнарга алыштырыла. Торбаүткәргечләрнең заманча материалларының хезмәт итү вакыты шактый зур, техник һәм эксплуатацион характеристикалары сыйфатлырак. Полимер материаллар коррозиягә бирешми, шуңа күрә аларга металл торбаларны эксплуатацияләгәндә килеп чыга торган Кимчелекләр һәм проблемалар хас түгел.

Бүгенге көндә «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеген су белән тәэмин итүдә төп проблемалар түбәндәгеләр:

- су алу корылмалары жайланмаларының тузуы сууткәргечләрнең, сууткәргечләрнең һәм Системаның функциональ элементлары жайланмаларының тузуы югары дәрәжәдә;

- су белән тәэмин итү челтәрләренең тузуы. Сууткәргечләрнең авария хәлендәге юлларын бетерү, запас частьлар сатып алу чыгымнары су белән тәэмин итү системаларын карап тоту һәм аларга хезмәт күрсәтү чыгымнарының гомуми күләмендә шактый зур өлешне тәшкил итә.

- су белән тәэмин итү чыганаclarын исәпкә алу приборлары һәм кулланучыларны абонентларга кертүнең житәрлек дәрәжәдә жиһазландырылмавы.

- су алу корылмаларынан озак вакыт файдалану, әйләнмә торбаларның һәм фильтрлау элементларының туңуы сыйфатның органолептик күрсәткечләрен начарайта.

- Арча шәһәре һәм Олы Бирзә авылының су алу корылмаларынан алына торган эчәр суның сыйфаты норматив документлар таләпләренә туры килми

- Күпербаш, Васильев Бужа, Иске Айван, Төбәк-Чокырча авылларын су белән тәэмин итүнең жир асты чыганаclarынан алынган су, гомумән алганда, СанПиН 1.2.3685-21 таләпләренә туры килә. Әмма суны кулланучыларга бирү алдыннан чистарту системалары булмау сәбәпле, суны агулау куркынычы туа.

2.3 Су агызу системасының гамәлдәге торышына кыскача анализ

Арча шәһәрәндә «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге территориясендә үзәкләштерелгән су агызу системасы бар. Бүгенге көндә Арча шәһәрәндә яшәүчеләрнең 37% ы су агызу челтәрләре белән тәэмин ителгән. Шәһәрдә яшәүчеләрнең күбесе су үткәрми торган стеналы һәм төбе булган инженер тибындагы калкулыклардан файдалана, алардан ассенизатор машиналары белән чистарту корылмаларына чыгарыла.

Арча шәһәрәненң үзәкләштерелгән су агызу системасы канализация коллекторлары буенча агып төшүче суларны жыюны һәм транспортлауны тәэмин итүче инженерлык корылмалары комплексыннан гыйбарәт, алар канализация насос станцияләре ярдәмендә кулланучылардан чистарту корылмаларына жибәрелә.

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге территориясендә су агызу хезмәтен «Водоканал АМР»ҖЧҖ башкара.

Арча ш. үзәкләштерелгән су агызу системасы

Арча шәһәрндә су агызу системасы үзеннән – үзе агып торган 60,243 км канализация челтәреннән, 4,92 км басым челтәреннән, 8 КНС һәм тәүлегенә 2000 м³ егәрлекле биологик чистарту корымаларыннан (алга таба-БОС) гыйбарәт. Агып төшүче суларның уртача еллык күләме: $1200 \text{ м}^3 / \text{тәүлек} \times 365 = 438\,000 \text{ м}^3/\text{ел}$;

Арча шәһәре БОС 1987 елда «Татжилремпроект» житештерү кооперативы эшлэгән эксперименталь проект буенча төзелгән. төзелеш 1991 елда башланган, 1998 елда файдалануга тапшырылган

Чистарту корымалары Арча шәһәренең көнбатыш өлешендә урнашкан. Комплектлы-блоклы башкарудагы БОС Арча шәһәрндәге торак йортларның һәм сәнәгать предприятиеләренең көнкүреш һәм аларга составы буенча якин булган агып төшүче су системаларын тулысынча биологик чистарту өчен билгеләнгән.

2008-2009 һәм 2015 елларда «Татарстан Республикасы Арча районының Арча шәһәрндә тәүлегенә 2 мең м³ егәрлекле канализация чистарту корымаларын реконструкцияләү»проекты нигезендә БОС реконструкцияләнде.

Чистарту корымаларында эзлекле рәвештә механик, биологик һәм химик чистарту каралган. Механик чистарту кул рәшәткәләрендә һәм комлык-беренчел тондыргычта башкарыла. Биологик чистарту биофильтрлар һәм вак бөжәклә аэрация белән жиһазландырылган аэротенкада башкарыла. Тирән чистарту барабанлы һәм ком-гравий төялгән тиз фильтрларда башкарыла. Чистартылган суны зарарсызландыру ике ысул белән каралган: УФ жайланмаларында һәм хлорлау юлы белән. Чистарту барышында барлыкка килә торган артык ләм һәм комлыклардагы утырым ләм һәм ком майданчыкларына бушатыла. Факттагы чистарту егәрлегетәүлегенә 1600 м³., проект куәте - тәүлегенә 2000 м³. агынты суларны чистарту өчен 2 резервуар эшләгәндә.

Агынты суларны чистарту технологиясе

Насос станциясеннән агып төшүче сулар басым торбаүткәргеч аша кабул итү камерасына керә, аннан үзеннән-үзе агып торган торбаүткәргечләр буенча агып төшүче суларны комлыкларда механик чистарту стадиясенә чистарту өчен резервуарларга жибәрелә. Комлыклар ком майданчыкларына эрлифт ярдәмендә ком һәм башка минераль катышмаларны алып атып, тангенциаль итеп кабул ителгән. Каты минераль катышмалардан чистартылган агып төшүче су комлы лотокка жыела һәм торба үткәргеч аша аэротенканың үзәк өлешенә, тирәнгә, биологик чистартуга жибәрелә. Агып төшүче суларны биологик чистарту катнаштыргыч аэротенкада башкарыла. Аэротенк аэрация системасы белән жиһазландырылган, ул балчык катнашмасын һавада кислород белән баетуны һәм аны актив болгатуны тәмин итә. Аэрация һава сугу ярдәмендә башкарыла. Биологик чистартудан соң агып төшүче су, актив ләм белән бергә, резервуарның үзәк өлешендә урнашкан икенчел тондыргычка керә. Монда актив ләмне каплау һәм яктыртылган агынты суны чистартуның икенче этабына-хлорлауга чыгару бара. Отстойник төбөндәге бункердан калган актив ләм эрлифт белән суыртыла һәм су агызылган ләм камерасына юнәтелә. Актив ләмнең бер өлеше (циркуляцияләүче ләм) кире аэротенкога жибәрелә, икенче өлеше (артык ләм) ләм майданчыкларына чыгарыла. Чистартылган агып төшүче суны хлорлау өчен биологик чистартудан соң натрий гипохлоритының сулы эремәсе кулланыла. Контактлы резервуарларда хлор һәм суның төп узара тәэсир итешүе бара. Соңынан чистартылган һәм зарарсызландырылган су Казансу елгасына ташлана.

КНС һәм чистарту корымаларының торышы хәзерге вакытта канәгатьләнәрлек, планлы ремонт эшләре алып барыла.

БОСка йөкләнеш арту сәбәпле (киң күләмле торак, социаль объектлар төзү һәм 2024 елда босска "Арча" сәнәгать паркын тоташтыру), шулай ук Арча шәһәренең үсеш перспективаларын исәпкә алып, житештерүчәнлекне тәүлегенә 3000 м³ кадәр арттырып, яңа чистарту корымалары төзү зарур. бу чистарту суларының нәтижеләлеген арттырырга мөмкинлек бирәчәк.

Гомуми кулланылыштагы федераль эһәмияткә ия «М-7 «Волга» Мәскәү - Владимир - Түбән Новгород - Казан - Уфа автомобиль юлында Казансу елгасы аша күпер төзелгәннән соң, Киров шәһәренә керү юлы турайтылганнан соң, биологик чистарту корымаларыннан килә

торган канализация сулары коллекторын чыгару елганың иске үзәнәндә калды. Территориядә уңайлы экологик (санитария) шартлар тудыру өчен ташламалар коллекторын озайту буенча чаралар үткәргә кирәк.

Кулланучылардан агынтыларны чистарту корылмаларына ташу канализация-насос станцияләре (КНС) белән тәмин ителә. КНС характеристикасы түбәндәге таблицада китерелгән.

2 нче Таблица – «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге территориясендәге канализация насос станцияләренә Характеристика

№ п п	Исем	Урыны	Егәрлеге, м³/час	Хезмәт күрсәтү объектлары
1	КНС	ул. Кр.Слобода	230,00	торак йортлар, жәмәгать биналары, сәнәгать объектлары, Арча шәһәре сәүдә объектлары
2	КНС	ул. Мостовая	40,00	торак йортлар, жәмәгать биналары, сәнәгать объектлары, Арча шәһәре сәүдә объектлары
3	КНС	ул. Горького, 26	16,00	торак йорт по ул.М.Горького 26
4	КНС	ул. Горького, 30	16,00	торак йорт по ул.М.Горького 30
5	КНС	ул. Баширова, 12	16,00	Дет. сад №4 по ул.Г.Баширова 12
6	КНС	Дорожный переулок	20,00	торак йорт в Дорожном переулке
7	КНС	ул.Ватан	25,00	торак йорт по ул.Ватан 4А, 6А
8	КНС	ул.Вокзальная	20,00	торак йорт по ул.Вокзальная 9а, 11а

Үзәкләштерелгән су агызу булмаганда, торак йортлардан һәм жәмәгать биналарыннан агып чыккан сулар өй яны кишәрлекләрендәге калкулыкларга һәм септикларга жибәрелә. Чистарту чокырлары һәм септиклары житәрлек дәрәжәдә гидроизоляциягә ия түгел, бу исә туфракны һәм грунт суларын пычратуга китерә.

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлегенә канализация чөлтәре үзйөрешле һәм басымлы коллекторлардан тора. Канализация чөлтәрләре диаметры 100-500 мм булган төрле материаллардан эшләнгән. канализация чөлтәренә уртача тузганлыгы 75% тәшкит итә.

2 нче Таблица – «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге авыл жирлекләренә канализация чөлтәрләренә характеристика

Су агызу чөлтәрләренә озынлыгы, км	Материал труб	Диаметр труб	Су агызу чөлтәрләренә тузу проценты	Алмаштыруны таләп итә торган су агызу чөлтәрләренә озынлыгы, км
напорлы: 9,85	ПНД	160мм	45	2,8
Үзйөрешле 33,9	ПНД, чугун, ЖБИ	225, 300, 400мм	45	20,0

Су агызу системасының эшли алуына авария-торгызу эшләрен, шулай ук агымдагы ремонтларны үткәру ярдәм итә.

Хәзерге вакытта Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының Арча шәһәрендә су агызу системасын реконструкцияләү объекты буенча проект-эзләү эшләре алып барыла. хәзерге вакытта су агызу чөлтәрләрендәге чүп-чар, өзеклекләр, КНС тулу, чистартылмаган агынтыларны эйләнә-тирә мохиткә агызу очракларын киметү, канализация агынтыларын кабул итүне һәм яланаякка тапшыруны өзлексез тәмин итү өчен проект-эзләү эшләре алып барыла. Күпер, төзүчеләр, Төзүчеләр тыкрыгы, Арча шәһәре Зур урамнарындагы тузган чөлтәрләргә алыштыру күздә тотыла, КНС төзелеш сәгатенә 40 куб.м, басым 25 м. Объект 2026 елга коммуналь инфраструктураны модернизацияләү республика программасы проектына кертелгән.

Моннан тыш, озак вакыт эксплуатациялану сәбәпле, 600 мм диаметрлы чистарту корылмалары коллекторының коррозиясе нәтижәсендә Тимер-бетон торбалар участокларының ишелү куркынычы бар.

Үзәкләштерелгән су агызу системаларының техник торышын бәяләү нәтижәләре буенча түбәндәге проблемалар ачыкланды:

- ташландык суларны агызу чөлтәләренең шактый тузуы;
- гамәлдәге канализация чистарту корылмалары жиһазларының тузганлыгы;

БОСка йөкләнеш арту сәбәпле (торак, социаль объектлар төзү һәм 2024 елда босска "Арча" сәнәгать паркын тоташтыру), шулай ук Арча шәһәренең үсеш перспективаларын исәпкә алып, житештерүчәнлекне тәүлегенә 3000 м3 кадәр арттырып, яңа чистарту корылмалары төзү зарур.

Су агызуның перспектив схемасы булмау жирлек территориясенә тулаем үсешен акрынайта. Яңа канализация чөлтәләре төзү, канализация булмаганда су үткәргә торган өемнәр ясау, көчкереш канализациясе системасын үстерү таләп ителә.

Торак зоналардагы су агымын жыю һәм чистарту системаларының булмавы гамәлдәге су объектларын, грунт суларын һәм грунтларны пычратуга, шулай ук территорияләргә су басуга ярдәм итә. Турыдан-туры янгыр ташлауларын хужалык-көчкереш канализациясе системасына күчерергә, агынтыларны тулы биологик чистарту корылмаларына күчерергә, шулай ук явым-төшемне механик рәвештә сусызландырырга кирәк.

2.4 Электр белән тәмин итү системасының гамәлдәге торышына кыскача анализ

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлеген электр белән тәмин итү югары вольтлы «Арча» подстанциясеннән башкарыла. Югары вольтлы подстанциянең характеристикалары 8 нче таблицада бирелгән.

2 нче Таблица-электр подстанциясен урнаштыру һәм аның характеристикалары

№ п/ п	Исеме	Урыны	Көчәнеше, кВ	трансформатор саны, шт.	Трансформа торларның куәте, МВА	Агымдагы куәт резервы, кВт
1	Арча ш.	РТ, Арча районы, Арча ш.	110	2	32	18298,5

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлеген электр белән тәмин итү чөлтәләре «Чөлтә компаниясе» ААҖ филиалының Идел бие электр чөлтәләре составына керә. Карала торган территориянең иң югары көчәнеше-110 кВ, бүлү чөлтәре 10 кВ көчәнештә кабель һәм һавада башкарылган.

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге территориясендә түбәндәге электр тапшыру линияләре урнашкан:

- ВЛ 110 кВ Куркачи – Арча;
- ВЛ 110 кВ Арск – Кинерь;
- ВЛ 110 кВ Арск – Балтач(1,2 цепь);
- ВЛ 110 кВ Арск – Шемордан (1,2 цепь);
- ВКЛ 10 кВ ф.02 ПС Арча;
- ВКЛ 10 кВ ф.04 ПС Арча;
- КВЛ 10 кВ ф.09 ПС Арча;
- ВКЛ 10 кВ ф.10 ПС Арча;
- ВКЛ 10 кВ ф.11 ПС Арча;
- ВКЛ 10 кВ ф.14 ПС Арча;
- ВКЛ 10 кВ ф.18 ПС Арча;
- ВКЛ 10 кВ ф.20 ПС Арча;
- ВКЛ 10 кВ ф.21 ПС Арча;
- ВКЛ 10 кВ ф.22 ПС Арча;
- ВКЛ 10 кВ ф.24 ПС Арча;

- КВЛ 10 кВ ф.25 ПС Арча
- ВКЛ 10 кВ ф.26 ПС Арча;
- ВКЛ 10 кВ ф.28 ПС Арча;
- ВКЛ 10 кВ ф.32 ПС Арча;
- ВЛ 10 кВ ф.34 ПС Арча;
- ВЛ 10 кВ ф.02 РП Айван;

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлегендә 87 трансформатор подстанциясе урнашкан.

Терәкләр тибы тимер-бетон һәм тимер кушымталы агачтан. Физик хәле канәгатьләнерлек. Терәкләрне алыштыру таләп ителми. Барлык электр тапшыру линияләре дә үзара резервланырлык.

Электр челтәрләренен схемалы чишелешенен гамәлдәге Тибы торак пунктларны һәм сәнәгать производстволарын электр белән тәмин итүнең 1 категориясен тиешле дәрәжәдә тәмин итә һәм тирән үзгәртеп коруларны таләп итми.

Кулланучыда косинусның шушы аермасын саклап калу чараларын күздә тотарга кирәк, актив һәм реактив егәрлек арасындагы аерма үзгәргән очракта $\cos \phi$ косинусын 0,94 чикләрендә хуплау чараларын күздә тотарга кирәк.

Югары вольтлы жайланмаларны саклау өчен «Арча» ЖТНДА төрле саклагычлар һәм автоматика урнаштырылган: көч трансформаторларында: газ саклагыч, дифференциаль ток саклагыч, Максималь ток саклагыч, артык жылытудан һәм артык йөкләнештән саклау, май дәрәжәсе төшүдән саклау, көчәнеш юкка чыгудан саклау.

2.5 Газ белән тәмин итү системасының гамәлдәге торышына кыскача анализ

Бүгенге көндә «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге халкы «Арча» ГРСТАН Бистәара югары басымлы газүткәргечләр аша газны редуцияләү пунктларына кадәр табигый газ белән тәмин ителә.

Арча ГРСЫ Арча шәһәреннән төньяктарак, Иске Кырлай жирлеге территориясендә урнашкан. ГРСның проект житештерүчәнлеге-10000 м³ / сәгать. АГРСка керү басымы 5,5 МПа, ГРСтан чыгу басымы 0,6 МПа, магистраль газүткәргеч диаметры 200 мм. АГРСтан – Пермь – Н.Новгород (Горький ш.) тармагы, диаметры 150 мм, басымы 5,5 МПа. Газны бүлү схемасы 3 баскычлы итеп кабул ителде, өч басымлы (югары, урта һәм Түбән) газүткәргечләр аша кулланучыларга газ бирелде.

2 нче Таблица - газ белән тәмин итү челтәрләренә характеристикалар

Газ белән тәмин итү челтәрләренен озынлыгы	Материал труб	Давление	Газ белән тәмин итү челтәрләренен тузу проценты
Арча ш.			
9,99	Полиэтилен	ГВД	10-50%
0,33		ГСД	10-50%
63,27		ГНД	10-50%
11,36	Корыч	ГВД	10-70%
2,8		ГСД	10-70%
105,96		ГНД	10-70%
Васильев Божа ав.			
4,53	Полиэтилен	ГВД	10-50%
-		ГСД	10-50%
3,22		ГНД	10-50%
-	Корыч	ГВД	10-70%
-		ГСД	10-70%
1,07		ГНД	10-70%
Иске Айван ав.			
4,19	Полиэтилен	ГВД	10-50%
-		ГСД	10-50%
2,55		ГНД	10-50%
0,46	Корыч	ГВД	10-70%

Газ белән тәэмин итү челтәрләренен озынлыгы	Материал труб	Давление	Газ белән тәэмин итү челтәрләренен тузу проценты
-		ГСД	10-70%
2,65		ГНД	10-70%
Тюбяк-Чекурча ав.			
-	Полиэтилен	ГВД	10-50%
-		ГСД	10-50%
6,25		ГНД	10-50%
-	Корыч	ГВД	10-70%
-		ГСД	10-70%
3,30		ГНД	10-70%
Купербаш ав.			
3,2	Полиэтилен	ГВД	10-50%
-		ГСД	10-50%
4,9		ГНД	10-50%
-	Корыч	ГВД	10-70%
-		ГСД	10-70%
0,82		ГНД	10-70%
Зур Берези ав.			
-	Полиэтилен	ГВД	10-50%
-		ГСД	10-50%
3,86		ГНД	10-50%
-	Корыч	ГВД	10-70%
-		ГСД	10-70%
0,83		ГНД	10-70%

2.6 Каты көнкүреш калдыкларын жыю һәм утильләштерү системасының гамәлдәге то- рышына кыскача анализ

«Житештерү һәм куллану калдыклары турында» 89-ФЗ номерлы Федераль закон калдыклар, шул исәптән каты коммуналь калдыклар белән эш итүнең гомуми таләпләрен билгели. Кануннар нигезендә калдыклар белән эш итү жирле дәрәжәдән региональ дәрәжәгә тапшырылган.

89-ФЗ номерлы «житештерү һәм куллану калдыклары турында» Федераль законның 24.6 маддәсенең 1 өлеше нигезендә Россия Федерациясе субъекты территориясендә каты коммуналь калдыкларны жыю, ташу, эшкәртү, утильләштерү, зарарсызландыру, күмү калдыклар белән эш итү өлкәсендәге региональ программа һәм калдыклар белән эш итүнең территориаль схемасы нигезендә бер яисә берничә региональ оператор тарафыннан тәмин ителә.

Татарстан Республикасында Татарстан Республикасы калдыклары белән эш итү өлкәсендә территориаль схема гамәлдә (расвр. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2018 елның 13 мартындагы 149 номерлы карары белән), алга таба-территориаль схема.

Территориаль схема нигезендә Татарстан Республикасы территориясендә каты коммуналь калдыклар (алга таба – ККК) белән эш итү буенча региональ операторларның ике эшчәнлек зонасы – Көнбатыш һәм көнчыгыш зоналары билгеләнгән.

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге региональ операторлар эшчәнлегенә Көнбатыш зонасына керә, анда генераль планы эшләгән вакытта «ПЖКХ «ИК»ЖЧЖ региональ оператор булып тора.

89-ФЗ номерлы «житештерү һәм куллану калдыклары турында» Федераль Законның 24.7 маддәсенең 4 өлеше нигезендә, каты коммуналь калдыклар милекчеләре каты коммуналь калдыклар барлыкка килә һәм аларны туплау урыннары урнашкан эшчәнлек зонасында булган региональ оператор белән каты коммуналь калдыклар белән эш итү буенча хезмәтләр күрсәтүгә килешү төзәргә тиеш.

Сәнәгать калдыклары милекчеләре сәнәгать калдыклары белән эш итүгә лицензияләре булган тиешле оешмалар белән килешүләр төзи.

Муниципаль берәмлек территориясендә барлыкка килә торган каты көнкүреш калдыкларын күмү полигонда гамәлгә ашырыла:

- Арча - Яңа Кенәр автоюлыннан 800 метр ераклыкта урнашкан каты көнкүреш калдыклары полигоны, Күкчә Бирәзә авылы, 2 км; 16:09:000000:549; мәйданы 0,511 га; сыйдырышлылыгы 133 200 тонна (75 процентка файдаланылган); теркәлү номеры ГРОРОДА: 16-00025-3-00758-28114; 56.134473, 49.862219; эксплуатацияләүче компания-"Жилкомбытсервис" ЖЧЖ, ИНН 1609009587, лицензия л020 - 00113-16/00153694 от 25.05.2014.

Жирлек территориясендә каты коммуналь калдыклар (алга таба - КKK) белән эш итү Татарстан Республикасы калдыклары белән эш итү өлкәсендәге территориаль схема нигезендә карала.

Территориаль схема нигезендә Арча муниципаль районы территориясендә 2030 елга кадәр карала:

- • гамәлдәге каты көнкүреш калдыклары полигонын эксплуатациядән чыгару (КН 16:09: 000000: 549);
- • төзелеш чүп-чарны күчереп төяү станциясе (Татарстан Республикасы, Арча муниципаль районы, "Арча шәһәре" муниципаль берәмлеге); 16:09:290401:118; мәйданы 1,5 га; егәрлеге елына 35 000 тонна; 56.032586, 50.027740);

Каты көнкүреш калдыклары белән эш итүнең перспектив схемасы нигезендә, муниципаль берәмлек территориясендә барлыкка килә торган калдыклар жыелачак һәм чүп-чарны күчереп төяү станциясенә озатылачак, аннан йөкне күчереп төягәннән соң муниципалитетара каты көнкүреш калдыклары полигоннарына озатылачак.

Жирлек территориясендә халыкның экологик һәм санитар-эпидемиологик иминлеген тәмин итү максатларында, «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 14 статьясы, «Житештерү һәм куллану калдыклары турында» 1998 елның 24 июнендәге 89-ФЗ номерлы Федераль законның 8, 13 статьялары, Федераль законның «әйләнә-тирә мохитне саклау турында» 10.01.2002 ел, № 7-ФЗ Россия Федерациясе дәүләт төзелеше 21.08.2003 ел, № 152 «Россия Федерациясе торак пунктлары территорияләрен чистартуның генераль схемаларын эшләү тәртибе турында методик тәкъдимнәрне раслау хакында» карары белән жирлектә торак пунктлары территорияләрен чистартуның генераль схемасын эшләргә кирәк.

Барлыкка килә торган калдыкларның санын Татарстан Республикасы территориясендәге төрле категорияле объектлардан (генераль планны куллану вакытына гамәлдә булган редакциядә) КKK туплау нормативлары нигезендә билгеләргә кирәк.

Контейнерлар саны, шул исәптән аерым жыю өчен, махсус техника берәмлекләре саны (аерым алганда транспорт һәм чүп жыю машиналары) төбәк операторы һәм жирлекнең торак пунктлары территорияләрен чистартуның Генераль схемасы белән билгеләнә.

Контейнер майданчыкларын урнаштыру урыннары төбәк операторы һәм жирлекнең торак пунктлары территорияләрен чистартуның Генераль схемасы белән төгәлләштерелә.

Яңа жир кишәрлекләре бүлеп биерү, торак биналарны төзекләндерү дәрәжәсен яхшырту, шулай ук халыкның санитария-гигиена шартларын һәм жирлек территориясенә экологик иминлеген яхшырту максатларында түбәндәге чаралар күз алдында тотыла:

- жирлек территориясен планлы-даими санитар чистартуны оештыру;
- ККНЫ аерым (дуаль) жыюны оештыру;
- каты көнкүреш калдыкларын жыю өчен су үткәрми торган контейнерлар урнаштырып, каты өслекле махсус майданчыклар оештыру;
- эре габаритлы калдыкларны жыю һәм саклау өчен калдыкларны жимерүгә комачаулый торган каты өслекле һәм Киртәле махсус майданчыклар оештыру;
- көнкүреш шартларында кулланыла торган энергия саклаучы лампаларны кабул итү пунктына оештыру һәм аларны югары токсик класслы калдыкларны утильләштерү урыннарына чыгару;
- пыяла савыт, пыяла вату, макулатура, металл банкалар, металлолом, пластик һәм пластик шешәләр, киче-мамык ватыклары, автомобиль шиннары кабул итү пунктына оештыру;

- санитария-эпидемиология һәм табигатьне саклау законнарының заманча таләпләре нигезендә кар жыһо өчен махсус мәйданчыклар оештыру;
- изоляцияләү катламы сыйфатында файдалану өчен ККК полигонына урам сметасын бетерү;
- тиреснең (тизәкнең) вакытлыча туплану урыннарын табигатьне саклау һәм санитария-эпидемиология законнары таләпләренә туры китереп төзекләндерү.

СанПиН 2.1.3684-21 буенча жыелган кар су үткәрми торган һәм тоташ жир өеме белән капланган мәйданчыкларда жыелырга яки кар эретү жайланмаларына чыгарылырга тиеш. Жыелган карны һәм бозны балалар уеннары һәм спорт мәйданчыкларында, рекреацион зоналарда, сулыкларның боз капламы һәм су жыһо территорияләрендә, шулай ук үзәкләштерелмәгән су белән тәмин итү чыганаclarыннан 50 метр радиуста урнаштыру рөхсәт ителми.

«I һәм II класслы калдыклар белән эш итү өчен Инфраструктура» федераль проектын гамәлгә ашыру кысаларында «Экология» милли проекты составында «Федераль Экология операторы» ФДУП Россия Федерациясе территориясендә I-II класслы калдыклар белән эш итү буенча федераль оператор итеп билгеләнде.

Предприятие калдык барлыкка килүдән алып аны икенчел продукциягә эшкәртүгә кадәр бөтен чылбыр белән идарә итүнең имин системасын булдырачак. Федераль операторны билгеләү Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2019 елның 14 ноябрендәге 2684-р номерлы күрсәтмәсе нигезендә «житештерү һәм куллану калдыклары турында «Федераль законга һәм» Росатом «ның атом энергиясе буенча дәүләт корпорациясе турында «Федераль законга үзгәрешләр кертү хакында» 2019 елның 26 июлендәге 225-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә кабул ителде. Федераль оператор илдә булган экологик проблеманы хәл итәргә һәм бу өлкәдә тәртип урнаштырырга мөмкинлек бирә торган I-II класслы калдыклар белән эш итү системасын булдыруның төп элементы булачак.

2.7 Кулланучыларны исәпкә алу приборлары белән тәэмин ителешкә кыскача анализ

«Энергияне сак тоту турында һәм энергетика нәтижелелеген арттыру турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 23.12.2009 ел, № 261-ФЗ Федераль законның 13 статьясындагы 5 пунктына таянып, 261-ФЗ номерлы закон үз көченә кергән көнгә файдалануга тапшырылган торак йортлар милекчеләре, күпфатирлы йортлардагы урыннар милекчеләре 1 гыйнварга кадәр 2012 елда мондый йортларны кулланыла торган суны, табигый газны, жылылык энергиясен, электр энергиясен исәпкә алу приборлары белән тәэмин итәргә, шулай ук куелган исәпкә алу приборларын файдалануга тапшырырга. Шулай ук вакытта күпфатирлы йортлар күрсәтелгән срокта файдаланыла торган коммунал ресурсларны исәпкә алуның күмәк (гомумйорт) приборлары, шулай ук индивидуаль һәм гомуми (Коммуналь фатир өчен) исәпкә алу приборлары белән жиһазландырылырга тиеш.

Кулланучыларның табигый газ һәм электр энергиясен исәпкә алу узеллары белән тәэмин ителеше 100% ка җитә.

Жирлекнен «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге территориясенең күпчелек өлеше индивидуаль жылылык белән тәэмин итү зонасы алып тора, анда шәхси Утар йортлары төзелгән. Мондый биналар үзәкләштерелгән жылылык белән тәэмин итү системаларына тоташтырылмаган. Халыкны жылылык белән я индивидуаль газ казаннары тәэмин итә, я мич жылысы файдаланыла.

Жәмәгать учреждениеләре аз куәтле казанлы автоном котельныйлардан файдалана. Муниципаль берәмлек территориясендә кулланыла торган (файдаланыла торган) жылылык энергиясенең гомуми күләмендә исәпләүләр исәпкә алу приборларын кулланып башкарыла торган жылылык энергиясе күләменең өлеше 84,9% тәшкил итә.

Ресурслар белән тәэмин итүче оешмаларда су бирүне техник исәпкә алу су алу объектларында гомуми ашырыла, моның өчен төрле маркадагы чыгым үлчәү приборлары кулланыла. Су белән тәэмин итү чыганагында су счетчиклары булмаганда, су бирүне исәпкә алу исәпләү ысулы белән башкарыла.

Эчә торган суны кулланучылар кулланылган су өчен исәп-хисапны башкаралар:

а) кисеп салу урынында-коода яисә бинада урнаштырылган коммерцияле исәпкә алу приборлары буенча;

б) жирлек территориясе өчен билгеләнгән нормативлар буенча, төзекләндерү дәрәжәсеннән, исәпкә алу приборы булмаганда абонентларга карата кулланыла торган коэффициентны арттыра торган теркәлгән (яшәүче) кешеләр саныннан чыгып.

Юридик затлар кулланылган эчәргә яраклы һәм техник су өчен исәп-хисапларны коодагы яисә бинадагы кисептә урнаштырылган исәпләү приборлары нигезендә башкаралар.

Биналарның, корылмаларның исәпләү приборлары белән жиһазландырылуы турындагы белешмәләр салкын су бирү буенча хезмәт күрсәтү шартнамаләрендә күрсәтелә. Предприятиедә исәпкә алу, файдалану приборын исәпкә алу һәм исәптән төшерү тәртибе гомумдәге законнар нигезендә оештырылган.

Барлык кулланучыларга кулланылган су өчен түләү документлары кулланучы биргән яисә предприятие контролерлары төшергән исәпкә алу приборлары күрсәткечләре нигезендә бирелә. Квитанцияләр халыкка почта тартмаларына кадәр, юридик затларга фактта булган яисә шартнамәдә күрсәтелгән адрес буенча китерелә.

Ресурслар белән тәэмин итүче оешмалар белешмәләре буенча «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге территориясендә кулланучыларга җибәрелгән су күләме гомуми файдалы ял күләменең 57,9% составляет тәшкил итә.

Кабул ителә торган агып төшүче суларны коммерцияле исәпкә алу гомумдәге законнар нигезендә гомуми ашырыла, ягъни кабул ителгән агып төшүче сулар саны кулланылган су микъдарына тигез итеп кабул ителә.

3 бүлек. Муниципаль берәмлекнең үсеш планы, фаразлана торган төзелеш планы һәм коммуналь ресурсларга фаразлана торган ихтыяж

3.1 Муниципаль берәмлек үсешенң перспектив күрсәткечләрен билгеләү

2025 елның 1 гыйнварына «Арча шәһәре» муниципаль берәмлегенң гомуми халкы 22416 кеше тәшкил итә, шул исәптән шәһәр халкы – 19968 кеше, авыл халкы - 2448 кеше. Шәһәрдә сәнәгать житештерүенң төп урыннары һәм сәүдә, көнкүреш хезмәте күрсәтү, сәламәтлек саклау һәм мәгариф объектларының күпчелеге тупланган.

Даими халык саны соңгы елларда тотрыклы кимү тенденциясенә ия. Халыкның кимүе үлүчеләр санының туучылар саныннан Озак вакытка артуы белән бәйле. Халык санының кимүенә миграция агымы ярдәм итә, ул халыкның яшәү структурасын үзгәртә - ешрак яшьләр китә, китү урыннарында халыкның «картаюы» күзәтелә. Миграция агымы халыкның тормыш дәрәжәсе югары булмау, яшьләрнең югары белем алу өчен эре муниципаль берәмлекләргә китүе, мәдәни-көнкүреш мохите алга китү белән бәйле.

Республиканың муниципаль районнарына һәм республика әһәмиятендәге шәһәрләргә карата демографик сәясәтне, шул исәптән халык санын фаразлауны Татарстан Республикасы Икътисад министрлыгы билгели.

Районда халык санының үзгәрү тенденциясе 2030 елга кадәр Татарстан Республикасының Социаль-икътисади үсеш стратегиясендә күрсәтелгән (расв. Татарстан Республикасының 17.06.2015 №40-ТРЗ Законы белән һәм 2030 елга кадәрге план чорына Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының социаль-икътисади үсеш стратегиясендә (утв. Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы Советының 16.08.2016 ел №71 карары белән (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлегенң гомуми халык саны фаразы халык саны, төп яшәү төркемнәре, балалар һәм яшүсмерләр, шулай ук бер елда туучылар, вафат булучылар, килүчеләр һәм китүчеләр саны турында Арча муниципаль районы администрациясе биргән белешмәләр нигезендә, югарыда күрсәтелгән стратегияләргә исәпкә алып үтәлде.

Генераль планың гамәлгә ашыруның беренче чиратындагы фараз буенча (2030 ел) даими халыкның исәп – хисап саны 29028 кеше тәшкил итәчәк, исәп-хисап саны (2045 ел) - 39205 кеше.

Татарстан Республикасының Социаль-икътисади үсеш Стратегиясе нигезендә Арча муниципаль районы Казан икътисади зонасы составына керә, аның кысаларында актив үсеш территорияләре ачылган. Арча муниципаль районы һәм Арча шәһәре Кече шәһәрләрнең һәм авыл территорияләренң актив үсеш зонасына, аерым алганда, Кама алды зонасына керә.

Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 25.09.2015 № 707 карары белән расланган 2030 елга кадәр Татарстан Республикасын социаль-икътисади үстерү стратегиясен гамәлгә ашыру чаралары планы нигезендә (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән) Арча муниципаль районы Татарстан Республикасының Социаль-икътисади үсеш стратегиясенң «Идел-Кама метрополисы» пространство үсеш концепциясен гамәлгә ашыру кысаларында «экологик иминлекне тәмин итү» проектына керә. Идел елгасына агызыла торган пычрак агынты суларның өлешен киметү юлы белән Идел елгасын савыктыру.

Кече шәһәрләрнең һәм авыл территорияләренң пространство үсеш «регенерация» буларак карала, бу территорияләрнең икътисади, социаль һәм физик таркалуына каршы көрәшкә юнәлдерелгән чаралар комплексын күздә тоталар. Территорияләргә мондый үзгәртеп коруның бер юнәлеше булып агросәнәгать комплексын индустриальләштерү һәм муниципаль индустриаль парклар урнаштыру тора, бу «Татарстан Республикасының икътисади үсеш һәм инновацион икътисады» дәүләт программасы белән раслана һәм төгәлләштерелә. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 31.10.2013 № 823 карары белән (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән) республиканың муниципаль берәмлекләрендә индустриаль парклар төзү һәм булдыру буенча конкрет тәкъдимнәр рәвешендә.

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлегенң Генераль планында:

- Арча шәһәрненнән көнбатыштарак, 37,7 га мәйданда, бәрәңгене тирәнтен эшкәртү һәм фри-бәрәңге житештерү буенча IV куркының класслы завод төзү;

- Васильев Бужа авылының төньяк-көнчыгышында, гомуми мәйданы 2,2 га булган, сәнәгать житештерүен үстерү өчен IV куркынычтан югары булмаган шартлар тудыру;
- Арча шәһәренең көнбатыш өлешендә 5,6 га мәйданда коммуналь-склад хужалыгын куркынычлыкның V классыннан югары булмаган дәрәжәдә үстерү өчен шартлар тудыру;
- Арча шәһәренең 5,2 га мәйданлы көнбатыш өлешендә IV класслы хәвефлелектән югары булмаган сәнәгать житештерүен үстерү өчен шартлар тудыру;
- Арча шәһәренең 4,6 га мәйданлы көнбатыш өлешендә коммуналь-склад хужалыгын үстерү өчен куркынычлыкның V классыннан югары булмаган шартлар тудыру.

Шулай ук Арча шәһәрендә эшләми торган контора биләгән 0,06 га мәйданда коммуналь-склад хужалыгын V класслы хәвефлелектән югары булмаган дәрәжәдә үстерү өчен шартлар тудыру тәкъдим ителә.

Моннан тыш, муниципаль берәмлектә гомуми мәйданы 9,8 га булган, хужалык эшчәнлеген алга таба үстерү экологик чикләүләр аркасында мөмкин булмаган житештерү объектларының һәм коммуналь-склад билгеләнешендәге объектларның гамәлдә булмаган территорияләре бар: «Арча МСОсы» ЖЧЖнең гамәлдә булмаган житештерү базасы, гамәлдә булмаган житештерү базасы, гамәлдә булмаган күмер бушату мәйданчыгы, «фәнни-житештерү «промтехнология» берләшмәсе. Әлеге территорияләргә транспорт инфраструктурасы территорияләре яисә хезмәт күрсәтү объектлары булган торак төзелеш мәйданчыклары итеп үзгәртеп билгеләү тәкъдим ителә.

Агросәнәгать комплексын үстерү кысаларында:

1) түбәндәге объектларда карала торган бөтен чор давамында агросәнәгать житештерүен куркынычлыкның V классыннан югары булмаган үстерү өчен шартлар тудыру:

- Арча шәһәрендә эшләми торган умарталык территориясендә, үлэт базларынан санитар-яклау зонасы кыскартылганнан соң, «Алма бакчасы» ПП территориясе;

- Васильев Божа авылында «Кырлай «агрофирмасы» ЖЧЖнең эшләми торган территориясендә.

2) Арча шәһәренең көнбатыш өлешендә, Зур Бирзә, Төбәк-Чокырча авылларында эшләми торган фермалар территорияләрен өлешчә башка функциональ билгеләнештәге территорияләр (авыл хужалыгында файдаланыла торган территорияләр, проектлы торак) итеп үзгәртеп оештыру, шулай ук калган территориядә агросәнәгать житештерүен үстерү өчен куркынычлыкның V классыннан югары булмаган шартлар тудыру;

3) Иске Айван авылындагы «Дуслык» КП теплицасы территориясен проектлы торак итеп үзгәртү.

Муниципаль берәмлек территорияләрендә торак төзелешен үстерү хезмәт кадрларын житештерүдә беркетүнең һәм жирле учреждениеләрдә һәм оешмаларда эшләү өчен белгечләр жәлеп итүнең төп өлешләрәнән берсе булып тора.

Генераль планда яңа торак төзелеш торак пунктларның хәзерге чикләре эчендә дә, торак пунктлар чикләренә кертү өчен тәкъдим ителә торган яңа территорияләрдә дә урнаштырылачак дип күздә тотыла. Төзелгән территорияләргә үстерү һәм күпкатлы һәм азкатлы төзелешләр өчен резерв территорияләргә үзләштерү (шул исәптән ИЖС) күз алдында тотыла:

1) жирлек территориясендә яшәү өчен уңайлы шартлар тудыру;

2) торак төзелеш өчен резерв территорияләргә комплекслы үзләштерүне оештыру;

3) инфраструктура комплексы (социаль, транспорт, инженерлык) белән сыйфатлы торак төзү;

4) индивидуаль, блокланган, азкатлы күпфатирлы торак төзелеш, шәхси ярдәмче хужалык алып бару максатларында аларны бирү өчен яңа жир кишәрлекләргә булдыру;

5) заманча социаль объектларны житәрлек күләмдә төзү/реконструкцияләү.

3.2 Коммуналь ресурсларга ихтыяж фаразы

Юлламаны үстөрү планнарында реконструкция һәм уңайлы яшәү шартларын тәэмин итә торган заманча яңа төзелеш булдыру юлы белән гамәлдәге төзелеш территорияләрендә урнаштырыла торган яңа торак төзелеше карала. Жирлек территориясен үстөрү төзекләндерү һәм яшәүнең уңайлыгын арттыруны күздә тоталар. Моннан тыш, демографик үсеш өчен уңай шартлар тудыру, социаль, житештерү һәм торак өлкәләрен үстөрүнең тиешле программаларын эшләү, яңа эш урыннары булдыру, халыкның имин яшәшешен тәэмин итү өчен кирәкле инфраструктура булдыру шартларында жирлек территориясендә туучылар санының тотрыклылануы һәм халыкның миграция аягынан кимүе фаразлана.

Коммуналь ресурсларга ихтыяжның үзгәрүе буенча белешмәләр түбәндәге таблицада китерелгән.

2 нче Таблица хужалык өчен су куллануның көтелгән артуы турында белешмәләр.- эчү ихтыяжлары

Күрсәткеч	Периоды			
	2024 г.		2040 г.	
	Уртача сут. куб.м/сут	Еллык тыс.куб.м год	Уртача сут. куб.м/сут	Еллык тыс.куб.м год
Арча ш.				
Су күтәрелде	3036,737	1108,409	3559,354	1299,164
Су югалту	264,655	96,600	232,855	84,992
Барлык кулланучыларга эчәргә яраклы су жибәрелгән, шул исәптән:	2772,082	1011,809	3326,499	1214,172
Халык	2338,197	853,442	2805,837	1024,130
Бюджет оешмалары	186,463	68,059	223,756	81,671
Башка кулланучылар	247,422	90,309	296,906	108,371
Зур Берези				
Су күтәрелде	78,263	28,566	84,154	30,716
Су югалту	7,115	2,597	5,891	2,150
Барлык кулланучыларга эчәргә яраклы су жибәрелгән, шул исәптән:	71,148	25,969	78,263	28,566
Халык	59,290	21,641	64,626	23,805
Башка кулланучылар	11,858	4,328	13,637	4,761
Күпербаш ав.				
Су күтәрелде	93,131	33,993	100,141	36,551
Су югалту	8,466	3,090	7,010	2,559

Күрсәткеч	Периоды			
	2024 г.		2040 г.	
	Уртача сут. куб.м/сут	Еллык тыс.куб.м год	Уртача сут. куб.м/сут	Еллык тыс.куб.м год
Барлык кулланучыларга эчәргә яраклы су жибәрелгән, шул исәптән:				
Халык	84,664	30,903	93,131	33,993
Башка кулланучылар	70,554	25,752	76,904	28,327
Васильев Божа ав.	14,111	5,150	16,227	5,665
Су күтәрелде				
Су югалту	88,794	32,410	95,478	34,849
Барлык кулланучыларга эчәргә яраклы су жибәрелгән, шул исәптән:	8,072	2,946	6,683	2,439
Халык	80,722	29,464	88,794	32,410
Башка кулланучылар	67,268	24,553	73,995	27,008
Иске Айван, Тюбяк-Чекурча ав.	13,454	4,911	14,799	5,402
Су күтәрелде				
Су югалту	256,884	93,763	276,220	100,820
Барлык кулланучыларга эчәргә яраклы су жибәрелгән, шул исәптән:	23,353	8,524	19,335	7,057
Халык	233,531	85,239	256,884	93,763
Башка кулланучылар	194,609	71,032	214,070	78,136
	38,922	14,206	42,814	15,627

Киләчәктә торак фондынның яңа мәйданнарын файдалануга тапшыру, шулай ук су белән тәэмин итүнең яңа системаларын төзү исәбенә су куллану күләмнәрен арттыру планлаштырыла. Төзәләр торган территорияләр, торак төзелеш өчен планлаштырыла торган территорияләр, капитал төзелешнең аерым объектлары өчен үзәкләштерелгән су агызуны оештыру күздә тотыла.

Үзәкләштерелгән ташландык суларны агызу системасына кергү планлаштырыла торган агып төшүче суларның перспективалы күләменең әһәмияте түбәндәге таблицада китерелгән.

2 нче Таблица-үзәкләштерелгән су агызу системаларына агып төшүче сулар керүенң фаразланган балансы

№ п/п	Исеме	Улчәу бер- әмлеге	2024 год	2040 год
г. Арск				
1	Агынты суларны кабул итү, шул исәптән:	тыс. куб. м	625,623	719,466
	Халык:	тыс. куб. м	272,384	313,242
	Бюджет оешмалары:	тыс. куб. м	61,963	71,257
	Башка кулланучылар:	тыс. куб. м	291,276	334,967

2024 елга жылылык энергиясе чыганаclarының билгеләнгән гомуми жылылык куәте 21,758 Гкал/сәгать тәшкил итә. 2024 елга исәпләнгән жылылык йөкләнеше 9,76 Гкал/сәгать тәшкил итә. Жылылык куәте резервы 11,998 Гкал/сәгать тәшкил итә. 2030 һәм 2045 елларга Арча шәһәрәндә жылылык энергиясенәң гамәлдәге чыганаclarы буенча 11,998 Гкал/сәгать күләмендә жылылык куәте резервы сакланачак (гамәлдәге котельныйларның тоташтырылган йөкләнеше агымдагы дәрәжәдә сакланачак).

Индивидуаль йортларны жылыту һәм кайнар су белән тәмин итү өчен газ һәм каты ягулыкта эшли торган ике контурлы индивидуаль казаннар куллану тәкъдим ителә. Индивидуаль жылылык чыганагын сайлау объектларның аз жылылык йөкләнеше булулары һәм берберсеннән шактый ераклыкта булулары белән аңлатыла, бу исә жылылык челтәрләрендә зур югалтуларга һәм аларны салуда зур капитал салуларга китерә.

Яңа төзелә торган күпфатирлы торак йортларны, шулай ук социаль әһәмияткә ия объектларны жылытуны гамәлдәге жылылык чыганаclarынан гамәлгә ашыру планлаштырыла. Яңа төзелә торган аз жылылык кулланучы биналарны (биналар төркемнәрен) һәм сәнәгать объектларын жылылык белән тәмин итү өчен автоном жылылык чыганаclarын: аерым торучы һәм янкормага салынган аз куәтле блок-модуль котельныйларны файдаланырга киңәш ителә.

2 нче Таблица-жирлек территориясендә каты коммуналь калдыкларның суммар барлыкка килү фаразы

№ п.п	Күрсәткеч	Улчәу берәмлеге	2024	2035	2040
1	Каты коммуналь калдыкларны жыюның перспектив күрсәткечләре	куб.м	74937,1	97041,2	114040,4
		Тонн	8038,4	10409,5	12233,0

* - күрсәткечләр чор ахырына факттагы мәгълүматлар нигезендә китерелде (тиешле мәгълүмат булганда) яки бәяләү юлы белән билгеләнә (ул булмаган очракта).

2 нче Таблица-энергия белән тәмин итү системасының йөкләнеше үзгәрү фаразы («Арча шәһәре» муниципаль берәмлегенәң Генераль планы белешмәләре буенча)

№ п/п	Күрсәткеч	Улчәу берәмлеге	Гамәлдәге хәл (2024 г.)	Беренче чират (2030 г.)	Хисап срогы (2045 г.)
1	Электр белән тәмин итү				
1.1	еллык электр куллану	тыс.кВт.ч/год	52598,7	66764,40	112392,00
1.2	хисап куәте	кВт	11678,33	19375,44	22928,19
1.3	трансформатор подстанцияләренәң гомуми	кВА	12423,76	20612,17	24391,69

№ п/п	Күрсэткөч	Улчуу берэмлеге	Гамэлдәге хэл (2024 г.)	Беренче чират (2030 г.)	Хисап срогы (2045 г.)
	куәте				

* - күрсәткөчләр чор ахырына факттагы мәгълүматлар нигезендә китерелде (тиешле мәгълүмат булганда) яки бәяләү юлы белән билгеләнде (ул булмаган очракта).

2 нче Таблица-газ белән тээмин итү системасының йөкләнеше үзгәрү фаразы («Арча шәһәре " муниципаль берәмлегенен Генераль планы белешмәләре буенча)

№ п/п	Күрсәткөч	Улчуу берәмлеге	Гамәлдәге хәл (2024 г.)	Беренче чират (2030 г.)	Хисап срогы (2045 г.)
1	Газ белән тээмин итү				
1.1	Еллык газ куллану	тыс.нм³/год	5031,18	6386,16	8625,10

* - күрсәткөчләр чор ахырына факттагы мәгълүматлар нигезендә китерелде (тиешле мәгълүмат булганда) яки бәяләү юлы белән билгеләнде (ул булмаган очракта).

Өлеге программа гамәлдә булган чорга газ куллануның артуы яңа кулланучылар кушылуга бәйле
рәвештә
ел
саен
артачак.

4 бүлөк. Коммуналь инфраструктураны үстөрүнөң максатчан күрсөткөчлөрө

Максатчан күрсөткөчлөр комплексын куланып коммуналь инфраструктура системаларын реформалау һәм модернизацияләу кулланучыларга хезмәт күрсәтүнең ышанычлылыгында чагыла торган түбәндәге нәтижәле Параметрлар буенча һәм финансы-иқтисади һәм оештыру-хокукий характеристикаларны үзгәртү буенча бәяләнә:

- Коммуналь инфраструктура объектларының техник торышы, беренче чиратта – аларның ышанычлы эшләве. Әлеге параметрны контрольдә тоту һәм анализлау хезмәт күрсәтү сыйфатын билгеләргә, төп фондларны реабилитацияләу буенча көчләрнең житәрлек булуын бәяләргә мөмкинлек бирә. Әлеге бәяләүне исәпкә алып, төп фондларны модернизацияләүнең, искөргән чөлтәрләрне һәм жиһазларны алыштыруның кирәкле һәм житәрлек дәрәжәсе билгеләнә.

- Коммуналь комплекс оешмаларының финансы-иқтисади хәле, коммуналь хужалыкны финансы белән тәэмин итү дәрәжәсе, коммуналь комплекс оешмаларының инвестиция потенциалы.

- Коммуналь комплекс эшчәнлегенә идарә итүнең гәмәлдәге системасын, институциональ үзгәртеп корулар дәрәжәсен, шартнамә мөнәсәбәтләренәң үсешен бәяләргә мөмкинлек бирә торган оештыру-хокукий характеристикалар.

Коммуналь инфраструктура системаларын үстөрүнөң максатчан күрсөткөчләрән түбәндәге төркемнәргә бүләргә мөмкин:

- коммуналь ресурсларга ихтыяж;
- ресурсны житештерү, тапшыру һәм куллану нәтижәләлеге күрсөткөчләрә;
- ресурс китерүнең ышанычлылык күрсөткөчләрә;
- куела торган ресурсның сыйфат күрсөткөчләрә;
- ресурслар житештерүнең экологик яктан чиста булуы күрсөткөчләрә;

Муниципаль берәмлекләргә үстөрү планнарында яшәүнең уңайлылыгын арттыру һәм территорияләргә төзекләндерү дәрәжәсен арттыру күздә тотыла. Коммуналь ресурсларга ихтыяжы үзгәртү планлаштырылмый.

Максатчан күрсөткөчләр коммуналь хезмәтләргән һәр төрә буенча билгеләнә һәм вакыт-вакыт төзәтелә.

Коммуналь инфраструктура объектларының ышанычлы эшләве кирә зурлык белән характерлана: ватылулар ешлыгы (объект масштабының бер берәмлегенә, мәсәлән, 1 км инженерлык чөлтәрәнә аварияләр һәм зарарланулар саны); коммуналь чөлтәрләргән тузуы, алыштыруга мохтаж чөлтәрләргән Озынлыгы; ел саен алыштырыла торган чөлтәрләргән өлешләрә; югалтулар һәм исәпкә алынмаган чыгымнар дәрәжәсе.

Ресурсларның нәтижәләлеге ресурслардан рациональ файдалануны билгели, түбәндәге күрсөткөчләр белән характерлана: электр энергиясен чагыштырмача тоту, ягулыкны чагыштырмача тоту.

Коммуналь инфраструктура системаларын үстөрүнөң максатчан күрсөткөчләрә турында белешмәләр түбәндәге таблицаларда китерелгән.

2 нче Таблица-үзеклөштерелгән су белән тәэмин итү системаларын үстерүнең максатчан күрсәткечләре

№ п/п	Исеме	Улчу бер- эмлеге	Жайга салу чорына план күрсәткечләре күрсәткечләре				
			2024	2025	2026	2027	2028-2040
1	Су сыйфаты күрсәткечләре						
1.1	эчер су сыйфатын житештерү тикшерүе нәтижеләре буенча алынган пробаларның гомуми күләмдә билгеләнгән таләпләргә туры килми торган су белән тәэмин итү чыганаclarынан, суүткәргеч станцияләреннән яисә үзеклөштерелгән су белән тәэмин итү системасының башка объекtlарынан бүтү суүткәргеч чөлтөрәнә бирелә торган эчер су пробаларының өлөше	%	0	0	0	0	0
1.2	бүтү суүткәргеч чөлтөрөндә эчә торган суның сыйфатын производство тикшереп то- руы нәтижеләре буенча алынган пробаларның гомуми күләмдә билгеләнгән таләпләргә туры килми торган эчә торган су пробалары өлөше	%	0	0	0	0	0
2	Су белән тәэмин итүнең ышанычлылыгы һәм өзлексезлеге күрсәткечләре						
2.1	Коммуналь инфраструктура системаларының авариялеләге	ед./км	0,6	0,6	0,5	0,4	0,3
2.2	Товарлар һәм хөзмәтләр китерүнең давамлылыгы (өзлексезлеге)	час./день	24	24	24	24	24
2.3	Су белән тәэмин итү чөлтөрлөрөнөң тузуы	%	36	36	35	30	25
2.4	Салкын су белән тәэмин итү чөлтөрлөрөндә югалтулар	%	10	10	10	9	8
3	Энергетика нәтижеләлеге күрсәткечләре						
3.1	эчә торган суны әзәрләүнең һәм транспортировкалауның технологик процессында кулланыла торган электр энергиясенен чөлтөргә жиберелә торган су күләме берәмле- генә чагыштырма чыгымы	кВт*ч/куб.м	1,345	1,345	1,345	1,345	1,345
4	Коммуналь инфраструктура системаларының балансылылыгы						
4.1	Товарлар куллануның һәм хөзмәт күрсәтүлөрнөң иөспкә алу приборлары белән тәэмин ителеше	%	58,0	58,0	59,0	60,0	65,0
							100,0

2 нче Таблица-су агызу системасын үстерүнең максатчан күрсәткечләре

Исеме					
	2024	2025	2026	2027	2028-2040
Су агызуның ышанычлылыгы һәм өзлексезлеге күрсәткече					
чагыштырмача саны канализация чөлтөрөнөң озынлыгына исәпләгөндә, бер./км.	0,48	0,48	0,45	0,4	0,35
Агынты суларны чистарту сыйфаты күрсәткечләре					
Үзеклөштерелгән су агызу системасына ташлана торган агынты суларның гомуми күләмдә чистартылмый торган агынты сулар өлөше, %	0	0	0	0	0
Үзеклөштерелгән гомуми эремә (көнкүрөш) һәм үзеклөштерелгән янгыр сулары агызу системалары өчен аерым үзеклөштерелгән су агызу система- лары төрлөрөнә карата исәпләнгән, рөхсәт ителгән агызуларның бил- геләнгән нормативларына, агызу лимитларына туры килми торган агызу сулары пробалары өлөше, %	0	0	0	0	0
Куллануычлар өчен хөзмәтләрлән файдалану мөмкинлеге					
Коммуналь инфраструктурадан файдалану белән тәэмин ителгән торак	60	60	60	63	65
					70

Исеме		2024	2025	2026	2027	2028	2029-2040
Су агызуның ышанычлылығы һәм өзлексезлеге күрсәткече							
Иортларда куллануычлар өлеше, %							

3 нче Таблица-жылылык белән тәэмин итү системаларын комплекслы үстөрү программасы чараларын гамәлгә ашыру нәтижәлегенен мак-сатчан күрсәткечләре

Исеме	Ед. изм.	2024	2025	2026	2027	2028	2029-2040
Жылылык чөлтәрлөрендөге технологик бозылулар нәтижәсөндө жылылык энергиясен, жылылык ташуыны бирүне туктату саны	ед./км	0	0	0	0	0	0
Жылылык энергиясе чыганакаларындагы технологик бозылулар нәтижәсөндө жылылык энергиясен, жылылык йөртүчене бирүне туктату саны	ед./Гкал/ч	0	0	0	0	0	0
Билгеләнгән жылылык куәтөннән файдалану коэффициенты	%	44,8	44,8	44,8	44,8	44,8	44,8
Катнаш режимда эшлөп чыгарылган жылылык энергиясе өлөшө (турбоагрегатлар сайлап алулан жибөрөлгән жылылык энергиясе зурлыгының жирлек, шөһәр округы, федераль әһәмияттөгө шөһәр чикләрендө эшлөп чыгарылган жылылык энергиясенен гомуми зурлыгына нисбөте буларак)	%	-	-	-	-	-	-
Электр энергиясен жибөрүгө шартлы ягулыкның чагыштырма чыгымы	г ут/кВтч	-	-	-	-	-	-
Ягулык жылылыгын куллану коэффициенты (бары тик электр һәм жылылык энергиясен катнаш эшлөп чыгару режимында эшлөүчө жылылык энергиясе чыганакалары өчен генә)	-	-	-	-	-	-	-
Монополиягә каршы законнарны бозуның төркөлгән фактларының (бирелгән кисөтүләрнен, күрсәтмәләрнен) булмавы, шулай ук ад-министратив хокук бозулар турында Россия Федерациясе кодек-сында каралган санкцияләрнен жылылык белән тәэмин итү өлкәсөндөге Россия Федерациясе законнарын, Россия Федераци-ясенен Монополиягә каршы законнарын, Табигый монополиялар турында Россия Федерациясе законнарын бозган өчен кулланыл-мавы	-	-	-	-	-	-	-

2 нче Таблица – электр белән тәэмин итү системаларын комплекслы үстөрү программасы чараларын гамәлгә ашыру нәтижәлегенен максатчан күрсәткечләре

№ п/п	Исеме	Ед. изм	2024	2025	2026	2027	2028	2029-2040
1	Электр белән тәэмин итү системасындагы аварияләр аркасында кулла-нучыларны электр белән тәэмин итүдө 10 сәгатьтән артык дөвам иткөн тәнөфесләр саны	Ед.	0	0	0	0	0	0
2	Куллануычларның исәпкә алу приборлары белән жиһазлану дәрәжәсе	%	100	100	100	100	100	100

№ п/п	Исеме	Ед. изм	2024	2025	2026	2027	2028	2029-2040
3	Коммуналь инфраструктура системаларының ышанычлы эшләве	Часов в сутки	24	24	24	24	24	24

2 нче Таблица-газ белән тәэмин итү системаларын комплекслы үстерү программасы чараларын гамәлгә ашыру нәтижәлегенә максатчан күрсәткечләр

№ п/п	Исеме	Ед. изм	2024	2025	2026	2027	2028	2029-2040
1	Газлаштырылган йорт биләмәләре өлеше	%	10	15	20	25	30	40
2	Бүлү чөлтәрендә табигый газ сыйфатын житештерү контро- ле нәтижәләре буенча сайлап алынган пробаларның томуми күләмендә билгеләнгән таләпләргә туры килми торган та- бигый газ пробаларының өлеше	%	0	0	0	0	0	0
3	Газ белән тәэмин итү системасының аварияләсеге	ед/км						
4	Кулланучыларның тәэмин итүдә өзеклекләр	%	Аварий нет 0 часов (0%)	Аварий нет 0 часов (0%)	Аварий нет 0 часов (0%)	Аварий нет 0 часов (0%)	Аварий нет 0 часов (0%)	Аварий нет 0 часов (0%)
5	Товарлар һәм хезмәтләр китерүнең давамлылыгы (өзлексез- леге)	%	100	100	100	100	100	100
6	Товарлар куллануның һәм хезмәт күрсәтүләренең исәпкә алу приборлары белән тәэмин ителеше (исәпкә алу приборлары буенча газ реализацияләү күләменәң газ реализацияләүнең гомуми күләменә нисбәте)	%	100	100	100	100	100	100

Программаны гамэлгә ашыру нәтижеләре планлаштырылган техник һәм финанс-икътисадый максатчан күрсәткечләр дәрәжәсенә ирешкәндә билгеләнә.

Жылылык белән тәмин итү системасы буенча чараларны гамэлгә ашыру нәтижеләре булып:

- белдерелгән куәтнең гарантияләнгән күләмендә төзелә торган объектларны жылылык белән тәмин итү системасына тоташтыру мөмкинлеген тәмин итү;

- функциональ баш тартулар санын рациональ күрсәткечләргә кадәр киметү исәбенә жылылык белән тәмин итү объектларының ышанычлылығын арттыру һәм өзлексез эшләвен тәмин итү;

- жылылык белән тәмин итү системасы буенча халыкка торак-коммуналь хезмәт күрсәтү сыйфатын яхшырту;

- жылылык белән тәмин итү хезмәтләрен күрсәтүнең ресурс нәтижелелеген арттыру.

Су белән тәмин итү системаларын үстерү чараларын гамэлгә ашыру нәтижеләре булып:

- сыйфатлы суны чыганактан кулланучыга өзлексез бирүне тәмин итү;

- су белән тәмин итү системасы буенча халыкка торак-коммуналь хезмәт күрсәтү сыйфатын яхшырту;

- игълан ителгән куәтнең гарантияләнгән күләмендә төзелә торган объектларны су белән тәмин итү системасына тоташтыру мөмкинлеген тәмин итү;

- су ресурсларын һәм электр энергиясен экономияләү.

Системаларны үстерү чараларын гамэлгә ашыру нәтижеләре булып:

- игълан ителгән куәтнең гарантияләнгән күләмендә төзелә торган объектларны су агызу системасына тоташтыру мөмкинлеген тәмин итү;

- су агызу объектларының ышанычлылығын арттыру һәм өзлексез эшләвен тәмин итү;

- яшәү тирәлегенә техноген йогынтыны киметү;

- халыкка торак-коммуналь хезмәт күрсәтүнең сыйфатын яхшырту.

ККК күмүдә (утильләштерүдә) программа чараларын гамэлгә ашыру районда экологик хәлне яхшыртуны тәмин итәчәк.

Коммуналь инфраструктураның соңгы торышына карата таләпләр формалаштырганда күрсәткечләр һәм индикаторлар коммуналь комплекс оешмаларының житештерү һәм инвестиция программалары үтәлешенә мониторинг уздыру методикасы, утв нигезендә кулланыла. Россия Федерациясе Төбәкләр үсеше министрлыгының 14.04.2008 № 48 боерыгы белән.

2 нче Таблица-халык өчен коммуналь ресурслардан файдалана алу мөмкинлеген анализлау

Критерий	Аңлаешлылык критерийен расшифровкалау	Тоташу мөмкинлеге	Баядән файдалану мөмкинлеге
Электроснабжение			
Үзәкләштерелгән чөлтәрләргә то- ташу мөмкинлеге	0-недоступно/высокая стоимость 1-труднодоступно/средняя стоимость 2-доступно/низкая стоимость	1	1
Электр белән тәмин итүнең автоном чыганаclarыннан файдалану мөмкинлеге	0-недоступно/высокая стоимость 1-труднодоступно/средняя стоимость 2-доступно/низкая стоимость	1	1
Теплоснабжение			
Үзәкләштерелгән чөлтәрләргә то- ташу мөмкинлеге	0-недоступно/высокая стоимость 1-труднодоступно/средняя стоимость 2-доступно/низкая стоимость	1	1
жылылык белән тәмин итүнең автоном чыганаclarыннан файдалану мөмкинлеге	0-недоступно/высокая стоимость 1-труднодоступно/средняя стоимость 2-доступно/низкая стоимость	1	1
Водоснабжение и водоотведение			
Үзәкләштерелгән чөлтәрләргә то- ташу мөмкинлеге	0-недоступно/высокая стоимость 1-труднодоступно/средняя стоимость 2-доступно/низкая стоимость	1	1
Автоном чыганаclarдан файдалану мөмкинлеге	0-недоступно/высокая стоимость 1- труднодоступно/средняя стоимость	1	1

Критерий	Анлаешлылык критериен расшифровкалау	Тоташу мөмкинлеге	Бөядән файдалану мөмкинлеге
	2-доступно/низкая стоимость		
Газоснабжение			
Үзәкләштерелгән чөлтәрләргә тоташу мөмкинлеге	0-недоступно/высокая стоимость 1-труднодоступно/средняя стоимость	1	1

5 бүлек. Максатчан күрсәткечләргә ирешүне тәмин итә торган инвестиция проектары программасы

Коммуналь ресурслар белән тәмин итүнең ышанычлылыгын арттыру, яшәүнең уңайлылыгын арттыру, коммуналь инфраструктураның нәтижәле эшләве вакытында коммуналь хезмәтләрнең һәркем файдалана алырлык бәясен тәмин итү өчен:

- коммуналь инфраструктура объектларын модернизацияләүне тәмин итәргә;
- күпфатирлы йортларны капитал ремонтлау һәм (яисә) реконструкцияләү күләмнәрен арттырырга;
- яшәүнең уңайлылыгын арттырырга;
- күпфатирлы йортлар урыннары милекчеләрен норматив сыйфатлы коммуналь хезмәтләр белән тәмин итәргә;
- коммуналь инфраструктураның ышанычлы һәм нәтижәле эшләве вакытында коммуналь хезмәтләр бәясенә һәркем файдалана алырлык булуын тәмин итү;
- халыкка торак һәм коммуналь хезмәтләр күрсәткәндә гражданның һәм дәүләтнең хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен үтәүне, торак фондыннан һәм күпфатирлы йорттагы урыннар милекчеләренең гомуми мөлкәтеннән файдалануны һәм аларның сакланышын тикшереп торуну тәмин итәргә;
- торак мөнәсәбәтләрендә катнашучыларның торак законнары таләпләренең үтәлешен тикшереп торуну тәмин итәргә;
- озак сроклы тарифларны жайга салуны, шул исәптән инвестицияләнган капиталның табышлылыгына нигезләнган жайга салуның яңа ысуллары ярдәмендә кертәргә.

Программа кысаларында төзелә һәм реконструкцияләнә торган энергетика ресурслары чыганаclarы «энергияне сак тоту һәм энергетика нәтижәлелеген арттыру һәм РФнең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 23.11.2009 ел, № 261 –ФЗ ФЗның 13 маддәсе таләпләре нигезендә файдаланыла торган энергетика ресурсларын исәпкә алу приборлары белән мәжбүри жиһазландырылырга тиеш.»

5.1 Электр белән тәмин итү системасында инвестиция программалары

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлегенең электр белән тәмин итү системасын үстерү электр энергетикасын үстерүнең региональ программаларында (Татарстан Республикасы электр энергетикасын үстерү программалары һәм схемалары) каралган чараларны гамәлгә ашыруга нигезләнә.

Электр белән тәмин итү системасын үстерүнең төп юнәлеше булып яңа кулланучыларны электр белән тәмин итү системасына тоташтыру мөмкинлеген тәмин итү тора.

Моның өчен программада:

- яңа бүлү пунктларын һәм трансформатор подстанцияләрен төзү һәм булганнарын реконструкцияләү;
- яңаларын төзү һәм булганнарын реконструкцияләү.

5.2 Жылылык белән тәмин итү системасында инвестиция программалары

Жылылык белән тәмин итү системасында инвестиция программалары эшләнмәгән һәм расланмаган.

Утарны һәм күп фатирлы төзелешне (өч катка кадәр) жылылык белән бер контурлы яки ике контурлы индивидуаль көнкүреш газ казаннарыннан тәмин итү тәкъдим ителә (СП 60.13330.2020. Кагыйдәләр жыелмасы. Жылыту, вентиляция һәм кондиционерлау. СНиП 41-01-2003).

Проектлана торган ижтимагый һәм административ-эшлекле төзелешләрне жылылык белән тәмин итү өчен блок-модуль котельныйлар төзү тәкъдим ителә. Бмкның төгәл саны, урыны, жылылык белән тәмин итү челтәрләренең трассировкасы һәм озынлыгы (кирәк булганда) генераль планын гамәлгә ашырганда, Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы-

ның 26 статьясы нигезендә, территорияләрне планлаштыру проектларын, линия объектларын планлаштыру проектларын, проект документациясен эшләү юлы белән төгәлләштереләчәк.

Утарны һәм күпфатирлы төзелешне (өч катка кадәр) жылылык белән ике контурлы индивидуаль көнкүреш газ казаннарыннан тәмин итү тәкъдим ителә.

5.3 Су белән тәмин итү системасында инвестиция программалары

Үзәкләштерелгән су белән тәмин итү системаларын үстерүнең төп юнәлеше булып бөтен су белән тәмин итү системасын модернизацияләү исәбенә халыкка күрсәтелә торган хезмәтләрнең сыйфатын күтәрү тора. Муниципаль берәмлекнең үсеш планнары нигезендә үзәкләштерелгән су белән тәмин итү системаларын үстерү түбәндәге принципнары исәпкә алып гамәлгә ашырыла:

- халыкны эчәр су һәм су белән тәмин итү хезмәтләре белән тәмин итүнең өстенлеген;
- су белән тәмин итү өлкәсенә инвестицияләр жәлеп итү өчен шартлар тудыру, хосусый инвестицияләрне кире кайтару гарантияләрен тәмин итү;
- кайнар су белән, салкын су белән тәмин итүнең үзәкләштерелгән системаларының технологик һәм оештыру бердәмлеген һәм бөтенлеген тәмин итү;
- кайнар су, салкын су белән тәмин итүче оешмаларның һәм аларның абонентларының икътисадый мәнфәгатьләре балансына ирешү һәм аларны үтәү;
- кайнар су һәм салкын су белән тәмин итүче оешмаларның су белән тәмин итү өчен кирәкле икътисадый нигезләнгән чыгымнарыннан чыгып, су белән тәмин итү өлкәсендә тарифлар билгеләү;
- су белән тәмин итү өлкәсендә эшқуарлык эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен тотрыклы һәм дискриминацияләнгән торган шартлар тәмин итү;
- абонентларның су белән тәмин ителешенә бертигез шартлар тудыру;
- су белән тәмин итүне гамәлгә ашыручы оешмалар, Россия Федерациясә дәүләт хакимияте органнары, Россия Федерациясә субъектлары дәүләт хакимияте органнары һәм су белән тәмин итү өлкәсендә жайга салуны гамәлгә ашыручы жирле үзидарә органнары эшчәнлегенә ачык булуы.

Үзәкләштерелгән су белән тәмин итү системаларын үстерүнең төп бурычлары булып:

- өзлексез һәм сыйфатлы су белән тәмин итү юлы белән халыкның сәламәтлеген саклау һәм халыкның тормыш сыйфатын яхшырту;
- суны экономиялә куллану юлы белән энергетика нәтижәлелеген арттыру;
- кайнар су белән тәмин итүне, салкын су белән тәмин итүне гамәлгә ашыручы оешмалар эшчәнлегенә нәтижәлелеген арттыру исәбенә абонентлар өчен су белән тәмин итүдән файдалану мөмкинлеген тәмин итү;
- салкын су белән тәмин итүнең үзәкләштерелгән системаларын әлеге системалар белән идарә итүнең нәтижәле рәвешләрен үстерү, инвестицияләр жәлеп итү һәм кайнар су белән, салкын су белән тәмин итүне гамәлгә ашыручы оешмаларның кадрлар потенциалын үстерү юлы белән үстерүне тәмин итү;
- торак төзелеш өчен планлаштырыла торган территорияләрне су белән тәмин итү чөлтәләре белән тәмин итү;
- су белән тәмин итү чөлтәләренә физик тузуын киметү һәм гидравлик режимын яхшырту;
- су белән тәмин итү системасының ышанычлылыгын һәм нәтижәлелеген арттыру;
- янғын сүндерүне оештыруны яхшырту.

Үзәкләштерелгән су белән тәмин итү системаларын үстерүнең максатчан күрсәткечләренә түбәндәгеләр керә:

- а) эчә торган суның сыйфат күрсәткечләре
- б) су белән тәмин итүнең ышанычлылыгы һәм өзлексезлеге күрсәткечләре
- в) абонентларга хезмәт күрсәтү сыйфаты күрсәткечләре
- г) ресурслардан файдалануның нәтижәлелеге күрсәткечләре, шул исәптән транспортировкада су югалтуларын киметү

д) инвестиция программасы чараларын гамәлгә ашыру бәясе һәм аларның нәтижәлегенә нисбәте-суларның сыйфатын яхшырту

е) торак-коммуналь хужалык өлкәсендә мәгълүмати-хокукий жайга салу буенча дәүләт сәясәтен эшләү функцияләрен гамәлгә ашыручы федераль башкарма хакимият органы тарафыннан билгеләнгән башка күрсәткечләр.

Арча шәһәрендә, Иске Айван, Олы Бирәзә авылларында планлаштырылган торак кварталларны су белән тәмин итү системасы белән тәмин итү өчен су жыю урыннары төзү (артезиан скважиналары бораулау, су жыю башнялары урнаштыру) күздә тотыла.:

- Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының Арча шәһәренең көньяк өлеше өчен су алу узелы

- Зур Баржы авылыннан су алу (артезиан скважинасы бораулау, су жыю манарасы урнаштыру).

Кулланучыларны ышанычлы һәм сыйфатлы су белән тәмин итү өчен гамәлгә ашыруга түбәндәге чаралар тәкъдим ителә:

- Су алу корымаларының искергән жайланмаларын алыштыру;
- Суүткәргеч челтәрләренең искергән участкаларын реконструкцияләү һәм алыштыру;
- Резервуарларны һәм суүткәргеч челтәрләрне ел саен чистарту һәм дезинфекцияләү;
- Су саклау зоналары (ВЗ) һәм яр бие яклау полосалары (ПЗП) чикләрендә хужалык эшчәнлеген чикләүне үтәү, Россия Федерациясе Су кодексы таләпләре нигезендә ВЗ һәм ПЗПДА законнар регламентын үтәү.

Кулланучыларны ышанычлы һәм сыйфатлы су белән тәмин итү өчен гамәлгә ашыруга түбәндәге чаралар тәкъдим ителә:

- Су алу корымаларының искергән жайланмаларын алыштыру;
- Суүткәргеч челтәрләренең искергән участкаларын реконструкцияләү һәм алыштыру;
- Резервуарларны һәм суүткәргеч челтәрләрне ел саен чистарту һәм дезинфекцияләү;
- Су саклау зоналары (ВЗ) һәм яр бие яклау полосалары (ПЗП) чикләрендә хужалык эшчәнлеген чикләүне үтәү, Россия Федерациясе Су кодексы таләпләре нигезендә ВЗ һәм ПЗПДА законнар регламентын үтәү.

Таблица 2 – Су белән тээмин итү схемаларын гамәлгә ашыру буенча еллар буенча бүленгән төп чаралар исемлеге

Су белән тәэмин итү схемаларын гамәлгә ашыру буенча җаваплылар буенча бүленгән төп чаралар исемлеге															
№ п/п	Исемлек һәм исемлек үз эченә алынучы обь- ектлар	Гамәл гә ашуу срокл ары	Бәяс, мең сум.												
			Всего	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034-2037	2038- 2040	
1	«Арча шәһәре» муниципаль берәмлегенең үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү системасы объектларын төзү, реконструкцияләү һәм модернизацияләү гамәлләре														
1.1	Үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү чыганаclarын һәм су чистарту корылмаларын модернизацияләү (насос жайланмаларын алыштыру, КИПиА урнаштыру, ЗСО оештыру, су жыюларны контрольдә тоту һәм идарә итү системасын автоматлаштыру һ.б.)	2026-2040	11250		750	750	750	750	750	750	750	750	3000	2250	
1.2	Торбаүткәргечләрнең тузган участкаларын этаплап алыштыру	2026-2040	120000		8000	8000	8000	8000	8000	8000	8000	8000	32000	24000	
1.3	Кире осмос һәм катион алмаштыручы сумалалы ион алмаштыру фильтры нигезендә су әзерләү системасын урнаштыру , житештерүчәнлеге 250 м3/сәг (су жыю манарасы, Арча шәһәре)	2026-2031	148000							148000					
1.4	кире осмос һәм катион алмаштыручы сумалалы ион алмаштыру фильтры базасында су әзерләү системасын урнаштыру , житештерүчәнлеге 250 м3/сәг (су жыю манарасы, Зур Бирәзә авылы)	2026-2031	5450							5450					

№ п/п	Исемлек һәм исемлек үз эченә алынучы объ- ектлар	Гамәл гә ашуу срокл ары	Бәясә, мең сум.											
			Всего	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034-2037	2038- 2040
1.5	Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы- ның Арча ш. көньяк өлеше өчен су алу узелы (озынлыгы 2500 п. м, диа- метры 110 мм, 5 артезиан скважинасы, житештерүчәнлегә тәүле- генә 1050 куб. м.)	2026	55000		55000									
1.6	Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы- ның Иске Айван бистәсендә усадьба төзе- лешендә су белән тәэмин итү челтәрләрен төзү (озынлыгы 10000 п. м.)	2026	54691,5		54691,5									
1.7	Арча шәһәрендә 500 куб метрлы жир өсте резервуа- ры төзү	2026	12000		12000									
1.8	Арча шәһәренең төньяк өлешендә су белән тәэмин ителешне арттыру	2026- 2027	455000			200000	255000							
1.9	Арча муниципаль районы- ның Арча шәһәрендә су белән тәэмин итү челтәрләрен капиталъ ре- монтлау (диаметры 110 мм, Озынлыгы 920 п. м.; диаметры 225, озынлыгы 320 п. м.)	2025	86698,35	86698,35										

№ п/п	Исемлек һәм исемлек үз эченә алынучы объ- ектлар	Гамәл гә ашуу срокл ары	Бәясе, мең сум.											
			Всего	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034-2037	2038- 2040
1.10	Арча муниципаль районы- ның Төбәк-Чокырча авы- лында су белән тәэмин итү челтәрләрен капитал ре- монтлау (диаметры 110 мм, Озынлыгы 1020 п. м.	2026	6120		6120									
1.11	Олы Бирзэ авылында өстәмә су алу корылмасы төзү (артезиан скважинасы бораулау, су жыю манара- сы урнаштыру)	2027- 2028	11000			5500	5500							
1.12	Иске Айван авылында су белән тәэмин итү челтәрләрен реконструк- цияләү	2028- 2029	45000				22500	22500						
	БАРЛЫГЫ		1010209,9	86698,4	136561,5	214250,0	291750,0	31250,0	8750,0	162200,0	8750,0	8750,0	35000,0	26250,0

* - Капитал салуларның бәясе 81-02-19-2025 " жыентык по 19. Шәһәр инфраструктурасы биналары һәм корылмалары» һәм «сборник № 14. Тышкы су белән тәэмин итү һәм канализация челтәрләре"» Су белән тәэмин итү системасын үстерү буенча проектларны гамәлгә ашыруның төгәл бәясе проект-смета документациясен эшләү барышында төгәлләштерелгә тиеш.

5.4 Су агызу системасында инвестиция программалары

Хәзерге вакытта «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге территориясендә су агызуны оештыруның түбәндәге проблемалары бар:

- су агызу чөлтәrlәренәң һәм КНС жайланмаларының шактый тузган булуы;
- БОСка йөкләнеш арту сәбәплә (торақ, социаль объектлар төзү һәм 2024 елда БОСка "Арча" сәнәгать паркын тоташтыру), шулай ук Арча шәһәренәң үсеш перспективаларын исәпкә алып, житештерүчәнлекне тәүлегенә 3000 м3 кадәр арттырыш, яңа чистарту корылмалары төзәргә кирәк.;

- авыл торақ пунктларында су агызуның оештырылган системалары булмау.

Муниципаль берәмлекнең үзәкләштерелгән су агызу системасын үстерүнең төп бурычлары булып:

- үзәкләштерелгән су агызу системасының ышанычлылығын арттыру максатында канализация чөлтәrlәрен реконструкцияләү;
- перспективалы абонентларны агынтыларны сыйфатлы һәм ышанычлы бүлеп бирү белән тәмин итү максатында канализация чөлтәrlәре төзү;
- тулаем система эшчәнлегенәң ышанычлылығын һәм нәтижәлелеген арттыру;
- үзәкләштерелгән су агызу системасының әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынтысын киметү.

Су агызуның үзәкләштерелгән системасын үстерү принциплары:

- абонентлар өчен су агызудан файдалану мөмкинлеген тәмин итү һәм үзәкләштерелгән су агызу системасыннан файдаланып хезмәт күрсәтү сыйфатын даими яхшырту;
- су агызуны Россия Федерациясә законнары таләпләре нигезендә тәмин итү;
- су агызу өлкәсендә мөмкин булган иң яхшы технологияләрдән файдалану;
- су агызу өлкәсендә энергияне сак тоту технологияләрен күртү.

Жирлек торақ пунктларының су агызу системасын үстерүнең төп юнәлешә һәм төп бурычы булып:

- канализация чөлтәrlәренәң искәргән участокларын алыштыру;
- агынтыларны чистарту системасын модернизацияләп, гамәлдәге канализация чистарту корылмаларын реконструкцияләү;
- канализация-насос станцияләренәң искәргән жиһазларын алыштыру;
- яңа кулланучыларның су агызу хезмәтләреннән файдалану мөмкинлеген тәмин итү.

Таблица 3 – Су агызу схемаларын гамэлгә ашыру буенча төп чаралар

№ п/п	Исемлек һәм исемлек үз эченә алынучы обь- ектлар	Гамэлг ә ашы- ру срокла- ры	Бәясә, мен сум											
			Всего	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034- 2037	2038- 2040
1	Төрле модификацияләрдә хужалык-көнкүреш агынты-ларын биологик һәм тирәнтен чистартуның локаль жайлан-маларын урнаштыру	2026- 2040	15000		1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	4000	2500
2	Искергән су агызу челтәрләрен этаплап алы-штыру	2026- 2040	32500				2500	2500	2500	2500	2500	2500	8000	8000
3	Арча муниципаль районының Арча шәһәрендә биологик чистарту корылмаларын про-ектлау һәм төзү	2026- 2027	650000		300000	350000								
4	Арча шәһәренең Мостовая урамындагы канализация челтәрләренә капитал ре-монт ясау (5нче МКДДАН алып 8нче балалар бакчасына кадәр), диаметр 160 мм, 360 п. м.	2025	10000	10000										
5	Күпер, Төзүчеләр, Төзүчеләр тыкрыгы, Арча шәһәре Зур урамнарындагы тузган челтәрләрне алыштыру, КНС төзелеп , сәгатенә 40 куб. м, басым 25 м	2026	4950		4950									
6	Диаметры 600 мм булган чи-старту корылмаларының ташландык коллекторын ка-питаль ремонтлау	2026- 2027	5000		2500	2500								
	ИТОГО:		717450	10000	308450	353500	3500	3500	3500	3500	3500	3500	12000	10500

* - Капитал салуларның баясе эреләндерелде, «19 нчы жыентык " НЦС 81-02-19-2025 нигезендә. Шәһәр инфраструктурасы биналары һәм корылмалары» һәм «сборник № 14. Тышкы су белән тәмин итү һәм канализация челтәрләре"» Су белән тәмин итү системасын үстерү буенча проектларны гамәлгә ашыруның төгәл баясе проект-смета документациясен эшләү барышында төгәлләштерелергә тиеш.

5.5 Газ белән тәмин итү системасында инвестиция проектлары программасы

Үзәкләштерелгән газ белән тәмин итү системасы муниципаль берәмлекнең барлык торак пунктларында да каралган.

Газ белән тәмин итү системасын үстерү, гамәлдәге структураны саклап калып һәм функцияләүнең төп принципларын камилләштереп, газ белән тәмин итү системасы объектларын үстерүне күздә тоту

Төп бурычлар булып:

- үзәкләштерелгән газ белән тәмин итү системасы колачламаган жирлек территориясен, шулай ук яңа үзләштерелә торган территорияләрне табигый газ белән тәмин итү чөптәрләре һәм объектлары төзү;
- коммуналь инфраструктура объектлары белән идарә итүнең нәтижәләлеген арттыру, чыгымнарны оптимальләштерү, шул исәптән табигать ресурсларынан нәтижәле файдалану исәбенә торак-коммуналь хезмәт күрсәтүләренең үзкыйммәтен киметү;
- экологик хәлне яхшырту;
- газ белән тәмин итү системасының ышанычлылығын арттыру;
- газ хужалыгы объектларының төп жиһазларын яңарту, төп житештерү фондларының норматив тузу һәм тузу дәрәжәсен киметү дәрәжәсендә тоту;
- газ белән тәмин итү системасының иминлеген арттыру.

Газ белән тәмин итү системасын үстерү түбәндәге максатларга ирешүгә юнәлдерелгән:

- ышанычлы, өзлексез һәм имин газ белән тәмин итү;
- үзәкләштерелгән газ белән тәмин итү системасы колачламаган территорияләрне, шулай ук яңа үзләштерелә торган территорияләрне табигый газ белән үзәкләштерелгән тәмин итү;
- табигый газны транспортлауның энергия нәтижәләлеген арттыру;
- абонентларга хезмәт күрсәтү сыйфатын яхшырту.

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлеген газ белән тәмин итү системасын үстерү 2019-2028 елларга Торак - коммуналь хужалыкны, сәнәгать һәм башка оешмаларны Газлаштыру региональ программасында каралган чараларны гамәлгә ашыруга нигезләнә. Әлеге программа нигезендә якин киләчәктә юллама территориясендәге объектларны догазификацияләү буенча эшләр башкару планлаштырыла. . Торак фондының беренче чиратка артуы һәм исәпләнгән сроклар белән бәйлә рәвештә Арча шәһәрендә, Зур Бирәзә, Иске Айван, Төбәк-Чокырча авылларында газ көйләгеч пунктлар, югары, урта һәм түбән басымлы газүткәргечләр төзү күздә тотыла. Генераль планын гамәлгә ашырган- да, Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексының 26 статьясы нигезендә, территорияләрне планлаштыру проектларын, линия объектла- рын планлаштыру проектларын эшләү юлы белән, проект документациясендә, газ белән тәмин итү чөптәрләренең төгәл саны, урыны, трас- сировкасы һәм озынлыгы төгәлләштереләчәк.

Газ белән тәмин итү системасы объектларын төзү чараларын гамәлгә ашыруны нигездә төбәк бюджеты һәм бюджеттан тыш чаралар (инвесторлар акчалары) хисабына гамәлгә ашыру планлаштырыла.

5.6 Каты көнкүрөш калдыктарын жыю һәм утильләштерү системасында инвестиция проектлары программасы

Татарстан Республикасы калдыктары белән эш итү өлкәсендәге территориаль схема нигезендә Арча муниципаль районы территориясендә 2030 елга кадәр карала

- гамәлдәге каты көнкүрөш калдыктары полигонын эксплуатациядән чыгару (КН 16:09: 000000: 549);
- төзелеш чүп-чарны күчереп төяү станциясе (Татарстан Республикасы, Арча муниципаль районы, "Арча шәһәре" муниципаль берәмлеге"); 16:09:290401:118; майданы 1,5 га; егәрлеге елына 35 000 тонна; 56.032586, 50.027740);

Экологик хәлне яхшырту максатларында табигатьне саклау буенча түбәндәге чараларны да башкарырга кирәк:

- калдыктарны һәм аларны урнаштыру урыннарын инвентаризацияләргә,
- * санкцияләnmәгән чүплекләр барлыкка килүне булдырмауны контрольдә тоту системасын эшләргә һәм гамәлгә ашырырга,
- әйләнә-тирә мохитне саклау проблемаларын хәл итүгә жәлеп итү юлы белән гражданның ижтимагый активлыгын арттыру;
- халыкның экологик културасын күтәрү.

КККНЫ утильләштерү системасын үстерү буенча төп чараларга Характеристика 23 нче таблицада китерелде.

4 нче Таблица – коммуналь инфраструктураны үстерү гамәлләре

№ п/п	Үз эченә алына торган объектларның исеме һәм Исемлеге	Гамәлгә ашыру бәясе, мен сум.								Финанслау чыгана- клары
		Бар- лыгы	2025 ел	2026 ел	2027 ел	2028 ел	2029 ел	2030- 2035 ел- лар	2036-2040 еллар	
1	ККК жыю майданчыктарын төзекләндерү	6300	-	450	450	450	450	2250	2250	Бюджет
2	Каты коммуналь калдыктарны туплау урыннарын карап тоту	16800	-	1200	1200	1200	1200	6000	6000	Бюджет
3	Санкцияләnmәгән чүплекләрне бетерү	5400	-	1500	300	300	300	1500	1500	Бюджет
4	Гамәлдәге каты көнкүрөш калдыктары полигонын эксплуатациядән чыгару (КН 16:09: 000000: 549)	102200		20440	20440	20440	20440	20440		Бюджет
5	Төзелеш чүп-чарны күчереп төяү станциясе (Татарстан Республикасы, Арча муниципаль районы, "Арча шәһәре" муниципаль берәмлеге"); 16:09:290401:118; майданы 1,5 га; егәрлеге елына 35 000 тонна; 56.032586, 50.027740)	265500		53100	53100	53100	53100	53100		Бюджет
	Барлыгы	396200		76690	75490	75490	75490	83290	9750	

* - Күләмнәр аналог объектлар нигезендә эреләндерелгән күрсәткечләр буенча билгеләнде һәм проектлауның алдагы стадияләрендә төгәлләштерелергә тиеш.

5.7 Күпфатирлы йортларда һәм бюджет оешмаларында исәпләү приборларын урнаштыру программасы

Күпфатирлы йортларда һәм бюджет оешмаларында исәпкә алу приборларын урнаштыру программалары турында белешмәләр юк.

5.8 Күпфатирлы йортларда, бюджет оешмаларында, шәһәрне яктыртуда энергияне сак тоту чараларын гамәлгә ашыру программасы

Күпфатирлы йортларда, бюджет оешмаларында энергияне сак тоту чараларын гамәлгә ашыру программалары, шәһәрне яктырту турында белешмәләр юк.

Энергияне сак тоту чараларын гамәлгә ашыру хезмәт күрсәтүче оешмаларның агымдагы эшчәнлеген кысаларында башкарыла.

5.9 Проектларның үзара бәйләнеше

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлегенә территориясендә коммуналь инфраструктура системаларын үстерү Арча шәһәрендә, Зур Бирәзә, Иске Айван, Төбәк-Чокырча авылларында торак фонды артуга бәйле рәвештә инженерлык коммуникацияләре системаларына яңа кулланучыларны тоташтыру шартларын тәмин итүгә нигезләнә.

5.10 Инвестиция проектлары буенча инвестиция чыгымнары

Проектларны гамәлгә ашыруга чыгымнар күләме 6 нчы бүлектә каралды.

Финанслау күләмнәре һәм чыганаclarы ел саен тиешле елга муниципаль берәмлек бюджет- тын	формалаштырганда	төгәлләштерелә.
--	------------------	-----------------

6 бүлөк. Инвестициялар чыганакалары, тарифлар һәм программаның халык өчен һәркем файдалана алырлык булуы
 Программа чараларын гамәлгә ашыру түбәндәге чыганакалар исәбеннән финанслашу шартларында гамәлгә ашырыла:
 - федераль бюджет акчалары;
 - чыгымнарны уртақ финанслауның региональ фонды исәбеннән федерация субъекты бюджеты акчалары;
 - жирле бюджетлар акчалары;
 - бюджеттан тыш чыганакалардан акчалар (хосусый инвесторлар, кредит ресурслары, предпріятиеләр һәм оешмалар акчалары).
 Программаны гамәлгә ашыруга инвестицияләр күләмнәре турындагы белешмәләр түбәндәге таблицада китерелгән.

4 нче Таблица-коммун аль инфраструктура системаларын үстерү чараларына инвестицияләр.

№ п/п	Финанслау чыганакалары	Бар- лыгы	Гамэлгэ ашыру бэясе, мен сум							
			2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031-2035	2036-2040
1	Су белән тээмин итү системасын үстерү									
	Финанслауның гомуми күләме, шул исэптэн	1010210	86698,4	136561,5	214250	291750	31250	8750	197200	43750
	Бюджет	1010210	86698,4	136561,5	214250	291750	31250	8750	197200	43750
	Бюджеттан тыш									
	Финанслау чыганагы бил- гелэнмэгэн									
2	Су агызу системасын үстерү									
	Финанслауның гомуми күләме, шул исэптэн	715450	10000	308450	353500	3500	3500	3500	16500	16500
	Бюджет	715450	10000	308450	353500	3500	3500	3500	16500	16500
	Бюджеттан тыш									
	Финанслау чыганагы бил- гелэнмэгэн									
3	ККК белән эш итү системасын үстерү									
	Финанслауның гомуми күләме, шул исэптэн	396200		76690	75490	75490	75490	75490	7800	9750
	Бюджет	396200		76690	75490	75490	75490	75490	7800	9750
	Бюджеттан тыш									
4	Комплекслы үсеш программасы буенча барлыгы									
	Финанслауның гомуми күләме, шул исэптэн	2121860	96698,4	521701,5	643240	370740	110240	87740	221500	70000
	Бюджет	2121860	96698,4	521701,5	643240	370740	110240	87740	221500	70000
	Бюджеттан тыш									

№ п/п	Финанслау чыганакалары	Бар- лыгы	Гамэлгэ ашыру баясе, мен сум							
			2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031-2035	2036-2040
	Финанслау чыганагы бил- геләнмәгән									

* - Инвестициялар күләме аналог объектлар нигезендә эреләндерелгән күрсәткечләр буенча билгеләнде һәм проектлауның алдагы стади-
яларендә төгәлләштерелергә тиеш.

Программаны гамэлгә ашыруга капитал чыгымнар 2.121.859, 9 мең сум тәшкит итә.капитал салуларның баясе эксперт баяләмәләреннән, аналог объектлар буенча жыелма смета исәп-хисапларыннан, төзелә торган егәрлек берәмлегенә чагыштырма чыгымнар-
дан чыгып билгеләнгән. Нәр проект буенча проект-смета документациясен эшлэгәндә бая төгәлләштерелергә тиеш. Коммуналь инфраструк-
тураны үстерү буенча барлык чараларны да подряд ысулы белән башкару планлаштырыла.

Гамәлдәге коммуналь инфраструктура объектларын реконструкцияләү һәм модернизацияләү чараларын финанслау коммуналь инфра-
структура объектларын үстерү буенча расланган программаларда каралган. Гамәлдәге объектларны реконструкцияләү, модернизацияләү,
шулай ук яңа коммуналь инфраструктура объектларын төзү чараларын гамэлгә ашыруга инвестицияләр күләмнәрен Чираттагы финанс елы-
на бюджет мөмкинлекләреннән һәм факттагы чыгымнардан чыгып төгәлләштерелергә кирәк.

Муниципаль берәмлек территориясендә жылылык, су белән тәмин итү, су агызу, электр һәм газ белән тәмин итү хезмәтләрен
күрсәтүгә тариф күләме Сахалин өлкәсенең региональ энергетика комиссиясе тарафыннан билгеләнә. Тарифларны (баяләрне) жайга салу
жайга салына торган эшчәнлекне гамэлгә ашыручы оешмалар тарафыннан энергия житештерү, тапшыру һәм сату буенча продукция (хезмәт
күрсәтүләр) күләмнәрен, керемнәрен һәм чыгымнарын Россия Федерациясе законнары нигезендә аерым исәпкә алу мәжбүрилеге принцибы-
на нигезләнә.

Эшчәнлекнең жайга салына торган төрләрә буенча продукция (хезмәт күрсәтүләр) житештерүгә һәм реализацияләүгә бәйле чыгымнар
түбәндәге чыгымнар төркемнәрен үз эченә ала:

ягулыкка;

- сатып алына торган электр һәм жылылык энергиясенә;
 - жайга салынулы эшчәнлекне гамэлгә ашыручы оешмалар тарафыннан күрсәтелә торган хезмәтләр өчен түләүгә;
 - чимал һәм материалларга;
 - төп средстволарны ремонтлауга;
 - хезмәт өчен түләүгә һәм социаль ихтыяжлар өчен түләүләргә;
 - төп чараларны һәм матди булмаган активларны амортизацияләүгә;
- башка чыгымнар.

Коммуналь хезмәтләрә тарифлар турында белешмәләр түбәндәге таблицаларда китерелгән.

4 нче Таблица-халык өчен коммуналь хезмәтләрә (ресурсларга) тарифлар турында мәгълүмат

№ п/п	Коммуналь хезмәт күрсәтү (ресурс, кулланучы тибы)	Билгели торган хокукий актың реквизитлары	Улчәу берәмлеге	2024 01.01– 30.06 01.07– 31.12	2025 01.01– 30.06 01.07– 31.12
1	Жылылык энергиясе	-	-	-	-
2	Электр энергиясе				
2.1	Халык	Татарстан Республикасы Тарифлар буенча дәүләт комитетының «2024 елга Татарстан Республикасы халкы һәм билгеле бер категориягә кертелгән кулланучылар өчен электр энергиясенә бәяләрне (тарифларны) билгеләү турында» 15.12.2023 елның 682-24/э-2023 номерлы карары, Татарстан Республикасы Тарифлар буенча дәүләт комитетының «2025 елга Татарстан Республикасы халкы һәм аерым категориягә кертелгән кулланучылар өчен электр энергиясенә бәяләрне (тарифларны) билгеләү турында» 20.11.2024 елның 338-11/э-2024 номерлы карары	руб./кВт*ч	4,68 5,09	5,09 5,73
2.2	Шәһәр торак пунктларында яшәүче халык стационар электр плитәләре һәм электр жылыту жайланмалары белән жиһазландырылган һәм ана тиңләштерелгән йортларда яши.		руб./кВт*ч	3,58 4,10	4,10 4,88
2.3	Авыл торак пунктларында яшәүче халык		руб./кВт*ч	3,28 3,57	3,57 4,19
3	Су белән тәэмин итү	Постановление 08.12.2023 № 412-30/кс-2023, Постановление 13.12.2024 № 399-50/кс-2024			
3.1	Кулланучылар		руб./куб.м.	41,77 47,79	47,79 52,53
4	Су агызу				
4.1	Кулланучылар	Постановление 08.12.2023 № 412-30/кс-2023, Постановление 13.12.2024 № 399-50/кс-2024	руб./куб.м.	39,22 43,30	43,30 53,79
5	Газ белән тәэмин итү				

№ п/п	Коммуналь хезмэт күрсәтү (ресурс, кулланучы тибы)	Билгели торган хокукый актың реквизитлары	Улчәу берәмлеге	2024 01.01– 30.06 01.07– 31.12	2025 01.01– 30.06 01.07– 31.12
5.1	Татарстан Республикасы халкына сатыла торган газга ваклап сату бәясе	Ваклап сату тарифларын билгеләү турында" Татарстан Республикасы Тарифлар буенча Дәүләт комитеты карары 2024 елга Татарстан Республикасы халкына сатыла торган табигый газ"; Татарстан Республикасы Тарифлар буенча дәүләт комитетының 18.12.2024 № 578-1/Г-2024 карары «2025 елга Татарстан Республикасы халкына сатыла торган табигый газга ваклап сату бәяләрен билгеләү турында"	руб./ куб.м.	6,78 7,47	7,47 8,41
6	ККК чыгару	Постановление 15.12.2023 № 718-43/тко-2023, Постановление 13.12.2024 № 504-46/тко-2024	руб./куб.м	528,44 549,58	549,58 598,49

«Коммуналь комплекс оешмаларының тарифларын жайга салу нигезләре турында» 2004 елның 30 декабрендәге 210 –ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә коммуналь комплекс товарларына һәм хезмэт күрсәтүләренә тарифларны (бәяләрне) билгеләгәндә әлеге товарлардан һәм хезмэт күрсәтүләрдән файдалану мөмкинлеген исәпкә алырга кирәк. Коммуналь хезмәтләр өчен түләү салкын һәм кайнар су белән тәэмин итү, электр белән тәэмин итү, газ белән тәэмин итү (шул исәптән көнкүреш газын баллоннарда китерү), жылыту өчен түләүне үз эченә ала.

Гражданнарның кулланыла торган коммуналь хезмәтләр өчен фаразлана торган жыелма түләүдән файдалана алуын бәяләү халыкның түләү сәләте турындагы объектив мәгълүматларга нигезләнә, алар тариф сәясәтен формалаштыру һәм халыкка социаль ярдәм чараларын компенсацияләүгә һәм аз керемле гражданнарга торак һәм коммуналь хезмәтләр өчен түләүгә субсидияләр түләүгә кирәкле һәм мөмкин булган бюджет ярдәмен билгеләү нигезендә ятарга тиеш.

Программаны кулланучылар акчалары исәбеннән финанслау мөмкинлеген билгеләү өчен Россия Федерациясе Төбәкләр үсеше министрлыгының «гражданнарның коммуналь хезмәтләр өчен түләү күләмен үзгәртүнең чик индексларын исәпләү буенча методик күрсәтмәләренә раслау турында " 23.08.2010 № 378 боекыгы белән расланган Коммуналь хезмәтләр өчен халык өчен гомуми түләүдән файдалану мөмкинлегенә бәя бирелде (алга таба-методик күрсәтмәләр):

- гаиләнең жыелма керемдә коммуналь хезмәтләр күрсәтүгә чыгымнар өлеше;
- керемнәре яшәү минимумынан түбән булган халык өлеше;
- коммуналь хезмәтләр өчен түләүгә субсидияләр алучыларның гомуми санындагы өлеше.

Таблица 4 - Коммуналь хезмэтлэрдэн файдалану күрсэткечлэре

Критерий	Коммуналь хезмәтләрдән файдалану дәрәжәсе			
	Факт	Методик күрсәтмәләр белән билгеләнгән		
		Югары	Ирешерлек	Ирешә алмаслык
«Арча шәһәре " муниципаль берәмлеге (мәйданы 60 м2, 3 кеше яши, газ белән тәэмин итү, салкын су белән тәэмин итү, су агызу)				
Гаиләнең жыелма керемдә коммуналь хезмәтләр күрсәтүгә чыгымнар өлеше, %	13,3	от 6,3 до 7,2	от 7,2 до 8,6	свыше 8,6

Таблица күрсәткечләреннән күренгәнчә, «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге территориясендә коммуналь хезмәтләргә чыгымнар өлеше гаиләнең минималь тулаем керемдә 13,3% тәшкил итә. Шулай итеп, коммуналь хезмәтләргә бәяләр дәрәжәсе арту әлеге хезмәтлэрдән файдалану мөмкинлегә кимүгә китерергә мөмкин.

Тормыш өчен мөһим булган коммуналь хезмәтләр һәркем өчен ачык булырга тиеш. Шуңа күрә тарифларны дәүләт тарафыннан жайга салу, гражданнарның коммуналь хезмәтләр өчен түләүләрен чикләү һәм жайга салынулы оешмаларның чыгымнары күләмен тикшереп тору белән беррәттән, аз керемле гаиләләргә адреслы социаль ярдәм чаралары да гамәлгә ашырыла. Төрле категориядәге гражданнар өчен айлык акчалата компенсация күләме (алга таба – ЕДК) коммуналь хезмәтләр өчен түләү чыгымнарының 50-100% до тәшкил итәргә мөмкин.

Сахалин өлкәсе территориясендә торак урыны һәм коммуналь хезмәтләр өчен түләүгә гражданнар чыгымнарының максималь рәхсәт ителгән өлеше стандарты 22% күләмендә билгеләнгән. Димәк, әгәр гаиләнең яки ялгыз яшәүче кешенең жыелма керемдәге коммуналь чыгымнар гаиләнең жыелма керемнең 22% тан артыграк булса, яшәү урыны буенча социаль яклау органнарына адреслы субсидия рәсмиләштерү өчен мөрәжәгать итәргә һәм торак-коммуналь хезмәтләр өчен түләүдә дәүләттән ярдәм алырга мөмкин.

Торак яисә торак-төзелеш кооперативы әгъзалары, торак урыннар милекчеләре, яллаучылары һәм алардан файдаланучылар, әгәр аларның Торак урын һәм коммуналь хезмәтләр өчен түләү чыгымнары гаиләнең гомуми керемнең 22% тан артыграк булса, субсидиягә хокуклы. Субсидиялар гражданнарга алар белән даими яшәүче гаилә әгъзаларын исәпкә алып бирелә. 2024 елның гыйнвар-ноябрь айларында муниципаль берәмлек территориясендә субсидия алу хокукыннан 12 368 кеше файдаланган, шул исәптән федераль ташламадан файдаланучылар – 6820 кеше, аз керемлеләр буенча – 279 кеше, хезмәт ветераннары – 1172 кеше, күп балалылар – 4097 кеше.

7 бүлек. Программа белән идарә итү

7.1 Программаны гамәлгә ашыру өчен җаваплы

Программа белән идарә итү системасы һәм аны үтәү барышын тикшереп торы гамәлдәге законнарда билгеләнгән таләпләр нигезендә билгеләнә. Программаны гамәлгә ашыру механизмы программаны башкаручыларның вәкаләтләрен һәм җаваплылыгын төгәл аеру принципларына нигезләнә.

Программаны гамәлгә ашыруның координаторы булып Арча шәһәре Башкарма комитеты тора, ул программа белән ағымдагы идарә итүне, Программаның үтәлеше турында еллык хисапны мониторинглауны һәм эзерләүне гамәлгә ашыра. Программаның координаторы программаны гамәлгә ашыру өчен җаваплы.

Программаның җаваплы башкаручысы:

- программаны эшләүне, аны башкаручылар белән килештерүне һәм программаны раслау турында карар проектын билгеләнгән тәртиптә кертүне тәмин итә;

- методик тәкъдимнәр нигезендә программаның структурасын, шулай ук программаны гамәлгә ашыруны оештыра, программага үзгәрешләр кертү турында тәкъдимнәр кертә һәм максатчан индикаторларга һәм күрсәткечләргә, шулай ук аны гамәлгә ашыруның ахыргы нәтижеләренә ирешү өчен җаваплы була. ;

- югарырак оешмаларның гарызнамәсе буенча программаны гамәлгә ашыру турында белешмәләр (программада катнашучылар биргән мәгълүматны исәпкә алып) тапшыра; гамәлгә ашыру планының үтәлеше турында хисаплар эзерли (программада катнашучылар биргән мәгълүматны исәпкә алып) һәм ала-рны карауга кертә;

Программада катнашучы:

- ярдәмче программаның төп чарасын, программа составына керә торган ведомство максатчан программасы чараларын үз компетенциясе кысаларында гамәлгә ашыра; программа составына керә торган ярдәмче программаның төп чарасы өлешендә программаны эшләгәндә җаваплы башкаручыга (башкаручыга) тәкъдимнәр тапшыра, аны гамәлгә ашыруда аның катнашуы күздә тотыла;

- җаваплы башкаручыга 5 көн эчендә сорауларга җаваплар эзерләү өчен кирәкле мәгълүматны тапшыра;

- программа чараларын гамәлгә ашыру кысаларында төзелгән объектларны файдалануга тапшыруны һәм кабул итүне раслый торган актларның, эшләрне башкару актларының һәм төзелгән дәүләт контрактлары (граждан-хокук шартнамәләре) буенча йөкләмәләрнең үтәлешен раслый торган башка документларның күчermәләрен җаваплы башкаручыга тапшыра.

ПКРСКИНЫ бюджеттан финанслауны камилләштерү

ПКРСКИНЫ бюджеттан финанслау түбәндәге бурычларны хәл итүгә юнәлдерелгән бюджет планлаштыруны оптимальләштерү һәм камилләштерү кысаларында гамәлгә ашырылырга тиеш:

- жирле бюджет дәрәжәсендә ПКРСКИНЫ финанслау чыганаclarын булдыру;

- ПКРСКИНЫ гамәлгә ашырудан бюджет акчаларын экономияләүне мониторинглау механизмын булдыру;

- ПКРСКИНЫ гамәлгә ашыру: йөкләмәләрне түләү, чараларны рефинанслау, катнашучыларны матди кызыксындыру максатларына тупланган акчаларны кулланып алынган экономияләрне аккумуляцияләү механизмын булдыру.

ПКРСКИ чараларын гамәлгә ашыруга бюджет ярдәмен булдырмыйча бюджеттан тыш чыганаclarны жәлеп итү проблемалы.

Өлеге идарә системасы программаны гамәлгә ашыруны тәмин итү максатларында эшләнгән.

ПКР идарә итү системасы ПКР гамәлгә ашыру белән идарә итүнең оештыру схемасын, мониторинг алгоритмын һәм программага үзгәрешләр кертүне үз эченә ала.

Программа белән идарә итү системасы структурасы:

- ПКРНЫ гамәлгә ашыруның төп юнәлешләре буенча җаваплылык системасы;

- программаны гамэлгэ ашыру нэтижэлелегенэң мониторингы һәм индикатив күрсәткечләр системасы;

- коммуналь комплекс оешмаларының Программа чараларын үтәүне үз эченә алган инвестиция программаларын эшләү һәм раслау тәртибе.

Программаны гамэлгэ ашыруның төп принцибы булып Программа чараларын гамэлгэ ашыруда катнашучы жирле үзидарә органнарының, милекнең төрле рәвешләрендәге предприятиеләрнең һәм оешмаларның мәнфәгатьләрен баланслау принцибы тора.

7.2 Программаны гамэлгэ ашыру План-графиы (коммуналь комплекс оешмалары өчен техник биремнәр эшләү, тарифларны раслау, бюджет акчаларын бүлөп бирү буенча карарлар кабул итү срокларын да кертөп, инвесторлар жәлеп итүгә, шул исәптән концессиягә конкурслар эзерләү һәм уздыру һ. б.)

Программага кертелгән инвестиция проектларын гамэлгэ ашыру сроклары инвестиция проектлары программаларында билгеләнгән срокларга туры килергә тиеш. Программаны гамэлгэ ашыру максатларында коммуналь комплекс оешмалары өчен техник биремнәр эшләү чараларын гамэлгэ ашыру алдыннан ук гамэлгэ ашырыла. Тарифларны раслау, бюджет акчаларын бүлөп бирү буенча карарлар кабул итү, инвесторларны жәлеп итүгә конкурслар эзерләү һәм уздыру, шул исәптән концессия шартнамәләре буенча, норматив хокукий актларда билгеләнгән тәртип нигезендә гамэлгэ ашырыла.

7.3 Программаның үтәлеше буенча хисап бирү тәртибе

Программа чараларының үтәлеше буенча хисап бирү еллык мониторинг кысаларында гамэлгэ ашырыла.

Коммуналь инфраструктура системаларын комплекслы үстерү программасын мониторинглауның максаты булып коммуналь хужалык өлкәсендәге вәзгыятьне даими контрольдә тоту, шулай ук коммуналь комплексны модернизацияләү һәм үстерү буенча программада каралган чараларның үтәлешен анализлау тора.

Коммуналь инфраструктура системаларын комплекслы үстерү программасын мониторинглау түбәндәге этапларны үз эченә ала:

1. Программа чараларын үтәү нәтижәләре турында, шулай ук коммуналь инфраструктура системаларының торышы һәм үсеше турында мәгълүматны вакытлыча жьпо.

2. Коммуналь инфраструктура системаларын үзгәртеп кору нәтижәләре турындагы белешмәләргә Анализ.

Коммуналь инфраструктура системаларын комплекслы үстерү программасын мониторинглау вакыт аспектында күрсәткечләр күрсәткечләрен чагыштыруны һәм чагыштыруны күздә тоту.

Анализ хисап чоры күрсәткечен алдагы (база) чор күрсәткече белән чагыштыру юлы белән үткәрелә.

7.4 Программаны төзәтү тәртибе һәм сроклары.

Еллык мониторинг нәтижәләре буенча программага вакытында төзәтмәләр кертелә. Программаны төзәтү турында карар муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органы тарафыннан программаны гамэлгэ ашыру барышы турындагы хисапны ел саен карау йомгаклары буенча

я

и

с

э

м

у

н

и

ц

и

п

а

л

ь

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
АРЧА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ
«АРЧА ШӘҺӘРЕ» МУНИЦИПАЛЬ БЕРӘМЛЕГЕ
2026 ЕЛГА ҺӘМ 2040 ЕЛГА КАДӘР ЧОРГА
КОММУНАЛЬ ИНФРАСТРУКТУРА СИСТЕМАЛАРЫ
КОМПЛЕКСЛЫ ҮСЕШ ПРОГРАММАСЫ

Программа документына нигезләү материаллары

2025 г.

Кереш

Гомуми белешмэлэр.....	3
1 бүлек. «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге үсешенең перспектив күрсәткечләре	4
1.1 «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге характеристикасы	4
1.2 Халык саны һәм составы фаразы (демографик фараз).	4
1.3 Сәнәгать секторы үсеше фаразы.	5
1.4 Территорияләрдә төзелеш үсеше фаразы.....	6
1.5 Халыкның керемнәре үзгәрү фаразы.	7
2 бүлек. Коммуналь ресурсларга ихтыяжның перспектив күрсәткечләре	9
3 бүлек. Коммуналь инфраструктураның торышына һәм проблемаларына Характеристика	13
3.1. Жылылык белән тәмин итү системасындагы торыш һәм проблемаларга Характеристика.....	13
3.2. Су белән тәмин итү системасындагы торыш һәм проблемаларга Характеристика.....	15
3.3. Су агызу системасындагы торыш һәм проблемаларга Характеристика.....	20
3.4. Электр белән тәмин итү системасындагы торыш һәм проблемаларга Характеристика	23
3.5. Газ белән тәмин итү системасындагы торыш һәм проблемаларга Характеристика....	26
3.6. Каты көнкүреш калдыкларын жыю һәм утильләштерү системасындагы торыш һәм проблемаларга Характеристика	30
4 бүлек. Энергия ресурсларын сак тотуны гамәлгә ашырудагы, мәгълүматны исәпкә алу һәм жыюдагы торыш һәм проблемаларга Характеристика	33
4.1 Жирлектә, шәһәр округында энергия ресурсларын сак тоту торышына Анализ, шул исәптән күпфатирлы йортларда, бюджеттан финанслана торган оешмаларда, муниципаль оешмаларда энергия ресурсларын сак тоту чараларын финанслауның нигезле программасы һәм чыганакалары булу.....	33
4.2 Ресурсларны, файдаланыла торган исәпкә алу приборларын һәм программа-аппарат комплексларын куллануны исәпкә алу торышын анализлау	34
5 бүлек. Коммуналь инфраструктураны үстерүнең максатчан күрсәткечләре	35
6 кисәк. Электр белән тәмин итүнең перспектив схемасы	40
7 бүлек. Жылылык белән тәмин итүнең перспектив схемасы	40
8 бүлек. Су белән тәмин итүнең перспектив схемасы	41
9 нчы бүлек. Су агызуның перспективалы схемасы	46
10 бүлек. ККК белән эш итүнең перспектив схемасы	48
11 бүлек. Газ белән тәмин итүдә инвестиция проектлары программасы	48
12 бүлек. Проектларның гомуми программасы	49
13 бүлек. Программаны гамәлгә ашыру өчен финанс ихтыяжлары	50
14 бүлек. Проектларны гамәлгә ашыруны оештыру	52
15 бүлек. Инвестиция проектлары программалары, тоташтыру өчен тариф һәм түләү (тариф)	52

16 бүлек. Коммуналь ресурсларга халыкның чыгымнары, социаль ярдәмгә һәм субсидияләргә бюджет чыгымнары фаразы, коммуналь хезмәтләргә тарифлардан файдалану мөмкинлеген тикшерү	52
17 нче бүлек. Программаны исәпләү өчен Модель	55

Гомуми белешмэлэр

Программа халыкка коммуналь хезмэтлэр күрсэтүнең сыйфатын һәм ышанычлылығын арттыруга юнәлдерелгән максатлар, бурычлар һәм чаралар комплексыннан гыйбарәт.

Программа түбәндәге норматив хокукий актлар нигезендә эшләнгән:

1. "Муниципаль берәмлекләрнең коммуналь инфраструктурасы системаларын комплекслы үстерү программаларын эшләү турында" РФ төбәкләр үсеше министрлыгының 2011 елның 06 маендагы 204 номерлы боерыгы;
2. "Жирлекләрнең, шәһәр округларының коммуналь инфраструктурасы системаларын комплекслы үстерү программаларына таләпләрне раслау турында" РФ Хөкүмәтенең 2013 елның 14 июнендәге 502 номерлы карары;
3. Россия Федерациясенең 2004 елның 29 декабрендәге 190-ФЗ номерлы шәһәр төзелеше кодексы;
4. "Су белән тәмин итү һәм су бүлеп бирү турында" 2011 елның 07 декабрендәге 416-ФЗ номерлы Федераль закон;
5. "Жылылык белән тәмин итү турында" 2010 елның 27 июлендәге 190-ФЗ номерлы Федераль закон;
6. "Россия Федерациясендә газ белән тәмин итү турында" 1999 елның 31 мартындагы 69-ФЗ номерлы Федераль закон;
7. "Электр энергетикасы турында" 2003 елның 02 мартындагы 35-ФЗ номерлы Федераль закон;

1 бүлек. «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге үсешенң перспектив күрсәткечләре

1.1 «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге характеристикасы

Арча муниципаль районы Татарстан Республикасының төньяк-көнбатышында уңайлы икътисадый-географик урын алып тора, республика башкаласы Казан шәһәрен Киров өлкәсе, Удмуртия Республикасы һәм Пермь крае белән тоташтыручы транспорт магистральләрендә урнашкан, ресурслар белән (руда булмаган файдалы казылмалар, урман, су, жир ресурслары) житәрлек дәрәжәдә тәмин ителгән.

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге, шәһәр жирлеге статусы булган муниципаль берәмлек, Татарстан Республикасының төньяк өлешендә, Арча муниципаль районының үзәк өлешендә урнашкан. «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге Арча муниципаль районының Кече, Наласа, Урта Курса, Иске Кырлай, Яңасала авыл жирлекләре һәм Теләче муниципаль районы белән чиктәш.

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлегенә Арча шәһәре һәм аңа якын территорияләр керә, шул исәптән Олы Бирзә, Күпербаш, Иске Айван, Төбәк-Чокырча, Васильев Божа авыллары.

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлегенң хужалык комплексында житештерү секторы, беренче чиратта, «Арча сөт комбинаты», «Арча элеваторы» кебек азык-төлек сәнәгате предприятияләреннән тора. Азык-төлек сәнәгате предприятияләреннән тыш, житештерү секторы төзелеш кирпече житештерүче «АСПК» ААҖ Арча кирпич заводы тарафыннан тәкъдим ителгән.

Бүгенге көндә «Арча шәһәре» муниципаль берәмлегенң төп бюджет булдыручы предприятияләре булып Арча сөт комбинаты («Арча» ЖЧЖ филиалы), «Арча элеваторы» АЖ, «АСПК» АЖнең Арча кирпич заводы тора. Барлык предприятияләр дә Арча шәһәрендә урнашкан.

Арча муниципаль районы икътисадының инфраструктура секторы да шактый үсеш алган. Беренче чиратта бу мәгариф, сәүдә, транспорт һәм элемент, сәламәтлек саклау һәм торак-коммуналь хужалык кебек эшчәнлек төрләренә кагыла. Өлгә сектор район икътисадының чимал һәм житештерү секторларының нормаль эшләвен тәмин итә.

Шәһәр уңайлы транспорт-географик урынга ия. Шәһәрнең Татарстан Республикасының башка районнары һәм Россия Федерациясе регионнары белән тышкы элементәсә тимер юл һәм автомобиль транспорты төрләре белән гамәлгә ашырыла. Турыдан-туры шәһәр аша гомуми кулланылыштагы федераль әһәмияткә ия «М - 7 «Волга» Мәскәү - Владимир - Түбән Новгород - Казан-Уфа автомобиль юлы, Киров шәһәренә керү юлы уза. Шәһәр территориясендә Горький тимер юлының «Юдино-Агерже» участогында «Арча» тимер юл станциясе урнашкан. Шәһәрдә һәм районда су һәм һава транспорты төрләре белән пассажирлар һәм йөкләр ташу гражданнар авиациясе аэродромы булмау сәбәплә башкарылмый, ә район территориясе буйлап ага торган елгалар суднолар йөрми. Кирәк булганда транспортны су һәм һава төрләре белән Казан шәһәреннән ташырга мөмкиннәр.

Арча шәһәре Югары туристлык-рекреацион потенциалга ия. Арча шәһәре Казансу елгасының матур ярында урнашкан. Арча муниципаль районы бай тарихка ия һәм моңа күп дәлиләр саклап калган. Хәзерге шәһәр чикләрендә археология һәйкәле – Арча шәһәрлеге, республика әһәмиятендәге шәһәр төзелеше һәм архитектура һәйкәлләре: сәүдәгәр Капралов йорты, Сызгановлар йорты, сәүдәгәр с. Хәйруллинның сәүдә рәтләре, район типографиясе бинасы – гражданлык архитектурасы һәйкәле, 1930 елда төзелгән Советлар Йорты, Изге Богородица покровы чиркәве һ. б. урнашкан. Арча муниципаль районы территориясендә шулай ук республика әһәмиятендәге Археология, тарих, шәһәр төзелеше, архитектура һәм сәнгать һәйкәлләре урнашкан.

1.2 Халык саны һәм составы фаразы (демографик фараз).

2025 елның 1 гыйнварына «Арча шәһәре» муниципаль берәмлегенң гомуми халкы 22416 кеше тәшкил итә, шул исәптән шәһәр халкы – 19968 кеше, авыл халкы - 2448 кеше. Шәһәрдә сәнгать житештерүенң төп урыннары һәм сәүдә, көнкүреш хезмәте күрсәтү, сәламәтлек саклау һәм мәгариф объектларының күпчелеге тупланган.

Даими халык саны соңгы елларда тотрыклы кимү тенденциясенә ия. Халыкның кимүе үлүчеләр санының туучылар саныннан Озак вакытка артуы белән бәйле. Халык санының кимүенә миграция агымы ярдәм итә, ул халыкның яшәү структурасын үзгәртә - ешрак яшьләр китә, китү урыннарында халыкның «картаюы» күзәтелә. Миграция агымы халыкның тормыш дәрәжәсе югары булмау, яшьләрнең югары белем алу өчен эре муниципаль берәмлекләргә китүе, мәдәни-көнүреш мөхите алга китү белән бәйле.

Республиканың муниципаль районнарына һәм республика әһәмиятендәге шәһәрләргә карата демографик сәясәтне, шул исәптән халык санын фаразлауны Татарстан Республикасы Икътисад министрлыгы билгели.

Районда халык санының үзгәрү тенденциясе 2030 елга кадәр Татарстан Республикасының Социаль-икътисади үсеш стратегиясендә күрсәтелгән (расв. Татарстан Республикасының 17.06.2015 №40-ТРЗ Законы белән һәм 2030 елга кадәрге план чорына Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының социаль-икътисади үсеш стратегиясендә (утв. Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы Советының 16.08.2016 ел №71 карары белән (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән).

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлегенең гомуми халык саны фаразы халык саны, төп яшәү төркемнәре, балалар һәм яшүсмерләр, шулай ук бер елда туучылар, вафат булучылар, килүчеләр һәм китүчеләр саны турында Арча муниципаль районы администрациясе биргән белешмәләр нигезендә, югарыда күрсәтелгән стратегияләргә исәпкә алып үтәлдә.

Генераль планын гамәлгә ашыруның беренче чиратындагы фараз буенча (2030 ел) даими халыкның исәп – хисап саны 29028 кеше тәшкил итәчәк, исәп-хисап срогына (2045 ел) - 39205 кеше.

1.3 Сәнәгать секторы үсеше фаразы.

Татарстан Республикасының Социаль-икътисади үсеш Стратегиясе нигезендә Арча муниципаль районы Казан икътисади зонасы составына керә, аның кысаларында актив үсеш территорияләре ачыкланган. Арча муниципаль районы һәм Арча шәһәре Кече шәһәрләрнең һәм авыл территорияләренең актив үсеш зонасына, аерым алганда, Кама алды зонасына керә.

Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 25.09.2015 № 707 карары белән расланган 2030 елга кадәр Татарстан Республикасын социаль-икътисади үстерү стратегиясен гамәлгә ашыру чаралары планы нигезендә (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән) Арча муниципаль районы Татарстан Республикасының Социаль-икътисади үсеш стратегиясенең «Идел-Кама метрополисы» пространство үсеше концепциясен гамәлгә ашыру кысаларында «экологик иминлекне тәмин итү» проектына керә. Идел елгасына агызыла торган пычрак агынты суларның өлешен киметү юлы белән Идел елгасын савыктыру.

Кече шәһәрләрнең һәм авыл территорияләренең пространство үсеше «регенерация» буларак карала, бу территорияләрнең икътисади, социаль һәм физик таркалуына каршы көрәшкә юнәлдерелгән чаралар комплексын күздә тоталар. Территорияләргә мондый үзгәртеп коруның бер юнәлеше булып агросәнәгать комплексын индустриальләштерү һәм муниципаль индустриаль парклар урнаштыру тора, бу «Татарстан Республикасының икътисади үсеше һәм инновацион икътисады» дәүләт программасы белән раслана һәм төгәлләштерелә. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 31.10.2013 № 823 карары белән (үзгәрешләр һәм өстәмәләр белән) республиканың муниципаль берәмлекләрендә индустриаль парклар төзү һәм булдыру буенча конкрет тәкъдимнәр рәвешендә.

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлегенең Генераль планында:

- Арча шәһәрненән көнбатыштарак, 37,7 га майданда, бәрәңгене тирәнтен эшкәртү һәм фри-бәрәңге житештерү буенча IV куркыныч класслы завод төзү;

- * Васильев Бужа авылының төньяк-көнчыгышында, гомуми майданы 2,2 га булган, сәнәгать житештерүен үстерү өчен IV куркынычтан югары булмаган шартлар тудыру;

- Арча шәһәрнең көнбатыш өлешендә 5,6 га майданда коммуналь-склад хужалыгын куркынычлыкның V классыннан югары булмаган дәрәжәдә үстерү өчен шартлар тудыру;

- Арча шәһәренен 5,2 га майданлы көнбатыш өлешендә IV класслы хәвефлелектән югары булмаган сәнәгать житештерүен үстерү өчен шартлар тудыру;

- Арча шәһәренен 4,6 га майданлы көнбатыш өлешендә коммуналь-склад хужалыгын үстерү өчен куркынычлыкның V классыннан югары булмаган шартлар тудыру.

Шулай ук Арча шәһәрендә эшләми торган контора биләгән 0,06 га майданда коммуналь-склад хужалыгын V класслы хәвефлелектән югары булмаган дәрәжәдә үстерү өчен шартлар тудыру тәкъдим ителә.

Моннан тыш, муниципаль берәмлектә гомуми майданы 9,8 га булган, хужалык эшчәнлеген алга таба үстерү экологик чикләүләр аркасында мөмкин булмаган житештерү объектларының һәм коммуналь-склад билгеләнешендәге объектларның гамәлдә булмаган территорияләре бар: «Арча МСОсы» ЖЧЖнең гамәлдә булмаган житештерү базасы, гамәлдә булмаган житештерү базасы, гамәлдә булмаган күмер бушату майданчыгы, «фәнни-житештерү «промтехнология» берләшмәсе. Әлеге территорияләрне транспорт инфраструктурасы территорияләре яисә хезмәт күрсәтү объектлары булган торак төзелеш майданчыклары итеп үзгәртеп билгеләү тәкъдим ителә.

Агросәнәгать комплексын үстерү кысаларында:

1) түбәндәге объектларда карала торган бөтен чор дәвамында агросәнәгать житештерүен куркынычлыкның V классыннан югары булмаган үстерү өчен шартлар тудыру:

- Арча шәһәрендә эшләми торган умарталык территориясендә, үлэт базларынан санитар-яклау зонасы кыскартылганнан соң, «Алма бакчасы» ПП территориясе;

- Васильев Божя авылында «Кырлай «агрофирмасы» ЖЧЖнең эшләми торган Территориясендә.

2) Арча шәһәренен көнбатыш өлешендә, Зур Бирзә, Төбәк-Чокырча авылларында эшләми торган фермалар территорияләрен өлешчә башка функциональ билгеләнештәге территорияләр (авыл хужалыгында файдаланыла торган территорияләр, проектлы торак) итеп үзгәртеп оештыру, шулай ук калган территориядә агросәнәгать житештерүен үстерү өчен куркынычлыкның V классыннан югары булмаган шартлар тудыру;

3) Иске Айван авылындагы «Дуслык» КП теплицасы территориясен проектлы торак итеп үзгәртү.

1.4 Территорияләрдә төзелеш үсеше фаразы.

Муниципаль берәмлек территорияләрендә торак төзелешен үстерү хезмәт кадрларын житештерүдә беркетүнең һәм жирле учреждениеләрдә һәм оешмаларда эшләү өчен белгечләр жәлеп итүнең төп өлешләреннән берсе булып тора.

Генераль планда яңа торак төзелеш торак пунктларның хәзерге чикләре эчендә дә, торак пунктлар чикләренә кертү өчен тәкъдим ителә торган яңа территорияләрдә дә урнаштырылачак дип күздә тотыла. Төзелгән территорияләрне үстерү һәм күпкатлы һәм азкатлы төзелешләр өчен резерв территорияләрне үзләштерү (шул исәптән ИЖС) күз алдында тота:

1) жирлек территориясендә яшәү өчен уңайлы шартлар тудыру;

2) торак төзелеш өчен резерв территорияләрне комплекслы үзләштерүне оештыру;

3) инфраструктура комплексы (социаль, транспорт, инженерлык) белән сыйфатлы торак төзү;

4) индивидуаль, блокланган, азкатлы күпфатирлы торак төзелеш, шәхси ярдәмче хужалык алып бару максатларында аларны бирү өчен яңа жир кишәрлекләре булдыру;

5) заманча социаль объектларны житәрлек күләмдә төзү/реконструкцияләү.

1.5 Халыкның керемнәре үзгәрү фаразы.

Татарстан Республикасы территориясендә халыкның төп керем чыганагы булып хезмәт хакы һәм эшкуарлык эшчәнлегеннән керткән керемнәр тора. Оешмалар хезмәткәрләренең уртача айлык хезмәт хакы турындагы белешмәләр түбәндәге таблицада бирелгән.

1 нче Таблица-оешмалар хезмәткәрләренең уртача айлык хезмәт хакы.

Күрсәткөч	Үлчәү берәмлеге	2023	2024	2025
Оешмалар хезмәткәрләренә уртача айлык хезмәт хакы				
Икътисади эшчәнлекнең тикшерелә торган төрләре буенча барлыгы	рубль	61 894	75 645	86 696
МРОТ (база)	рубль	16242	19242	22440
МРОТ (икътисадның бюджеттан тыш секторы хезмәткәрләре өчен минималь хезмәт хакы)	рубль	16242	22 020	23200

Юридик затларның саны кимүнең Гомумроссия тенденциясе салым органнарының яңа юридик затларны теркәүгә карата катгыйрак карашы, гамәлдәге предприятиеләр әйләнешендә акчаларның булмавы, барлык бюджет һәм бюджеттан тыш фондларга түләүләрнең авырлыгы, ресурсларга бәяләрнең югары булуы белән аңлатыла. Округта эшқуарлык эшчәнлеген активлаштыру һәм асыл хужалыгын үстерү өчен барлык шартлар һәм мөмкинлекләр бар.

Кече һәм урта эшмәкәрлек субъектлары санының кимүе ил икътисадындагы тотрыксызлык: предприятиеләр әйләнешендә акча булмау, барлык бюджет һәм бюджеттан тыш фондларга түләүләрнең авырлыгы, шулай ук яңа һәм гамәлдәге базарларга чыгу, кредит, финанс, Жир һәм инвестиция ресурсларына чыгу кыенлыктары белән аңлатыла. 2020 елда эшмәкәрлек эшчәнлегенә яңа коронавирус инфекциясе пандемиясе һәм аңа бәйле төрле тыюлар һәм чикләүләр тискәре йогынты ясады.

Ел башында Россия икътисадында 2021 елның икенче яртысындагы уңай тенденцияләр сакланды. Шунның белән бергә 2022 елның февраль ахырынан Россия икътисадының яшәешенең тышкы шартлары тамырдан үзгәрдә. Чит ил дөүләтләре тарафыннан кертелгән санкцион чикләүләр валюта курсының волатильлеген көчәйтүгә, финанс активларына бәяләр төшүгә, банк секторының ликвидлык кытлыгын киңәйтүгә китерде, Бу житештерү күләмнәренә кимүенә һәм халыкның керемнәренә сатып алу сәләтенә кимүенә китерде.

2026 елга һәм 2027 һәм 2028 елларның план чорына (РФ Икътисади үсеш министрлыгы сайтында бастырылган, 04.09.2025) хезмәт хакы үзгәрешенә фаразланган күрсәткечләре түбәндәге таблицада китерелгән.

Таблица 1 - Социаль-икътисадый үсеш фаразының төп күрсәткечләре

Күрсәткеч	Ед. изм.	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031-2035	2036-2040
Халыкның реаль керемнәре үсеше	%	2,8	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	
Реаль хезмәт хакы үсеше	%	2,9	2,8	2,8	2,8	2,8	2,8	2,8	2,8	
Реаль хезмәт хакының фараз күрсәткечләре										
Икътисадый эшчән-лекнең тикшерелә торган төрләре буенча барлыгы	рубль	75 645	86 696	88863,4	91085,0	93362,1	95696,2	98088,6	110978,2	125561,7
МРОТ (база)	рубль	19242	22440	23001,0	23576,0	24165,4	24769,6	25388,8	28725,1	32499,8
МРОТ (район ко-эффицентын исәпкә алып-1,5)	рубль	19242,0	22440,0	23001,0	23576,0	24165,4	24769,6	25388,8	28725,1	32499,8
Яшәү минимумы зурлыгы	рубль	13 135	15 073	15231,4	15389,8	15549,9	15708,5	15868,7	16696,3	17574,1

2 бүлек. Коммуналь ресурсларга ихтыяжның перспектив күрсәткечләре

Округны үстерү планнарында реконструкция һәм уңайлы яшәү шартларын тәмин итә торган заманча яңа төзелеш булдыру юлы белән гамәлдәге төзелеш территорияләрендә урнаштырыла торган яңа торак төзелеш карала. Жирлек территориясен үстерү төзекләндерү һәм яшәүнең уңайлылыгын арттыруны күздә тоталар. Моннан тыш, демографик үсеш өчен уңай шартлар тудыру, социаль, житештерү һәм торак өлкәләрен үстерүнең тиешле программаларын эшләү, яңа эш урыннары булдыру, халыкның имин яшәешен тәмин итү өчен кирәкле инфраструктура булдыру шартларында жирлек территориясендә туучылар санының тотрыклылануы һәм халыкның миграция ягыннан кимүе фаразлана.

Коммуналь ресурсларга ихтыяжның үзгәрүе буенча белешмәләр түбәндәге таблицаларда китерелгән.

2 нче Таблица хужалык өчен су куллануның көтелгән артуы турында белешмәләр.- эчү ихтыяжлары

Күрсәткеч	Периоды			
	2024 г.		2040 г.	
	Уртача сут. куб.м/сут	Еллык тыс.куб.м год	Уртача сут. куб.м/сут	Еллык тыс.куб.м год
Арча ш.				
Су күтәрелде	3036,737	1108,409	3559,354	1299,164
Су югалту	264,655	96,600	232,855	84,992
Барлык кулланучыларга эчәргә җаваплы су жибәрелгән, шул исәптән:	2772,082	1011,809	3326,499	1214,172
Халык	2338,197	853,442	2805,837	1024,130
Бюджет оешмалары	186,463	68,059	223,756	81,671
Башка кулланучылар	247,422	90,309	296,906	108,371
Зур Берези				
Су күтәрелде	78,263	28,566	84,154	30,716
Су югалту	7,115	2,597	5,891	2,150
Барлык кулланучыларга эчәргә җаваплы су жибәрелгән, шул исәптән:	71,148	25,969	78,263	28,566
Халык	59,290	21,641	64,626	23,805
Башка кулланучылар	11,858	4,328	13,637	4,761
Купербаш ав.				
Су күтәрелде	93,131	33,993	100,141	36,551
Су югалту	8,466	3,090	7,010	2,559

Курсэткеч	Периоды			
	2024 г.		2040 г.	
	Уртача сут. куб.м/сут	Еллык тыс.куб.м год	Уртача сут. куб.м/сут	Еллык тыс.куб.м год
Барлык кулланучыларга эчэргэ яраклы су жибэрелгән, шул исәптән:	84,664	30,903	93,131	33,993
Халык	70,554	25,752	76,904	28,327
Башка кулланучылар	14,111	5,150	16,227	5,665
Васильев Божа ав.				
Су кутэрелде	88,794	32,410	95,478	34,849
Су югалту	8,072	2,946	6,683	2,439
Барлык кулланучыларга эчэргэ яраклы су жибэрелгән, шул исәптән:	80,722	29,464	88,794	32,410
Халык	67,268	24,553	73,995	27,008
Башка кулланучылар	13,454	4,911	14,799	5,402
Иске Айван, Тюбяк-Чекурча ав.				
Су кутэрелде	256,884	93,763	276,220	100,820
Су югалту	23,353	8,524	19,335	7,057
Барлык кулланучыларга эчэргэ яраклы су жибэрелгән, шул исәптән:	233,531	85,239	256,884	93,763
Халык	194,609	71,032	214,070	78,136
Башка кулланучылар	38,922	14,206	42,814	15,627

Килэчэктә яңа торак мәйданнарын файдалануга тапшыру исәбенә су куллану күләмнәрен арттыру планлаштырыла. Төзелә торган территорияләр, торак төзелешә өчен планлаштырыла торган территорияләр, капитал төзелешнең аерым объектлары өчен үзәкләштерелгән су агызуны оештыру күздә тотыла.

Үзәкләштерелгән ташландык суларны агызу системасына кертү планлаштырыла торган агып төшүче суларның перспективалы күләменең әһәмияте түбәндәге таблицада китерелгән.

2 нче Таблица-үзәкләштерелгән су агызу системаларына агып төшүче сулар керүенң фаразланган балансы

№ п/п	Наименование	Единица измерения	2024 год	2040 год
г. Арск				
1	Агынты суларны кабул итү, шул исәптән:	тыс. куб. м	625,623	719,466
	Халык:	тыс. куб. м	272,384	313,242
	Бюджет оешмалары:	тыс. куб. м	61,963	71,257
	Башка кулланучылар:	тыс. куб. м	291,276	334,967

2024 елга жылылык энергиясе чыганаclarының билгеләнгән гомуми жылылык куәте 21,758 Гкал/сәгать тәшkil итә. 2024 елга исәпләнгән жылылык йөкләнеше 9,76 Гкал/сәгать тәшkil итә. Жылылык куәте резервы 11,998 Гкал/сәгать тәшkil итә. 2030 һәм 2045 елларга Арча шәһәрeндә жылылык энергиясенә гамәлдәге чыганаclarы буенча 11,998 Гкал/сәгать күләмeндә жылылык куәте резервы сакланачак (гамәлдәге котельныйларның тоташтырылган йөкләнеше агымдагы дәрәжәдә сакланачак).

Индивидуаль йортларны жылыту һәм кайнар су белән тәмин итү өчен газ һәм каты ягулыкта эшли торган ике контурлы индивидуаль казаннар куллану тәкъдим ителә. Индивидуаль жылылык чыганагын сайлау объектларның аз жылылык йөкләнеше булулары һәм берберсеннән шактый ераклыкта булулары белән аңлатыла, бу исә жылылык челтәрләрeндә зур югалтуларга һәм аларны салуда зур капитал салуларга китерә.

Яна төзелә торган күпфатирлы торак йортларны, шулай ук социаль әһәмияткә ия объектларны жылытуны гамәлдәге жылылык чыганаclarынан гамәлгә ашыру планлаштырыла. Яна төзелә торган аз жылылык кулланучы биналарны (биналар төркемнәрeн) һәм сәнәгать объектларын жылылык белән тәмин итү өчен автоном жылылык чыганаclarын: аерым торучы һәм якормага салынган аз куәтле блок-модуль котельныйларны файдаланырга киңәш ителә.

2 нче Таблица-жирлек территориясендә каты коммуналь калдыкларның суммар барлыкка килү фаразы

№ п.п	Күрсәткеч	Үлчәу берәмлеге	2024	2035	2040
1	Каты коммуналь калдыкларны жыюның перспектив күрсәткечләре	куб.м	74937,1	97041,2	114040,4
		Тонн	8038,4	10409,5	12233,0

* - күрсәткечләр чор ахырына факттагы мәгълүматлар нигезендә китерелде (тиешле мәгълүмат булганда) яки бәяләү юлы белән билгеләнде (ул булмаган очракта).

2 нче Таблица-энергия белән тәмин итү системасының йөкләнеше үзгәрү фаразы («Арча шәһәре " муниципаль берәмлегенә Генераль планы белешмәләре буенча)

№ п/п	Күрсәткеч	Үлчәу берәмлеге	Гамәлдәге хәл (2024 г.)	Беренче чират (2030 г.)	Хисап срогы (2045 г.)
1	Электр белән тәмин итү				
1.1	еллык электр куллану	тыс.кВт.ч/год	52598,7	66764,40	112392,00
1.2	хисап куәте	кВт	11678,33	19375,44	22928,19
1.3	трансформатор подстанцияләренә гомуми	кВА	12423,76	20612,17	24391,69

№ п/п	Курсэткеч	Улчэу берэмлеге	Гамэлдэге хэл (2024 г.)	Беренче чират (2030 г.)	Хисап срогы (2045 г.)
	куэте				

* - күрсэткечлэр чор ахырына факттагы мэглүматлар нигезендэ китерелде (тиешле мэглүмат булганда) яки бэялэү юлы белэн билгелэнде (ул булмаган очракта).

2 нче Таблица-газ белэн тээмин итү системасының йөклөнеше үзгэрү фаразы («Арча шәһәре " муниципаль берәмлегенен Генераль планы белешмэләре буенча)

№ п/п	Курсэткеч	Улчэу берэмлеге	Гамэлдэге хэл (2024 г.)	Беренче чират (2030 г.)	Хисап срогы (2045 г.)
1	Газ белэн тээмин итү				
1.1	Еллык газ куллану	тыс.нм ³ /год	5031,18	6386,16	8625,10

* - күрсэткечлэр чор ахырына факттагы мэглүматлар нигезендэ китерелде (тиешле мэглүмат булганда) яки бэялэү юлы белэн билгелэнде (ул булмаган очракта).

Өлеге программа гамэлдэ булган чорга газ куллануның артуы яна кулланучылар кушылуға бэйле
рәвештә
ел
саен
артачак.

3 бүлек. Коммуналь инфраструктураның торышына һәм проблемаларына Характеристика

3.1. Жылылык белән тәэмин итү системасындагы торыш һәм проблемаларга Характеристика

Усадьба һәм күпфатирлы (аз катлы) төзелешләрне жылыту түбән басымлы табигый газда эшләүче 2 яисә бер контурлы индивидуаль көнкүреш казаннарын жылытуның локаль чыганаclarыннан гамәлгә ашырыла.

Жирлекнең «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге территориясенең күпчелек өлөшен индивидуаль жылылык белән тәэмин итү зонасы алып тора, анда шәхси Утар йортлары төзелгән. Арча шәһәрендә индивидуаль жылылык белән тәэмин итүнең гамәлдә булу зоналары торак пункт территориясендә тарихи оешкан шәхси аз катлы торак төзелеше булган микрорайоннарда формалашкан. Мондый биналар үзәкләштерелгән жылылык белән тәэмин итү системаларына тоташтырылмаган. Халыкны жылылык белән я индивидуаль газ казаннары тәэмин итә, я мич жылысы файдаланыла.

Жәмәгать учреждениеләре аз куәтле казанлы автоном котельныйлардан файдалана. Жылылык белән тәэмин итү системаларының һәм жылылык энергиясе чыганаclarының гамәлдәге зоналары 8 нче таблицада күрсәтелгән. Киләчәктә гамәлдәге барлык жылылык энергиясе чыганаclarының һәм жылылык белән тәэмин итү системаларының эш итү зоналары үзгәрешләргә дучар булмаячак.

2 нче Таблица-жылылык белән тәэмин итү системаларының гамәлдәге зоналары һәм жылылык энергиясе чыганаclarы тасвирламасы

№	Котельная	Жылытыла торган объект
ООО «Тепло-Сервис»		
1	8 нче мәктәп котельные	8 нче мәктәп бинасы
2	5 нче гимназия котельные	5 нче гимназия, 1 нче балалар бакчасы бинасы
3	7 нче балалар бакчасы котельные	7 нче балалар бакчасы бинасы
4	6 нчы мәктәп котельные	6 нчы мәктәп бинасы
5	4 нче балалар бакчасы котельные	4 нче балалар бакчасы бинасы
6	Галактионов ур. котельная	Арча үзәк район хастаханәсе, «Арча» спорт комплексы, Арчаның 1 нче урта мәктәбе, Арчаның 3 нче урта мәктәбе биналары-балалар бакчасы, Арча балалар сәнгать мәктәбе, Укучылар сарае, «Казан арты» музей, администрация һәм Башкарма комитет, педагогика көллиятенең уку корпусы, тулай торак, Россия Эчке эшләр министрлыгының Арча районы буенча бүлеге, күп функцияле үзәк, шәһәр мунчасы, «Эссен»кибете.
7	5 нче балалар бакчасы котельные	5 нче балалар бакчасы бинасы
8	10 нчы балалар бакчасы котельные	10 нчы балалар бакчасы бинасы
9	Котельная БОС (биологические очистные сооружения)	БОС бинасы
10	9 нчы балалар бакчасы котельные	9 нчы балалар бакчасы бинасы
11	6 нчы балалар бакчасы котельные	6 нчы балалар бакчасы бинасы
12	Район архивы котельные	Район архивы бинасы
13	Администрация гаражы котельные	Администрация гаражы бинасы

2024 елга жылылык энергиясе чыганаclarының билгеләнгән гомуми жылылык куәте 21,758 Гкал/сәгать тәшкил итә. 2024 елга исәпләнгән жылылык йөкләнеше 9,76 Гкал/сәгать тәшкил итә. Жылылык куәте резервы 11,998 Гкал/сәгать тәшкил итә.

2030 һәм 2045 елларга Арча шәһәрендә жылылык энергиясенең гамәлдәге чыганаclarы буенча 11,998 Гкал/сәгать күләмендә жылылык куәте резервы сакланачак (гамәлдәге котельныйларның тоташтырылган йөкләнеше ағымдагы дәрәжәдә сакланачак).

9 нчы таблицада котельная агрегатларының исемлеге һәм билгеләнгән егәрлеге күрсәтелгән.

Таблица 2 - Перечень и установленная мощность котлоагрегатов

Котельныйның исеме	Котлоагрегат маркасы	Котлоагрегат саны, шт.	Суммар бил- геләнгән егәрлек, Гкал/сәг
ООО «Тепло-Сервис»			
8 нче мәктәп котельные	A R-S- 500	3	1,29
5 нче гимназия котельные	KBГ500	2	0,86
7 нче балалар бакчасы котельные	RS-150	2	0,258
6 нчы мәктәп котельные	RSA-500	3	1,29
4 нче балалар бакчасы котельные	RS-A180	2	0,3096
Галактионов ур. котельные	BK21 KBГ-7,5	2 2	16,34
5 нче балалар бакчасы котельные	RS-A80	2	0,1376
10 нчы балалар бакчасы котельные	Микро-100	2	0,172
Котельная БОС (биологические очистные сооружения)	KAMA-100	2	0,172
9 нчы балалар бакчасы котельные	RS-A-250	2	0,43
6 нчы балалар бакчасы котельные	RS-A-150	2	0,258
Район архивы котельные	BAXI	2	0,2064
Администрация гаражи котельные	RS-A-40	1	0,0344
Итого	-	-	21,758

3.2. Су белән тәэмин итү системасындагы торыш һәм проблемаларга Характеристика

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлегенә Арча шәһәре һәм аңа яқын территорияләр керә, шул исәптән Олы Бирәзә, Күпербаш, Иске Айван, Төбәк-Чокырча, Васильев Божа авыллары. Үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү системалары муниципаль берәмлекнең барлык торак пунктларында да эшли.

Су белән тәэмин итү системасы үзәкләштерелгән, хужалык-эчү һәм янгынга каршы ихтыяжлар өчен берләштерелгән. Тышкы янгын сүндерү челтәрләрдә урнаштырылган жир асты янгын сүндерү гидрантларынан күздә тотыла. Хәзерге вакытта хужалык-эчә торган су белән тәэмин итүнең төп чыганагы булып жир асты сулары (артезиан скважиналары) тора.

Муниципаль берәмлек территориясендә су белән тәэмин итү хезмәтен «Арча муниципаль районы Водоканалы җаваплылыгы чикләнгән җәмгыяте (алга таба - «ВодоканалЖЧЖ»)» башкара.

Су белән тәэмин итү чыганагы булып жир асты сулары - артезиан скважиналары һәм чишмәләр тора. Түбәндә муниципаль берәмлек территориясендә гамәлдә булган үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү системалары тасвирламасы китерелә.

Арча ш. үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү системасы

Арча шәһәрен үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү чыганаclarы сыйфатында 5 су алу скважинасы һәм 3 каптированный Чишмә файдаланыла. Су алу корылмаларының житештерүчәнлегә тәүлегенә 5000 м³ тәшkil итә.

«Курса-1» һәм «Курса-2» чишмәләре Түбән Курса торак пункты янында урнашкан. Суны күтәрү ЭЦВ маркалы насослар белән башкарыла-10-65-140, ЭСВ-8-40-110, егәрлегә 25 кВт, житештерүчәнлегә 63 һәм 40 м³/сәг.

«Күпербаш» чишмәсе Күпербаш торак пункты янында урнашкан, аны ЭЦВ маркалы насос белән күтәрәләр-10-63-140 аның куәте 45 кВт, житештерүчәнлегә 65 м³/сәг. Чишмә жир асты суларынан чыга торган вак (7 данә) чишмәләр рәвешендә.

Чишмә суы полиэтилен торбалар аша 3 нче күтәргеч насос станциясе майданчыгына жиберелә. Барлык бирелә торган су 500 м³ лы 2 резервуарда жыела, анда СКВ-200 тибындагы суны исәпкә алу узелы урнаштырылган.

Жәй айларында Тышкы һавада температура югары булган вакытта Арча шәһәрендә яшәүче халыкка салкын су куллану төрлечә арта. Суүткәргеч корылмалар аша су чыгымы норматив белән чагыштырганда берничә мәртәбә арта.

Эчәргә яраклы су кытлыгын киметү һәм бирелүче суны арттыру максатларында 2025 елда III су алу майданчыгында 500 м³ су сыйдырышлы өстәмә резервуар урнаштырылды.

3 нче күтәрелеш майданчыгында насос станциясе бар, анда К тибындагы 3 насос урнаштырылган-100-80-160 егәрлегә 15 кВт. Бу насослар бүлү челтәрендә басымны саклау өчен хезмәт итә.

Чишмәләр сулы локаль аз сулы Түбән Уржум карбонат-терриген комплексының жир асты суларын агызалар һәм СанПиН 2.1.3684-21 таләпләренә туры киләләр "шәһәр һәм авыл жирлекләре территорияләрен карап тотуга, су объектларына, эчә торган суга һәм эчә торган су белән тәэмин итүгә, атмосфера һавасына санитар-эпидемиологик таләпләр, туфракка, торак урыннарга, житештерү, жәмәгать урыннарын эксплуатацияләүгә, санитар - эпидемиягә каршы (профилактик) чаралар оештыруга һәм уздыруга".

Ялгыз су алу скважиналары Арча шәһәре территориясендә урнашкан.

Арча шәһәре территориясендә Арча тимер юл станциясенә караган скважиналы ведомство су алуы бар. Су алу урыны Казансу елгасы кисемненән 50 м көньяк читтә, рельефның абсолют тамгалары 91-93 м. аның төзелеше 1970 елда башкарылган. Суның сыйфаты СанПин 2.1.3684-21 таләпләренә туры килмәү сәбәпле, бүгенге көндә су алудан файдаланмыйлар.

«Арча» ЖЧЖ сөт комбинатын су белән «Арча» су жыю юлы (сөт комбинатыннан 1,5 км көньяктарак урнашкан) һәм бер эксплуатация скважинасы (сөт комбинаты территориясендә аның көньяк өлешендә урнашкан) тәэмин итә. Жир асты сулары «Арча» ЖЧЖ тарафыннан сөт

комбинатын хужалык-эчү сулары белән тээмин итү һәм Сәнәгатътә агызу максатында файдаланыла.

Су белән тээмин итү схемасын эшлэгән вакытта, «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге Башкарма комитеты мәғлүматлары буенча, Арча шәһәре һәм Иске Айван авылларының су белән тээмин ителешен арттыру өчен муниципаль берәмлек территориясендә Иске Айван авылының көнбатыш читендәге биш артезиан скважинасыннан торган жир асты суларын алу жайланмасы файдалануга тапшырыла.

Су алу житештерүчәнлеге тәүлегенә 1050 м³ тәшкил итәчәк. Су алу Арча шәһәренен көньяк өлешендәге һәм Иске Айван авылының проектлана торган торак массивларын су белән тээмин итү өчен каралган. Артезиан скважиналарында су күтәрү өчен 6 һәм 8 м³/сәг житештерүчәнлектәге насослар урнаштырылган. су бүлү чөлтәрәндә 25 м³ күләмәндәге су жыһо манарасы аша бирелә. Иске Айван авылының көньяк-көнчыгыш читендә торак пунктның су куллануын жайга салу, чөлтәрдә кирәкле басым булдыру, шулай ук 10 минутлык яһгыһга каршы су запасын саклау өчен һәркайсы 25 м³ күләмәндәге ике су башһясы каралган.

Иске Айван һәм Төбәк-Чокырча авылларын үзәкләштерелгән су белән тээмин итү системасы

Иске Айван һәм Төбәк-Чокырча авылларын үзәкләштерелгән су белән тээмин итү ике жир асты су белән тээмин итү чыганагы – 59 нчы артезиан скважинасы һәм Чишмәдән оештырылган. Су алу корыһмаларының житештерүчәнлеге тәүлегенә 340 м³ тәшкил итә.

Кирәкле басым дәрәжәсен саклау өчен бүлү чөлтәрәндә Чыганаһлар яһәшәсендә һәркайсының күләме 25 м³ булган ике су башһясы урнаштырылган.

Иске Айван һәм Төбәк-Чокырча авылларын су белән тээмин итү системасы Арча шәһәренен су белән тээмин итү системасы белән берләштерелгән.

Олы Бирәзә авылын үзәкләштерелгән су белән тээмин итү системасы

Олы Бирәзә авылын үзәкләштерелгән су белән тээмин итү бер жир асты су чыганагыһнан оештырылган:

- 20 нче номерлы скважина, житештерүчәнлеге тәүлегенә 196 м³.

Кирәкле басым дәрәжәсен саклау өчен бүлү чөлтәрәндә скважина яһәшәсендә 25 м³ күләмәндәге су башһясы урнаштырылган.

Күпербаш авылын үзәкләштерелгән су белән тээмин итү системасы

Күпербаш авылын үзәкләштерелгән су белән тээмин итү бер жир асты су чыганагыһнан оештырылган:

- житештерүчәнлеге тәүлегенә 264 м³ булган 7 нче скважина.

Кирәкле басым дәрәжәсен саклау өчен бүлү чөлтәрәндә скважина яһәшәсендә 25 м³ күләмәндәге су башһясы урнаштырылган.

Васильев Бужа авылын үзәкләштерелгән су белән тээмин итү системасы

Васильев Божа авылын үзәкләштерелгән су белән тээмин итү бер жир асты су чыганагыһнан оештырылган:

- житештерүчәнлеге тәүлегенә 354 м³ булган 80 нче скважина.

Кирәкле басым дәрәжәсен саклау өчен бүлү чөлтәрәндә скважина яһәшәсендә 25 м³ күләмәндәге су башһясы урнаштырылган.

Су белән тээмин итү чыганаһлары 1 пояс санитария саклау зоналары белән тээмин ителгән, аларның күләме СанПин 2.1.4.1110-02 «су белән тээмин итү чыганаһларын һәм хужалык-эчү билгеләнешендәге суүткәргечләрне санитария саклау зоналары» таләпләрәнә туры килә. Санитар саклау зоналарын эксплуатацияләү СанПиН 2.1.4.1110-02 «су белән тээмин итү чыганаһларын һәм хужалык-эчү билгеләнешендәге суүткәргечләрне санитар саклау зоналары» таләпләре һигезендә үтәлә.

Үзәкләштерелгән су белән тәмин итү чыганакаларының Гомуми характеристикасы түбәндәге таблицада китерелгән.

3 нче Таблица-су белән тәмин итү чыганакаларына Характеристика

№ п/п	Шартлы билгеләү	Белдерелгән житештерүч энлек, (м3/тәүлек)	Файдалануга тапшыру елы	Марка насоса (насосы)	Насос жайланмасының житештерүчә нлеге, (м3/тәүлек)	Санитар саклау зонасы булу
1	Арча шәһәренең су белән тәмин итү системасы					
1.1	«Купербаш» чишмәсе	650	н/д	ЭЦВ-10-63-140	1560	бар
1.2	«Корса-1» чишмә	175	н/д	ЭЦВ-8-40-110	600	бар
1.3	«Корса-2» чишмә	350	н/д	ЭЦВ-10-65-140	1560	бар
2	Иске Айван һәм Төбәк-Чокырча авылларын су белән тәмин итү системасы					
2.1	Скважина №59	340	1975	ЭЦВ-6-10-80	240	бар
2.2	Чишмә	126	н/д	ЭЦВ-6-10-80	240	бар
3	Зур Бирәзә авылын су белән тәмин итү системасы					
3.1	Скважина №20	196	1978	ЭЦВ-6-10-80	240	бар
4	Күпербаш авылын су белән тәмин итү системасы					
4.1	Скважина №7	264	1980	ЭЦВ-6-10-150	240	бар
5	Васильев Буза авылын су белән тәмин итү системасы					
5.1	Скважина №80	354	1972	ЭЦВ-6-10-60	240	бар

Искәрмә-Арча шәһәре территориясендә урнашкан артезиан скважиналары турында мәгълүматлар бирелмәде.

Су эзерләү һәм су чистарту юк, кулланучыларга башлангыч (табигый) су бирелә. Арча шәһәренең су алу корылмаларынан алына торган эчәргә яраклы суның сыйфаты гомуми катылык күрсәткече буенча норматив документация таләпләренә туры килми (7,5+1,13 мг-экв/Л, норматив 7 мг-экв/л кадәр). Зур Бирәзә авылының су алу корылмаларынан алына торган эчәргә яраклы суның сыйфаты болганчылык күрсәткече (1,5 мг/л нормада 3,89+0,78 мг/л); сульфатлар күләме (895+90 мг/л, нормада 500 мг/лдан артмый); гомуми катылык (22,95+3,44 мг-экв/Л, норматив 7 мг-экв/Л кадәр булганда); гомуми минеральләшү (1766+158,9 мг/л, норма 1000 мг/лдан артмаса); органолептик күрсәткечләр ПДК дан 1,5 тапкырга артыграк.

Су эзерләү һәм су чистарту юк, кулланучыларга башлангыч (табигый) су бирелә. Арча шәһәренең су алу корылмаларынан алына торган эчәргә яраклы суның сыйфаты гомуми катылык күрсәткече буенча норматив документация таләпләренә туры килми (7,5+1,13 мг-экв/Л, норматив 7 мг-экв/л кадәр). Зур Бирәзә авылының су алу корылмаларынан алына торган эчәргә яраклы суның сыйфаты болганчылык күрсәткече (1,5 мг/л нормада 3,89+0,78 мг/л);

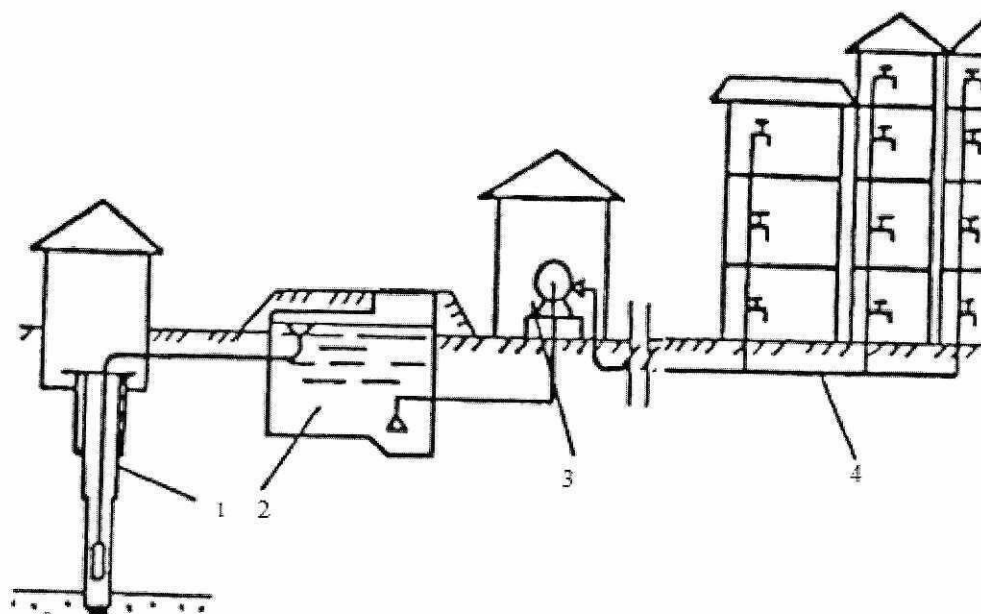
сульфатлар күләме (895+90 мг/л, нормада 500 мг/лдан артмый); гомуми катылык (22,95+3,44 мг-экв/л, норматив 7 мг-экв/л кадәр булганда); гомуми минеральләшү (1766+158,9 мг/л, норма 1000 мг/лдан артмаса); органолептик күрсәткечләр ПДК дан 1,5 тапкырга артыграк.

Күпербаш, Васильев Бужа, Иске Айван, Төбәк-Чокырча авылларын су белән тәмин итү системаларында эчәр суның сыйфаты суның физик-химик һәм бактериологик үзлекләренә төп күрсәткечләренә туры килә, СанПиН 1.2.3685-21 «гигиена нормативлары һәм кеше өчен тирәлек факторларының куркынычсызлыгын һәм (яки) зарарсызлыгын тәмин итүгә таләпләр яшәү».

Кулланучыларны эчәргә яраклы сыйфатлы су белән тәмин итү өчен жирлекнең су алу корылмаларында суны чистарту станцияләрен урнаштыру вариантларын карарга тәкъдим ителә, алар суны зарарсызландыруны, шулай ук Арча шәһәре һәм Олы Бирәзә авылы су белән тәмин итү системаларында катылык күрсәткечләрен киметүне күздә тоталар.

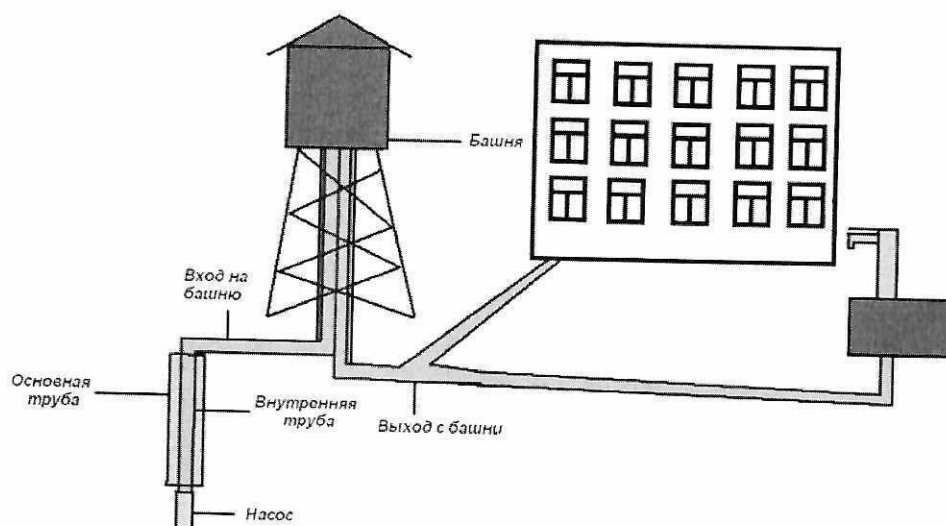
Арча шәһәре территориясендә су белән тәмин итү түбәндәге схема буенча башкарыла: чишмәләрдән алынган су диаметры 225 мм булган, озынлыгы 28,7 км булган полиэтилен торба буенча Арча шәһәренең Көнбатыш урамындагы 3 нче насос станциясе территориясендә урнашкан Чиста су резервуарына китерелә. Аннан соң су шәһәрнең божралы бүлү челтәренә бирелә.

Насос станцияләре жиһазларына характеристика түбәндәге таблицада китерелгән.

1 нче рәсем – су белән тәмин итүнең принципиаль схемасы (1 – су белән тәмин итү чыганагы; 2 – Чиста су резервуары; 3 – III күтәргеч насос станциясе; 4-кулланучылар)

Иске Айван, Төбәк-Чокырча, Зур Бирәзә, Күпербаш, Васильев Божа авыллары территориясендә су белән тәмин итү түбәндәге схема буенча гамәлгә ашырыла: су белән тәмин итү чыганакларынан алына торган су турыдан-туры бүлү челтәренә һәм алга таба суны сүтү колонкаларына яки кулланучыга бирелә. Бүлү челтәрендә таләп ителгән басым дәрәжәсен саклау өчен су жыю башнялары кулланыла.

2 нче рәсем – су жыю манарасыннан башка су белән тәмин итүнең принципиаль схемасы (1 – су белән тәмин итү чыганагы, скважина; 2-кулланучылар)

Насос станцияләре жиһазларына характеристика түбәндәге таблицада китерелгән.

3 нче Таблица-су белән тәмин итү системасының күтәрү насос станцияләре жайланмалары

Төеннән исеме һәм урнашу урыны	Оборудование			
	марка насоса	житештерүчәнлек, м3/сәг	напор, м	эл. дв-ль күэте, кВт
3 нче күтәрү насос станциясе, Арча ш.	К-100-80-160	100	32,0	15,0
	К-100-80-160	100	32,0	15,0
	К-100-80-160	100	32,0	15,0

Суүткәргеч чөлтәре кулланучыларга су ташыла торган магистраль һәм таратучы торбаүткәргечләр жыелмасыннан гыйбарәт. Суүткәргеч чөлтәренең төп максаты-кулланучыларга кирәкле күләмдә, кирәкле сыйфатта һәм кирәкле басым белән су бирү.

Жирлекнең су белән тәмин итү чөлтәрләренә характеристика түбәндәге таблицада китерелгән.

3 нче Таблица – муниципаль берәмлекнең су белән тәмин итү чөлтәрләренә Характеристика

№ п/п	Исеме	Гамәлдәге су белән тәмин итү чөлтәрләре, км.	
		Ø 63	Ø 110/225
1	Арча ш., Комарова ур.	32,7	102,75
2	Зур Берези ав.		3,58
3	Иске Айван ав.		17,38
4	Иске Айван (многодет. семьи)		3,17
5	Тюбяк-Чекурча ав.		3,0
6	Арча ш., Комарова ур.		2,67
	Зур Берези ав.	32,7	133,44

Суүткәргеч чөлтәрләре төрле материаллардан (чуен, корыч һәм полиэтилен) эшләнгән. Су белән тәмин итү чөлтәрләренең эшләүгә сәләте планлы һәм авария хәлендәге ремонт үткөрү, шулай ук чөлтәрләрнең тузган участкаларын өлешчә алыштыру белән тәмин ителә. Су белән тәмин итү корылмаларын модернизацияләү һәм төзү бик күп чөлтә белән башкарыла. Үзәкләштерелгән су белән тәмин итү системаларының торышы канәгатьләнәрлек

булманын бер сәбәбе-сууткәргеч челтәрләренң нык тузганлыгы, су белән тәмин итүне үстерүнең генераль схемаларының булмасы.

Челтәрләренң иң нык тузганы урамдагы сууткәргеч челтәрләренә туры килә. Сууткәргеч челтәрләрендә аварияләр һәм агып чыгуларны булдырмау һәм югалтулар күләмен киметү өчен ябу-жайга салу арматурасын һәм эксплуатация ресурсы беткән сууткәргеч челтәрләрен вакытында алыштыру үткәрелә.

Ябу-жайга салу арматурасы сууткәргечнең авария хәлендәге участокларын локальләштерү һәм авария-торгызу эшләрен башкарганда яшәүчеләрнең һәм сәнәгать предприятиеләренң иң аз санын сүндерү өчен кирә.

Хәзерге вакытта чуен һәм корыч торбауткәргечләр полиэтиленга һәм ВЧШГДАН ясалганнарга алыштырыла. Торбауткәргечләрнең заманча материалларының хезмәт итү вакыты шактый зур, техник һәм эксплуатацион характеристикалары сыйфатлырак. Полимер материаллар коррозиягә бирешми, шуңа күрә аларга металл торбаларны эксплуатацияләгәндә килеп чыга торган Кимчелекләр һәм проблемалар хас түгел.

Бүгенге көндә «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеген су белән тәмин итүдә төп проблемалар түбәндәгеләр:

- су алу корылмалары жайланмаларының тузуы сууткәргечләрнең, сууткәргечләрнең һәм Системаның функциональ элементлары жайланмаларының тузуы югары дәрәжәдә;

- су белән тәмин итү челтәрләренң тузуы. Сууткәргечләрнең авария хәлендәге юлларын бетерү, запас частьләр сатып алу чыгымнары су белән тәмин итү системаларын карап тоту һәм аларга хезмәт күрсәтү чыгымнарының гомуми күләмендә шактый зур өлешне тәшкил итә.

- су белән тәмин итү чыганаclarын исәпкә алу приборлары һәм кулланучыларны абонентларга кертүнең житәрлек дәрәжәдә жиһазландырылмавы.

- су алу корылмаларынан озак вакыт файдалану, әйләнмә торбаларның һәм фильтрлау элементларының тузуы сыйфатның органолептик күрсәткечләрен начарайта.

- Арча шәһәре һәм Олы Бирзә авылының су алу корылмаларынан алына торган эчәр суның сыйфаты норматив документлар таләпләренә туры килми

- Күпербаш, Васильев Бужа, Иске Айван, Төбәк-Чокырча авылларын су белән тәмин итүнең жир асты чыганаclarынан алынган су, гомумән алганда, СанПиН 1.2.3685-21 таләпләренә туры килә. Әмма суны кулланучыларга бирү алдынан чистарту системалары булмау сәбәпле, суны агулау куркынычы туа.

2.3 Су агызу системасының гамәлдәге торышына кыскача анализ

Арча шәһәрәндә «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге территориясендә үзәкләштерелгән су агызу системасы бар. Бүгенге көндә Арча шәһәрәндә яшәүчеләрнең 37% ы су агызу челтәрләре белән тәмин ителгән. Шәһәрдә яшәүчеләрнең күбесе су үткәргичи торган стеналы һәм төбе булган инженер тибындагы калкулыклардан файдалана, алардан ассенизатор машиналары белән чистарту корылмаларына чыгарыла.

Арча шәһәрәнең үзәкләштерелгән су агызу системасы канализация коллекторлары буенча агып төшүче суларны жыюны һәм транспортлауны тәмин итүче инженерлык корылмалары комплексынан гыйбарәт, алар канализация насос станцияләре ярдәмендә кулланучылардан чистарту корылмаларына жибәрелә.

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге территориясендә су агызу хезмәтен «Водоканал АМР» ЖЧЖ башкара.

Арча ш. үзәкләштерелгән су агызу системасы

Арча шәһәрәндә су агызу системасы үзеннән – үзе агып торган 60,243 км канализация челтәреннән, 4,92 км басым челтәреннән, 8 КНС һәм тәүлегенә 2000 м³ егәрлекле биологик чистарту корылмаларынан (алга таба-БОС) гыйбарәт. Агып төшүче суларның уртача еллык күләме: 1200 м³ / тәүлек x 365 = 438 000 м³/ел;

Арча шәһәре БОС 1987 елда «Татжилремпроект» житештерү кооперативы эшлэгән эксперименталь проект буенча төзелгән. төзелеш 1991 елда башланган, 1998 елда файдалануга тапшырылган

Чистарту корылмалары Арча шәһәренең көнбатыш өлешендә урнашкан. Комплектлы-блоклы башкарудагы БОС Арча шәһәрендәге торак йортларның һәм сәнәгать предприятиеләренең көнкүреш һәм аларга составы буенча якын булган агып төшүче су системаларын тулысынча биологик чистарту өчен билгеләнгән.

2008-2009 һәм 2015 елларда «Татарстан Республикасы Арча районының Арча шәһәрендә тәүлегенә 2 мең м³ егәрлекле канализация чистарту корылмаларын реконструкцияләү» проекты нигезендә БОС реконструкцияләнде.

Чистарту корылмаларында эзлекле рәвештә механик, биологик һәм химик чистарту каралган. Механик чистарту кул рәшәткәләрендә һәм комлык-беренчел тондыргычта башкарыла. Биологик чистарту биофильтрлар һәм вак бөжәкле аэрация белән жиһазландырылган аэротенкада башкарыла. Тирән чистарту барабанлы һәм ком-гравий төялгән тиз фильтрларда башкарыла. Чистартылган суны зарарсызландыру ике ысул белән каралган: УФ жайланмаларында һәм хлорлау юлы белән. Чистарту барышында барлыкка килә торган артык ләм һәм комлыклардагы утырым ләм һәм ком майданчыкларына бушатыла. Факттагы чистарту егәрлегенә 1600 м³., проект куәте - тәүлегенә 2000 м³. агынты суларны чистарту өчен 2 резервуар эшлэгәндә.

Агынты суларны чистарту технологиясе

Насос станциясеннән агып төшүче сулар басым торбаүткәргеч аша кабул итү камерасына керә, аннан үзеннән-үзе агып торган торбаүткәргечләр буенча агып төшүче суларны комлыкларда механик чистарту стадиясенә чистарту өчен резервуарларга жибәрелә. Комлыклар ком майданчыкларына эрлифт ярдәмендә ком һәм башка минераль катышмаларны алып атып, тангенциаль итеп кабул ителгән. Каты минераль катышмалардан чистартылган агып төшүче су комлы лотокка жыела һәм торба үткәргеч аша аэротенканың үзәк өлешенә, тирәнгә, биологик чистартуга жибәрелә. Агып төшүче суларны биологик чистарту катнаштыргыч аэротенкада башкарыла. Аэротенк аэрация системасы белән жиһазландырылган, ул балчык катнашмасын һавада кислород белән баетуны һәм аны актив болгатуны тәмин итә. Аэрация һава сугу ярдәмендә башкарыла. Биологик чистартудан соң агып төшүче су, актив ләм белән бергә, резервуарның үзәк өлешендә урнашкан икенчел тондыргычка керә. Монда актив ләмне каплау һәм яктыртылган агынты суны чистартуның икенче этабына-хлорлауга чыгару бара. Отстойник төбөндәге бункердан калган актив ләм эрлифт белән суыртыла һәм су агызылган ләм камерасына юнәлтелә. Актив ләмнең бер өлеше (циркуляцияләүче ләм) кире аэротенкога жибәрелә, икенче өлеше (артык ләм) ләм майданчыкларына чыгарыла. Чистартылган агып төшүче суны хлорлау өчен биологик чистартудан соң натрий гипохлоритының сулы эремәсе кулланыла. Контактлы резервуарларда хлор һәм суның төп үзара тәэсир итешүе бара. Соңынан чистартылган һәм зарарсызландырылган су Казансу елгасына ташлана.

КНС һәм чистарту корылмаларының торышы хәзерге вакытта канәгәтләнەرлек, планлы ремонт эшләре алып барыла.

БОСка йөкләнеш арту сәбәпле (киң күләмле торак, социаль объектлар төзү һәм 2024 елда босска "Арча" сәнәгать паркын тоташтыру), шулай ук Арча шәһәренең үсеш перспективаларын исәпкә алып, житештерүчәнлекне тәүлегенә 3000 м³ кадәр арттырып, яңа чистарту корылмалары төзү зарур. бу чистарту суларының нәтижеләлеген арттырырга мөмкинлек бирерчәк.

Гомуми кулланылыштагы федераль әһәмияткә ия «М-7 «Волга» Мәскәү - Владимир - Түбән Новгород - Казан - Уфа автомобиль юлында Казансу елгасы аша күпер төзелгәннән соң, Киров шәһәренә керү юлы турайтылганнан соң, биологик чистарту корылмаларыннан килә торган канализация сулары коллекторын чыгару елганың иске үзенендә калды. Территориядә уңайлы экологик (санитария) шартлар тудыру өчен ташламалар коллекторын оңайту буенча чаралар үткәргә кирәк.

Кулланыучылардан агынтыларны чистарту корылмаларына ташу канализация-насос станцияләре (КНС) белән тәмин ителә. КНС характеристикасы түбәндәге таблицада китерелгән.

3 нче Таблица – «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге территориясендәге канализация насос станцияләренә Характеристика

№ п п	Исем	Урыны	Егәрлеге, м³/час	Хезмәт күрсәтү объектлары
1	КНС	Кызыл Бистә ур.	230,00	торак йортлар, жәмәгать биналары, сәнәгать объектлары, Арча шәһәре сәүдә объектлары
2	КНС	Мостовая ур.	40,00	торак йортлар, жәмәгать биналары, сәнәгать объектлары, Арча шәһәре сәүдә объектлары
3	КНС	М.Горького, 26	16,00	М. Горький урамындагы 26торак йорт
4	КНС	Горького, 30	16,00	М. Горький урамындагы 30 нчы йорт
5	КНС	Баширова, 12	16,00	Г. Баширов ур. 12, 4нче балалар бакчасы
6	КНС	Юл тыкрыгы	20,00	Юл тыкрыгындагы торак йорт
7	КНС	Ватан ур.	25,00	Ватан ур., 4а, 6А йортлары
8	КНС	Вокзальная ур.	20,00	Вокзал ур., 9а, 11а буенча торак йортлар

Үзәкләштерелгән су агызу булмаганда, торак йортлардан һәм жәмәгать биналарыннан агып чыккан сулар өй яны кишәрлекләрендәге калкулыкларга һәм септикларга жибәрелә. Чистарту чокырлары һәм септиклары житәрлек дәрәжәдә гидроизоляцияга ия түгел, бу исә туфракны һәм грунт суларын пычратуга китерә.

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлегенә канализация чөтәре үзйөрешле һәм басымлы коллекторлардан тора. Канализация чөтәрләре диаметры 100-500 мм булган төрле материаллардан эшләнгән. канализация чөтәренә уртача тузганлыгы 75% тәшкит итә.

2 нче Таблица – «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге авыл жирлекләренә канализация чөтәрләренә характеристика

Су агызу чөтәрләренә озынлыгы, км	Материал труб	Диаметр труб	Су агызу чөтәрләренә тузу проценты	Алмаштыруны таләп итә торган су агызу чөтәрләренә озынлыгы, км
басымлы: 9,85	ПНД	160мм	45	2,8
үзйөрешле 33,9	ПНД, чугун, ЖБИ	225, 300, 400мм	45	20,0

Су агызу системасының эшли алуына авария-торгызу эшләрен, шулай ук агымдагы ремонтларны үткәрү ярдәм итә.

Хәзерге вакытта Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының Арча шәһәрендә су агызу системасын реконструкцияләү объекты буенча проект-эзләү эшләре алып барыла. хәзерге вакытта су агызу чөтәрләрендәге чүп-чар, өзеклекләр, КНС тулу, чистартылмаган агынтыларны әйләнә-тирә мохиткә агызу очракларын киметү, канализация агынтыларын кабул итүне һәм яланаякка тапшыруны өзлексез тәмин итү өчен проект-эзләү эшләре алып барыла. Күпер, төзүчеләр, Төзүчеләр тыкрыгы, Арча шәһәре Зур урамнарындагы тузган чөтәрләренә алыштыру күздә тотыла, КНС төзелеше сәгатенә 40 куб.м, басым 25 м. Объект 2026 елга коммуналь инфраструктураны модернизацияләү республика программасы проектына кертелгән.

Моннан тыш, озак вакыт эксплуатациялану сәбәпле, 600 мм диаметрлы чистарту корылмалары коллекторының коррозиясе нәтижәсендә Тимер-бетон торбалар участокларының ишелү куркынычы бар.

Үзәкләштерелгән су агызу системаларының техник торышын бәяләү нәтижәләре буенча түбәндәге проблемалар ачыкланды:

- ташландык суларны агызу чөлтәләренең шактый тузуы;
- гамәлдәге канализация чистарту корылмалары жиһазларының тузганлыгы;

БОСка йөкләнеш арту сәбәпле (торақ, социаль объектлар төзү һәм 2024 елда босска "Арча" сәнәгать паркын тоташтыру), шулай ук Арча шәһәренең үсеш перспективаларын исәпкә алып, житештерүчәнлеккә тәүлегенә 3000 м³ кадәр арттырып, яңа чистарту корылмалары төзү зарур.

Су агызуның перспектив схемасы булмау жирлек территориясенең тулаем үсешен акрынайта. Яңа канализация чөлтәләре төзү, канализация булмаганда су үткәрми торган өемнәр ясау, көнкүреш канализациясе системасын үстерү таләп ителә.

Торақ зоналардагы су агымын жыю һәм чистарту системаларының булмавы гамәлдәге су объектларын, грунт суларын һәм грунтларны пычратуга, шулай ук территорияләргә су басуга ярдәм итә. Турыдан-туры яңгыр ташлауларын хужалык-көнкүреш канализациясе системасына күчерергә, агынтыларны тулы биологик чистарту корылмаларына күчерергә, шулай ук явым-төшемне механик рәвештә сусызландырырга кирәк.

2.4 Электр белән тәмин итү системасының гамәлдәге торышына кыскача анализ

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлеген электр белән тәмин итү югары вольтлы «Арча» подстанциясеннән башкарыла. Югары вольтлы подстанциянең характеристикалары 8 нче таблицада бирелгән.

2 нче Таблица-электр подстанциясен урнаштыру һәм аның характеристикалары

№ п/ п	Исеме	Урыны	Көчәнеше, кВ	трансформатор саны, шт.	Трансформа торларның куәте, МВА	Агымдагы куәт резервы, кВт
1	Арча ш.	РТ, Арча районы, Арча ш.	110	2	32	18298,5

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлеген электр белән тәмин итү чөлтәләре «Чөлтәр компаниясе» ААҖ филиалының Идел бие электр чөлтәләре составына керә. Карала торган территориянең иң югары көчәнеше-110 кВ, бүлү чөлтәре 10 кВ көчәнештә кабель һәм һавада башкарылган.

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге территориясендә түбәндәге электр тапшыру линияләре урнашкан:

- ВЛ 110 кВ Куркачи – Арча;
- ВЛ 110 кВ Арск – Кинерь;
- ВЛ 110 кВ Арск – Балтач(1,2 цепь);
- ВЛ 110 кВ Арск – Шемордан (1,2 цепь);
- ВКЛ 10 кВ ф.02 ПС Арча;
- ВКЛ 10 кВ ф.04 ПС Арча;
- КВЛ 10 кВ ф.09 ПС Арча;
- ВКЛ 10 кВ ф.10 ПС Арча;
- ВКЛ 10 кВ ф.11 ПС Арча;
- ВКЛ 10 кВ ф.14 ПС Арча;
- ВКЛ 10 кВ ф.18 ПС Арча;
- ВКЛ 10 кВ ф.20 ПС Арча;
- ВКЛ 10 кВ ф.21 ПС Арча;
- ВКЛ 10 кВ ф.22 ПС Арча;
- ВКЛ 10 кВ ф.24 ПС Арча;

- КВЛ 10 кВ ф.25 ПС Арча
- ВКЛ 10 кВ ф.26 ПС Арча;
- ВКЛ 10 кВ ф.28 ПС Арча;
- ВКЛ 10 кВ ф.32 ПС Арча;
- ВЛ 10 кВ ф.34 ПС Арча;
- ВЛ 10 кВ ф.02 РП Айван;

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлегендә 87 трансформатор подстанциясе урнашкан.

3 нче Таблица - «Арча шәһәре» муниципаль берәмлегенң трансформатор подстанцияләренә характеристикалар

№ п/п	КТП Диспетчер Номеры	Кочәнеш, кВ	КТП егәрлеге, кВА	КТП егәрлеге резервы, кВА
<i>Арча ш.</i>				
1	№1705	10/0,4 кВ	2х400	245
2	№1790	10/0,4 кВ	2х630	326
3	№1805	10/0,4 кВ	400	132
4	№1806	10/0,4 кВ	2х630	330
5	№1825	10/0,4 кВ	2х400	245
6	№1827	10/0,4 кВ	2х630	250
7	№1840	10/0,4 кВ	2х630	450
8	№1898	10/0,4 кВ	2х400	205
9	№1046	10/0,4 кВ	400	55
10	№1001	10/0,4 кВ	400	62
11	№1002	10/0,4 кВ	250	35
12	№1010	10/0,4 кВ	100	15
13	№1011	10/0,4 кВ	160	23
14	№1029	10/0,4 кВ	250	50
15	№1030	10/0,4 кВ	100	25
16	№1047	10/0,4 кВ	630	60
17	№1304	10/0,4 кВ	400	150
18	№1092	10/0,4 кВ	400	150
19	№1094	10/0,4 кВ	250	59
20	№1107	10/0,4 кВ	160	25
21	№1124	10/0,4 кВ	60	10
22	№1169	10/0,4 кВ	100	25
23	№1180	10/0,4 кВ	160	30
24	№1281	10/0,4 кВ	160	30
25	№1314	10/0,4 кВ	100	15
26	№1400	10/0,4 кВ	160	50
27	№1402	10/0,4 кВ	250	55
28	№1408	10/0,4 кВ	250	70
29	№1457	10/0,4 кВ	160	25
30	№1488	10/0,4 кВ	250	50
31	№1510	10/0,4 кВ	250	65
32	№1511	10/0,4 кВ	100	20
33	№1523	10/0,4 кВ	400	25
34	№1537	10/0,4 кВ	250	30
35	№1540	10/0,4 кВ	160	40
36	№1546	10/0,4 кВ	400	65
37	№1608	10/0,4 кВ	250	30
38	№1633	10/0,4 кВ	250	40
39	№1687	10/0,4 кВ	400	65
40	№1688	10/0,4 кВ	250	30
41	№1689	10/0,4 кВ	250	25
42	№1690	10/0,4 кВ	400	75
43	№1694	10/0,4 кВ	400	50
44	№1695	10/0,4 кВ	160	25

№ п/п	КТП Диспетчер Номеры	Кочэнеш, кВ	КТП егэрлэг, кВА	КТП егэрлэг резервы, кВА
45	№1698	10/0,4 кВ	250	40
46	№1701	10/0,4 кВ	250	35
47	№1704	10/0,4 кВ	400	80
48	№1707	10/0,4 кВ	100	25
49	№1708	10/0,4 кВ	100	30
50	№1712	10/0,4 кВ	250	40
51	№1751	10/0,4 кВ	250	35
52	№1752	10/0,4 кВ	630	65
53	№1781	10/0,4 кВ	400	45
54	№1791	10/0,4 кВ	160	25
55	№1794	10/0,4 кВ	160	34
56	№1802	10/0,4 кВ	250	40
57	№1804	10/0,4 кВ	100	28
58	№1807	10/0,4 кВ	250	39
59	№1812	10/0,4 кВ	63	15
60	№1814	10/0,4 кВ	100	35
61	№1815	10/0,4 кВ	250	65
62	№1816	10/0,4 кВ	100	25
63	№1817	10/0,4 кВ	250	49
64	№1841	10/0,4 кВ	400	50
65	№1842	10/0,4 кВ	630	65
66	№1843	10/0,4 кВ	400	98
67	№1845	10/0,4 кВ	400	90
68	№1850	10/0,4 кВ	100	30
69	№1860	10/0,4 кВ	250	46
70	№1868	10/0,4 кВ	250	52
71	№1872	10/0,4 кВ	400	50
72	№1873	10/0,4 кВ	160	35
73	№1889	10/0,4 кВ	400	65
74	№1891	10/0,4 кВ	400	49
75	№1861	10/0,4 кВ	2x400	105
76	№1882	10/0,4 кВ	2x630	200
77	№1910	10/0,4 кВ	250	72
78	№1025	10/0,4 кВ	100	32
79	№1045	10/0,4 кВ	63	15
80	№1088	10/0,4 кВ	16	5
81	№1832	10/0,4 кВ	100	36
82	№1848	10/0,4 кВ	25	5
83	№1890	10/0,4 кВ	25	5
84	№1911	10/0,4 кВ	100	5
85	№1934	10/0,4 кВ	2x63	65
Купербаш ав.				
1	№ 1051	10/0,4 кВ	1x160	49
2	№ 1405	10/0,4 кВ	1x250	70
3	№1931	10/0,4 кВ	1x100	15
4	№1936	10/0,4 кВ	1x16	5
Зур Берези ав.				
1	№1022		1x40	15
2	№ 1140	10/0,4 кВ	1x100	15
3	№ 1141	10/0,4 кВ	1x160	32
4	№1835	10/0,4 кВ	1x25	25
5	№1869	10/0,4 кВ	1x63	15
6	№1923	10/0,4 кВ	1x25	5
7	№1929	10/0,4 кВ	1x10	5

№ п/п	КТП Диспетчер Номеры	Кочэнеш, кВ	КТП егэрлеге, кВА	КТП егэрлеге резервы, кВА
Иске Айван ав.				
1	№ 1008	10/0,4 кВ	1х250	171
2	№ 1437	10/0,4 кВ	1х100	65
3	№ 1627	10/0,4 кВ	1х250	179
4	№1836	10/0,4 кВ	1х630	150
5	№1837	10/0,4 кВ	1х630	162
6	№1838	10/0,4 кВ	1х630	158
7	№1819	10/0,4 кВ	1х63	15
8	№1839	10/0,4 кВ	1х100	20
Тюбяк-Чекурча ав				
1	№ 1012	10/0,4 кВ	1х160	35
2	№ 1013	10/0,4 кВ	1х100	26
3	№ 1680	10/0,4 кВ	1х400	105
4	№ 1808	10/0,4 кВ	1х160	57
Васильев Божя ав.				
1	№ 1014	10/0,4 кВ	1х400	100
2	№ 1100	10/0,4 кВ	1х63	15
3	№ 1677	10/0,4 кВ	1х250	49

Терэклэр тибы тимер-бетон һәм тимер кушымталы агачтан. Физик хәле канәгәтләнәрлек. Терэкләрне алыштыру таләп ителми. Барлык электр тапшыру линияләре дә узара резервланырлык.

Электр челтәрләренәң схемалы чишелешенәң гамәлдәге Тибы торак пунктларны һәм сәнәгать производстволарын электр белән тәмин итүнең I категориясен тиешле дәрәжәдә тәмин итә һәм тирән үзгәртеп коруларны таләп итми.

Югары вольтлы жайланмаларны саклау өчен «Арча» ЖТНДА төрле саклагычлар һәм автоматика урнаштырылган: көч трансформаторларында: газ саклагыч, дифференциаль ток саклагыч, Максималь ток саклагыч, артык жылытудан һәм артык йөкләнештән саклау, май дәрәжәсе төшүдән саклау, көчәнеш юкка чыгудан саклау.

3.5. Характеристика состояния и проблем в системе газоснабжения;

2.5 Газ белән тәмин итү системасының гамәлдәге торышына кыскача анализ

Бүгенге көндә « Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге халкы «Арча» ГРСТАН Бистәара югары басымлы газүткәргечләр аша газны редукцияләү пунктларына кадәр табигый газ белән тәмин ителә.

Арча ГРСЫ Арча шәһәрәннән төньяктарак, Иске Кырлай жирлеге территориясендә урнашкан. ГРСның проект житештерүчәнлеге-10000 м³ / сәгать. АГРСка керү басымы 5,5 МПа, ГРСтан чыгу басымы 0,6 МПа, магистраль газүткәргеч диаметры 200 мм. АГРСтан – Пермь – Н.Новгород (Горький ш.) тармагы, диаметры 150 мм, басымы 5,5 МПа. Газны бүлү схемасы 3 баскычлы итеп кабул ителде, өч басымлы (югары, урта һәм Түбән) газүткәргечләр аша кулланучыларга газ бирелде.

3 нче Таблица-муниципаль берәмлек территориясендә урнашкан ГРС һәм ГРП тасвирламасы

№ п/п	Объект исеме	Урыны	Керү урынында а газ басымы, (МПа)	Чыгу урынында а газ басымы, (МПа)	Произво- дительность, (м ³ /час)	Кушылган нагрузка, (м ³ /сәгать)
г.Арск						
1	ГРП №1	Банковская ур.	0,6	0,0028	13400	9000
2	ГРП №2	Мэктәп ур.	0,6	0,0028	17250	8000
3	ГРП №3	Совет ур.	0,6	0,0028	3800	3500

№ п/п	Объект исеме	Урыны	Керү урынынд а газ басымы, (МПа)	Чыгу урынынд а газ басымы, (МПа)	Произво- дительность, (м³/час)	Кушылган нагрузка, (м3/сәгать)
4	ГРП №4	Кончыгыш ур.	0,6	0,0028	17250	12000
5	ГРП №5	70 лет ВЛКСМ ур.	0,6	0,0028	3178	3000
6	ГРП №6	Т.Гиззат ур.	0,6	0,0028	1050	800
7	ГРП №7	Зайнуллин ур.	0,6	0,0028	3178	3100
8	ГРП №8	Галактионов ур.	0,6	0,0028	3178	2500
9	ГРП №9	Комсомол ур.	0,6	0,0028	300	200
10	ГРП №10	Кол Гали ур.	0,6	0,0028	3178	3150
11	ГРП №11	Сызганов ур.	0,6	0,0028	2150	2000
12	ГРП №12	Вокзал ур.	0,6	0,0028	2150	1800
13	ГРП №13	Чистарту корылмалары (территориядә)	0,6	0,0028	3800	1000
14	ГРП №14	Арское ДУ ОАО «Татавтодор» (территориядә)	0,6	0,0028	300	280
15	ГРП №15	Арское ХПП (элеватор) (территориядә)	0,6	0,0028	3800	2000
16	ГРП №16	АСПК территориядә	0,6	0,0028	13400	13000
17	ГРП №17	Тинчурин ур.(парк)	0,6	0,0028	7850	7800
18	ГРП №18	Ватан ур.	0,6	0,0028	7850	5000
19	ГРП №72	Б.Урманчы ур.	0,6	0,0028	7850	300
20	ГРП №33	Арский рыбхоз (территориядә)	0,6	0,0028	300	200
21	ШРП	Кленовая ур.	0,6	0,0028	3800	2800
22	ШРП	Нефтебаза ур.	0,6	0,0028	300	180
23	ШРП	Банк ур. (Монолит) (территориядә)	0,6	0,0028	600	200
24	ШРП	Банк ур. (Райгаз) (территориядә)	0,6	0,0028	300	200
25	ШРП	Себер тракты ур.	0,6	0,0028	600	300
26	ШРП	Вагизовлар ур.	0,6	0,3	600	200
27	ШРП	Вагизовлар ур.	0,6	0,0028	7850	7800
28	ШРП	Ватан ур. (м-н Круг)	0,6	0,0028	3178	2800
29	ШРП	Мостовая ур.	0,6	0,0028	300	200
30	ШРП	Мостовая ур.(школа №2)	0,6	0,0028	3800	2000
31	ШРП	Мостовая ур.	0,6	0,0028	300	200
32	ШРП	Агрономия ур.	0,6	0,0028	300	200
33	ШРП	Исхаки ур.	0,6	0,0028	3800	2000
34	ШРП	СПГУ-120	0,6	0,0028	300	200
35	ШРП	Чулпан ур.	0,6	0,0028	300	300
36	ШРП	Медсклад	0,6	0,0028	3178	2900
37	ШРП	Курсави ур.	0,6	0,0028	900	900
38	ШРП	Картлар йорты	0,6	0,0028	900	300
39	ШРП	Ватан ур. ВДПО	0,6	0,0028	300	150
40	ШРП	Кирпеч ур.	0,6	0,0028	300	280
41	ШРП	Сызгановлар ур.	0,6	0,0028	3800	3000
42	ШРП	Подгорная ур.	0,6	0,0028	3800	3000
43	ШРП	М.Горького ур.	0,6	0,0028	3800	1800

№ п/п	Объект исеме	Урыны	Керү урынынд а газ басымы, (МПа)	Чыгу урынынд а газ басымы, (МПа)	Произво- дительность, (м³/час)	Кушылган нагрузка, (м3/сәгать)
44	ШРП	Коммун ур.	0,6	0,0028	3178	2500
45	ШРП	Комсомол ур.	0,6	0,0028	3178	3000
46	ШРП	Алиш ур.	0,6	0,0028	3178	3000
47	ШРП	Чистарту корылмалары	0,6	0,0028	3178	2500
48	ШРП	Заречная ур.(АТХ)	0,6	0,0028	3800	2500
49	ШРП	40 лет Победы ур.	0,6	0,0028	7850	1000
50	ШРП	Галактионов ур. (м-н ЭССЕН)	0,6	0,0028	300	280
51	ШРП	Кызыл бистэ ур.	0,6	0,0028	3800	3000
52	ШРП	Банк ур.	0,6	0,0028	3800	2800
53	ШРП	Зур ур.	0,6	0,0028	3800	2800
54	ШРП	Баширов ур.	0,6	0,0028	3800	2000
55	ШРП	Каримов ур.	0,6	0,0028	13400	5000
56	ШРП	Себер тракты ур. (автосервис)	0,6	0,0028	600	200
57	ГРУ	Вокзал ур.д.86А «Татавтодор» (территориядә)	0,6	0,0028	300 600	200/500
58	ГРУ	Вокзал ур.д.1 (мол.комбинат)	0,6	0,0028	13400	1800
59	ШРП	Зур ур. д.70	0,6	0,0028	3800	2800
60	ШРП	Пионер ур. д.35А (территориядә)	0,6	0,0028	600	180
61	ШРП	Сату узэге (территориядә)	0,6	0,0028	600	180
62	ШРП	ООО «Раифа» (территориядә)	0,6	0,0028	600	200
63	ШРП	Вагизовлар ур. д.3 ООО «Тайд-Фойл» (территориядә)	0,6	0,0028	600	200
64	ШРП	Себер таркты ур. д.14 (лед.дворец) (территориядә)	0,6	0,0028	6003	2000
65	ШРП	Комсомол ур. д.68 МСО (территориядә)	0,6	0,0028	600	200
66	ШРП (2шт)	Яна ур.16 йорт, балалар бакчасы	0,6	0,0028	300 600	200 200
67	ШРП	Баширов ур. д.12 балалар бакчасы (территориядә)	0,6	0,0028	3800	2800
68	ШРП	Себер тракты д.3	0,6	0,0028	600	200
69	ШРП	90 лет ТАССР ур.	0,6	0,0028	300	180
70	ШРП (2шт)	90 лет ТАССР ур. 6 нчы мәктәп (территориядә)	0,6	0,0028	300 600	200 200
71	ШРП	Галактионов ур. д.27Б (территориядә)	0,6	0,0028	3800	2500
72	ШРП	Гимназия №5	0,6	0,0028	3800	200
73	ШРП	Б.Урманчы ур.	0,6	0,0028	39,7	39

№ п/п	Объект исеме	Урыны	Керү урынынд а газ басымы, (МПа)	Чыгу урынынд а газ басымы, (МПа)	Произво- дительность, (м³/час)	Кушылган нагрузка, (мЗ/сәгать)
		Балалар бакчасы				
Купербаш ав.						
1	ШРП (2шт)	Купербаш	0,6	0,0028	3800	3500
Иске Айван ав.						
1	ШРП	Иске Айван	0,6	0,0028	7850	5000
2	ШРП	Иске Айван	0,6	0,0028	600	400
Тюбяк-Чекурча ав.						
1	ШРП	Тюбяк-Чекурча	0,6	0,0028	3800	3500
Васильев Божа ав.						
1	ШРП	Васильев Божа	0,6	0,0028	3178	3100
Зур Берези ав.						
1	ШРП	Зур Берези	0,6	0,0028	3800	3800

Таблица 3 - Газ белән тәэмин итү челтәрләренә характеристика

Газ белән тәэмин итү челтәрләренен озынлыгы	Торба материалы	Басым	Газ белән тәэмин итү челтәрләренен тузу проценты
Арча ш.			
9,99	Полиэтилен	ГВД	10-50%
0,33		ГСД	10-50%
63,27		ГНД	10-50%
11,36	корыч	ГВД	10-70%
2,8		ГСД	10-70%
105,96		ГНД	10-70%
Васильев Божа ав.			
4,53	Полиэтилен	ГВД	10-50%
-		ГСД	10-50%
3,22		ГНД	10-50%
-	корыч	ГВД	10-70%
-		ГСД	10-70%
1,07		ГНД	10-70%
Иске Айван ав.			
4,19	Полиэтилен	ГВД	10-50%
-		ГСД	10-50%
2,55		ГНД	10-50%
0,46	корыч	ГВД	10-70%
-		ГСД	10-70%
2,65		ГНД	10-70%
Тюбяк-Чекурча ав.			
-	Полиэтилен	ГВД	10-50%
-		ГСД	10-50%
6,25		ГНД	10-50%
-	корыч	ГВД	10-70%
-		ГСД	10-70%
3,30		ГНД	10-70%
Купербаш ав.			
3,2	Полиэтилен	ГВД	10-50%
-		ГСД	10-50%
4,9		ГНД	10-50%
-	корыч	ГВД	10-70%
-		ГСД	10-70%

Газ белән тәмин итү челтәрләренен озынлыгы	Торба материалы	Басым	Газ белән тәмин итү челтәрләренен тузу проценты
0,82		ГНД	10-70%
Зур Берези ав.			
-	Полиэтилен	ГВД	10-50%
-		ГСД	10-50%
3,86		ГНД	10-50%
-	корыч	ГВД	10-70%
-		ГСД	10-70%
0,83		ГНД	10-70%

Таблица 4 - Газ чыгымы турында мәгълүмат

Кулланучылар	Газ чыгымы	
	(м³/год)	(м³/час)
Иске Айван ав.		
Халыкның коммуналь-көнүреш ихтыяжлары	733974,0	83,787
Көнүреш хезмәте күрсәтүнең коммуналь-көнүреш ихтыяжлары	1099050,0	125,462
<i>Барлыгы:</i>	1833024,0	209,249
Купербаш ав.		
Халыкның коммуналь-көнүреш ихтыяжлары	531275,0	60,647
Көнүреш хезмәте күрсәтүнең коммуналь-көнүреш ихтыяжлары	28657,0	3,271
<i>Барлыгы:</i>	559932,0	63,918
Арча ш.		
Халыкның коммуналь-көнүреш ихтыяжлары	25318321,0	2890,219
Көнүреш хезмәте күрсәтүнең коммуналь-көнүреш ихтыяжлары	12232000,0	1396,346
<i>Барлыгы:</i>	37550321,0	4286,565
Васильев Божа ав.		
Халыкның коммуналь-көнүреш ихтыяжлары	383138,0	43,737
Көнүреш хезмәте күрсәтүнең коммуналь-көнүреш ихтыяжлары	21500	2,454
<i>Барлыгы:</i>	404638,0	46,191
Тюбак-Чекурча ав.		
Халыкның коммуналь-көнүреш ихтыяжлары	734378,0	83,833
Көнүреш хезмәте күрсәтүнең коммуналь-көнүреш ихтыяжлары	24050	2,745
<i>Барлыгы:</i>	758428,0	86,578
Зур Берези ав.		
Халыкның коммуналь-көнүреш ихтыяжлары	528160,0	60,292
Көнүреш хезмәте күрсәтүнең коммуналь-көнүреш ихтыяжлары	13600	1,552
<i>Барлыгы:</i>	541760,0	61,844

Таблица 5 - Гамәлдәге сәнәгать предприятиеләренен газ чыгымы:

Предприятия исеме	Газ чыгымы, м³/год
Арча ш.	
«Арча элеваторы» ААЖ (котельная), Арча шәһәренен стратегик объекты	196857
АО «Тат автодор» (АБЗ) г. Арск	414406
АО АСПК (туннельная печь)	3525588

Предприятия исеме	Газ чыгымы, м³/год
ООО «РАН-Упаковка» (стол.цех №1 и 2)	2343
ООО «Арское МСО» (кирпичный завод)	256798
ООО «Монолит» (АБЗ)	59168
ООО «Арча» (молкомбинат)	1810798
ИП «Исмагилов А.Г.» (ритуальные услуги)	7000
ИП Тухватуллин Д.И. (ПищекOMBинат)	37300
Иске Айван ав.	
КФХ Минхаиров Ленар (теплица)	733000

Искәрмә-газ көйләгеч пунктлар шулай ук сәнәгать предприятиеләрендә (АТП, икмәк заводы, Элеватор һ.б.) бар.

3.6. Каты көнкүреш калдыкларын жыю һәм утильләштерү системасының гамәлдәге торышына кыскача анализ

«Житештерү һәм куллану калдыклары турында» 89-ФЗ номерлы Федераль закон калдыклар, шул исәптән каты коммуналь калдыклар белән эш итүнең гомуми таләпләрен билгели. Кануннар нигезендә калдыклар белән эш итү жирле дәрәжәдән региональ дәрәжәгә тапшырылган.

89-ФЗ номерлы «житештерү һәм куллану калдыклары турында» Федераль законның 24.6 маддәсенең 1 өлеше нигезендә Россия Федерациясе субъекты территориясендә каты коммуналь калдыкларны жыю, ташу, эшкәртү, утильләштерү, зарарсызландыру, күмү калдыклар белән эш итү өлкәсендәге региональ программа һәм калдыклар белән эш итүнең территориаль схемасы нигезендә бер яисә берничә региональ оператор тарафыннан тәмин ителә.

Татарстан Республикасында Татарстан Республикасы калдыклары белән эш итү өлкәсендә территориаль схема гамәлдә (расвр. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2018 елның 13 мартындагы 149 номерлы карары белән), алга таба-территориаль схема.

Территориаль схема нигезендә Татарстан Республикасы территориясендә каты коммуналь калдыклар (алга таба – ККК) белән эш итү буенча региональ операторларның ике эшчәнлек зонасы – Көнбатыш һәм көнчыгыш зоналары билгеләнгән.

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлегә региональ операторлар эшчәнлегенә Көнбатыш зонасына керә, анда генераль планны эшләгән вакытта «ПЖКХ «ИК»ЖЧЖ региональ оператор булып тора.

89-ФЗ номерлы «житештерү һәм куллану калдыклары турында» Федераль Законның 24.7 маддәсенең 4 өлеше нигезендә, каты коммуналь калдыклар милекчеләре каты коммуналь калдыклар барлыкка килә һәм аларны туплау урыннары урнашкан эшчәнлек зонасында булган региональ оператор белән каты коммуналь калдыклар белән эш итү буенча хезмәтләр күрсәтүгә килешү төзәргә тиеш.

Сәнәгать калдыклары милекчеләре сәнәгать калдыклары белән эш итүгә лицензияләре булган тиешле оешмалар белән килешүләр төзи.

Муниципаль берәмлек территориясендә барлыкка килә торган каты көнкүреш калдыкларын күмү полигонда гамәлгә ашырыла:

- Арча - Яңа Кенәр автоюлыннан 800 метр ераклыкта урнашкан каты көнкүреш калдыклары полигоны, Күкчә Бирзә авылы, 2 км; 16:09:000000:549; мәйданы 0,511 га; сыйдырышлылыгы 133 200 тонна (75 процентка файдаланылган); теркәлү номеры ГРОРОДА: 16-00025-3-00758-28114; 56.134473, 49.862219; эксплуатацияләүче компания-"Жилкомбытсервис" ЖЧЖ, ИНН 1609009587, лицензия л020 - 00113-16/00153694 от 25.05.2014.

Жирлек территориясендә каты коммуналь калдыклар (алга таба - ККК) белән эш итү Татарстан Республикасы калдыклары белән эш итү өлкәсендәге территориаль схема нигезендә карала.

Территориаль схема нигезендә Арча муниципаль районы территориясендә 2030 елга кадәр карала:

- гамәлдәге каты көнкүреш калдыклары полигонын эксплуатациядән чыгару (КН 16:09:000000: 549);

- • төзелеш чүп-чарны күчереп төяү станциясе (Татарстан Республикасы, Арча муниципаль районы, "Арча шәһәре" муниципаль берәмлеге)"; 16:09:290401:118; майданы 1,5 га; егәрлеге елына 35 000 тонна; 56.032586, 50.027740);

Каты көнкүреш калдыклары белән эш итүнең перспектив схемасы нигезендә, муниципаль берәмлек территориясендә барлыкка килә торган калдыклар жыелачак һәм чүп-чарны күчереп төяү станциясенә озатылачак, аннан йөкне күчереп төягәннән соң муниципалитетара каты көнкүреш калдыклары полигоннарына озатылачак.

Жирлек территориясендә халыкның экологик һәм санитар-эпидемиологик иминлеген тәмин итү максатларында, «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 14 статьясы, «Житештерү һәм куллану калдыклары турында» 1998 елның 24 июнендәге 89-ФЗ номерлы Федераль законның 8, 13 статьялары, Федераль законның «әйләнә-тирә мохитне саклау турында» 10.01.2002 ел, № 7-ФЗ Россия Федерациясе дәүләт төзелеше 21.08.2003 ел, № 152 «Россия Федерациясе торак пунктлары территорияләрен чистартуның генераль схемаларын эшләү тәртибе турында методик тәкъдимнәрне раслау хакында» карары белән жирлектә торак пунктлары территорияләрен чистартуның генераль схемасын эшләргә кирәк.

Барлыкка килә торган калдыкларның санын Татарстан Республикасы территориясендәге төрле категорияле объектлардан (генераль планы куллану вакытына гамәлдә булган редакциядә) ККК туплау нормативлары нигезендә билгеләргә кирәк.

Контейнерлар саны, шул исәптән аерым жыю өчен, махсус техника берәмлекләре саны (аерым алганда транспорт һәм чүп жыю машиналары) төбәк операторы һәм жирлекнең торак пунктлары территорияләрен чистартуның Генераль схемасы белән билгеләнә.

Контейнер майданчыкларын урнаштыру урыннары төбәк операторы һәм жирлекнең торак пунктлары территорияләрен чистартуның Генераль схемасы белән төгәлләштерелә.

Яңа жир кишәрлекләре бүлеп бирү, торак биналарны төзекләндерү дәрәжәсен яхшырту, шулай ук халыкның санитария-гигиена шартларын һәм жирлек территориясенә экологик иминлеген яхшырту максатларында түбәндәге чаралар күз алдында тотыла:

- жирлек территориясен планлы-даими санитар чистартуны оештыру;
- ККНЫ аерым (дуаль) жыюны оештыру;
- каты көнкүреш калдыкларын жыю өчен су үткәрми торган контейнерлар урнаштырып, каты өслекле махсус майданчыклар оештыру;
- эре габаритлы калдыкларны жыю һәм саклау өчен калдыкларны жимерүгә комачаулый торган каты өслекле һәм Киртәле махсус майданчыклар оештыру;
- көнкүреш шартларында кулланыла торган энергия саклаучы лампаларны кабул итү пункты оештыру һәм аларны югары токсик класслы калдыкларны утильләштерү урыннарына чыгару;
- пыяла савыт, пыяла вату, макулатура, металл банкалар, металлолом, пластик һәм пластик шешәләр, кижә-мамык ватыклары, автомобиль шиннары кабул итү пункты оештыру;
- санитария-эпидемиология һәм табигатьне саклау законнарының заманча таләпләре нигезендә кар жыю өчен махсус майданчыклар оештыру;
- изоляцияләү катламы сыйфатында файдалану өчен ККК полигонына урам сметасын бетерү;
- тиреснең (тизәкнең) вакытлыча туплану урыннарын табигатьне саклау һәм санитария-эпидемиология законнары таләпләренә туры китереп төзекләндерү.

СанПиН 2.1.3684-21 буенча жыелган кар су үткәрми торган һәм тоташ жир өеме белән капланган майданчыкларда жыелырга яки кар эретү жайланмаларына чыгарылырга тиеш. Жыелган карны һәм бозны балалар уеннары һәм спорт майданчыкларында, рекреацион зоналарда, сулыкларның боз капламы һәм су жыю территорияләрендә, шулай ук үзәкләштерелмәгән су белән тәмин итү чыганаclarыннан 50 метр радиуста урнаштыру рөхсәт ителми.

«I һәм II класслы калдыклар белән эш итү өчен Инфраструктура» федераль проектын гамәлгә ашыру кысаларында «Экология» милли проекты составында «Федераль Экология

операторы» ФДУП Россия Федерациясе территориясендә I-II класслы калдыклар белән эш итү буенча федераль оператор итеп билгеләнде.

Предприятие калдык барлыкка килүдән алып аны икенчел продукциягә эшкәртүгә кадәр бөтен чылбыр белән идарә итүнең имин системасын булдырачак. Федераль операторны билгеләү Россия Федерациясе Хөкүмәтенен 2019 елның 14 ноябрендәге 2684-р номерлы күрсәтмәсе нигезендә «житештерү һәм куллану калдыклары турында «Федераль законга һәм» Росатом «ның атом энергиясе буенча дәүләт корпорациясе турында «Федераль законга үзгәрешләр кертү хакында» 2019 елның 26 июлендәге 225-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә кабул ителде. Федераль оператор илдә булган экологик проблеманы хәл итәргә һәм бу өлкәдә тәртип урнаштырырга мөмкинлек бирә торган I-II класслы калдыклар белән эш итү системасын булдыруның төп элементы булачак.

4 бүлөк. Энергия ресурстарын сак тотуну гамалга ашырудагы, мэгълүматны исепкэ алу һәм жыюдагы торыш һәм проблемаларга Характеристика

4.1 Жирлектэ, шәһәр округында энергия ресурстарын сак тоту торышына Анализ, шул исәптән күпфатирлы йортларда, бюджеттан финанслана торган оешмаларда, муниципаль оешмаларда энергия ресурстарын сак тоту чараларын финанслауның нигезле программасы һәм чыганаclarы булу

Хәзерге вакытта коммуналь инфраструктура системасы тарафыннан ягулык-энергетика ресурстарыннан файдалануның нәтижәлелеген күтәрү муниципаль берәмлек үсешенә ин мөһим стратегик бурычларыннан берсе булып тора. Энергияне сак тотуның һәм энергетика нәтижәлелеген арттыруның төп максаты-энергетика һәм табигать ресурстарын эшләп чыгару һәм транспортлау процессында ягулык-энергетика ресурстарын куллануны киметүне тәмин итүгә юнәлдерелгән чаралар эшләү.

Бүгенге көндә инженерлык жиһазлары һәм коммуналь инфраструктураны ресурстар белән тәмин итү чөлтәрләре физик һәм мораль яктан нык тузган, бу энергия чыганаclarына, чөлтәрләргә ремонтлауга һәм аларны аварияләрдән соң торгызуга артык акча сарыф итүгә китерә. Искергән канализация насос станцияләре, чистарту корылмалары һәм су агызу чөлтәрләре районның экологик хәленә тискәре йогынты ясый.

Энергияне сак тотуга һәм энергетика нәтижәлелеген күтәрүгә юнәлдерелгән чараларны гамалга кертү ресурстарны эшләп чыгаруга һәм транспортлауга тотылган гомуми чыгымнарын киметүдән тыш, муниципаль берәмлекне үстерүдә (яңа кулланучыларны тоташтыруда), ресурстар белән тәмин итү системаларының ышанычлылыгын арттыруда, районда экологик хәлне яхшыртуга ярдәм итәчәк.

«Энергияне сак тоту турында һәм энергетика нәтижәлелеген арттыру хакында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2009 елның 23 ноябрендәге 261-ФЗ номерлы Россия Федерациясе Федераль законының 13 статьясындагы 5 пункты нигезендә 261-ФЗ номерлы закон үз көченә кәргән көнгә файдалануга тапшырылган торак йортлар милекчеләре, күпфатирлы йортлардагы урыннар милекчеләре 1 гыйнварга кадәр 2012 елда мондый йортларны файдаланыла торган суны, табигый газны, жылылык энергиясен, электр энергиясен исәпкә алу приборлары белән жиһазландыруны, шулай ук куелган исәпкә алу приборларын эксплуатациягә кертүне тәмин итәргә. Шулай ук вакытта күпфатирлы йортлар күрсәтелгән срокта файдаланыла торган коммуналь ресурстарны исәпкә алуның күмәк (гомумйорт) приборлары, шулай ук индивидуаль һәм гомуми (Коммуналь фатир өчен) исәпкә алу приборлары белән жиһазландырылырга тиеш.

Энергетиканы үстерү һәм энергия нәтижәлелеген арттыру өлкәсендәге сәясәт икътисадны тотрыклы үстерү, халыкның тормыш сыйфатын күтәрү өчен табигый энергетика ресурстарыннан һәм энергетика секторы потенциалыннан максималь нәтижәле файдалануга юнәлдерелгән.

Программаның максатына ирешү түбәндәге төп бурычларны хәл итү белән тәмин ителәчәк:

икътисадның һәм халыкның энергия ресурстарына перспектив ихтияжларын тәмин итү;

-энергияне сак тоту һәм ягулык-энергетика ресурстарын житештерүнең һәм алардан файдалануның энергетик нәтижәлелеген арттыру өлкәсендә дәүләт сәясәтен үткәрү;

- коммуналь инфраструктурадан файдалану мөмкинлеген арттыру;

- аларны транспортировкалаганда энергия ресурстарын һәм салкын су югалтуларын киметү;

- жылылык энергиясен тапшырганда кулланыла торган электр энергиясен куллану күләмнәрен киметү;

- муниципаль учреждениеләрдә, коммуналь һәм энергия белән тәмин итүче оешмаларда энергия ресурстарын һәм салкын су куллануны киметү;

- коммуналь ресурстар житештерүнең нәтижәлелеген күтәрү.

Гамәлдәге ресурслар белән тәэмин итү системаларын реконструкцияләү һәм модернизацияләү буенча программада каралган чараларны үтәү системаларның эш нәтижелелеген арттыруга һәм югалтуларны киметүгә китерә.

Чараларны гамәлгә ашыруның нәтижелелеген бәяләү кулланучыларга энергия ресурсларын һәм су бирүнең факттагы үзгәрешләрен күзәтеп тору юлы белән гамәлгә ашырыла. Кулланыла торган энергия ресурслары күләме исәпләү приборлары күрсәткечләре буенча билгеләнә.

4.2 Ресурсларны, кулланыла торган исәпкә алу приборларын һәм программа-аппарат комплексларын куллануны исәпкә алу торышына Анализ

«Энергияне сак тоту турында һәм энергетика нәтижелелеген арттыру турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 23.12.2009 ел, № 261-ФЗ Федераль законның 13 статьясындагы 5 пунктына таянып, 261-ФЗ номерлы закон үз көченә кергән көнгә файдалануга тапшырылган торак йортлар милекчеләре, күпфатирлы йортлардагы урыннар милекчеләре 1 гыйнварга кадәр 2012 елда мондый йортларны кулланыла торган суны, табигый газны, жылылык энергиясен, электр энергиясен исәпкә алу приборлары белән тәэмин итәргә, шулай ук куелган исәпкә алу приборларын файдалануга тапшырырга. Шул ук вакытта күпфатирлы йортлар күрсәтелгән срокта файдаланыла торган коммуналь ресурсларны исәпкә алуның күмәк (гомумйорт) приборлары, шулай ук индивидуаль һәм гомуми (Коммуналь фатир өчен) исәпкә алу приборлары белән жиһазландырылырга тиеш.

Кулланучыларның табигый газ һәм электр энергиясен исәпкә алу узеллары белән тәэмин ителеше 100% ка җитә.

Жирлекнең «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге территориясенең күпчелек өлешен индивидуаль жылылык белән тәэмин итү зонасы алып тора, анда шәхси Утар йортлары төзелгән. Мондый биналар үзәкләштерелгән жылылык белән тәэмин итү системаларына тоташтырылмаган. Халыкны жылылык белән я индивидуаль газ казаннары тәэмин итә, я мич жылысы файдаланыла.

Жәмәгать учреждениеләре аз куәтле казанлы автоном котельныйлардан файдалана. Муниципаль берәмлек территориясендә кулланыла торган (файдаланыла торган) жылылык энергиясенең гомуми күләмендә исәпләүләр исәпкә алу приборларын кулланып башкарыла торган жылылык энергиясе күләменең өлеше 84,9% тәшкил итә.

Ресурслар белән тәэмин итүче оешмалар белешмәләре буенча «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге территориясендә кулланучыларга жиһазланган су күләме гомуми файдалы ял күләменең 57,9% составляет тәшкил итә.

Кабул ителә торган агып төшүче суларны коммерцияле исәпкә алу гамәлдәге законнар нигезендә гамәлгә ашырыла, ягъни кабул ителгән агып төшүче сулар саны кулланылган су микъдарына тигез итеп кабул ителә.

5 бүлек. Коммуналь инфраструктураны үстерүнең максатчан күрсәткечләре

Максатчан күрсәткечләр комплексын кулланып коммуналь инфраструктура системаларын реформалау һәм модернизацияләү кулланучыларга хезмәт күрсәтүнең ышанычлылыгында чагыла торган түбәндәге нәтижәле Параметрлар буенча һәм финанс-икътисадый һәм оештыру-хокукий характеристикаларны үзгәртү буенча бәяләнә:

- Коммуналь инфраструктура объектларының техник торышы, беренче чиратта – аларның ышанычлы эшләве. Әлеге параметрны контрольдә тоту һәм анализлау хезмәт күрсәтү сыйфатын билгеләргә, төп фондларны реабилитацияләү буенча көчләрнең житәрлек булуын бәяләргә мөмкинлек бирә. Әлеге бәяләүне исәпкә алып, төп фондларны модернизацияләүнең, искергән чөлтәрләрне һәм жиһазларны алыштыруның кирәкле һәм житәрлек дәрәжәсе билгеләнә.

- Коммуналь комплекс оешмаларының финанс-икътисадый хәле, коммуналь хужалыкны финанс белән тәмин итү дәрәжәсе, коммуналь комплекс оешмаларының инвестиция потенциалы.

- Коммуналь комплекс эшчәнлегенә идарә итүнең гамәлдәге системасын, институциональ үзгәртеп корулар дәрәжәсен, шартнамә мөнәсәбәтләренә үсешен бәяләргә мөмкинлек бирә торган оештыру-хокукий характеристикалар.

Коммуналь инфраструктура системаларын үстерүнең максатчан күрсәткечләрен түбәндәге төркемнәргә бүлүгә мөмкин:

- коммуналь ресурсларга ихтыяж;
- ресурсны житештерү, тапшыру һәм куллану нәтижәлелеге күрсәткечләре;
- ресурс китерүнең ышанычлылык күрсәткечләре;
- куела торган ресурсның сыйфат күрсәткечләре;
- ресурслар житештерүнең экологик яктан чиста булуы күрсәткечләре;

Максатчан күрсәткечләр коммуналь хезмәтләрнең һәр төре буенча билгеләнә һәм вакыт-вакыт төзәтелә.

Коммуналь инфраструктура системаларын үстерүнең максатчан күрсәткечләре турында белешмәләр түбәндәге таблицаларда китерелгән.

6 нчы Таблица-үзәкләштерелгән су белән тәмин итү системаларын үстерүнең максатчан күрсәткечләре

№ п/п	Исеме	Үлчәү бер- әмлеге	Жайга салу чорына план күрсәткечләре күрсәткечләре					
			2024	2025	2026	2027	2028	2029-2040
1	Су сыйфаты күрсәткечләре							
1.1	эчәр су сыйфатын житештерү тикшерүе нәтижәләре буенча алынган пробаларның гомуми күләмдә билгеләнгән таләпләргә туры килми торган су белән тәмин итү чыганаclarыннан, суүткәргеч станцияләреннән яисә үзәкләштерелгән су белән тәмин итү системасының башка объектларыннан бүлү суүткәргеч чөлтәренә бирелә торган эчәр су пробаларының өлеше	%	0	0	0	0	0	0
1.2	бүлү суүткәргеч чөлтәрендә эчә торган суның сыйфатын производство тикшереп то- руы нәтижәләре буенча алынган пробаларның гомуми күләмдә билгеләнгән таләпләргә туры килми торган эчә торган су пробалары өлеше	%	0	0	0	0	0	0
2	Су белән тәмин итүнең ышанычлылыгы һәм өзлексезлеге күрсәткечләре							
2.1	Коммуналь инфраструктура системаларының авариялелеге	ед./км	0,6	0,6	0,5	0,4	0,3	0,2
2.2	Товарлар һәм хезмәтләр китерүнең дәвамлылыгы (өзлексезлеге)	час./день	24	24	24	24	24	24
2.3	Су белән тәмин итү чөлтәрләренә тузуы	%	36	36	35	30	30	25

№ п/п	Исеме	Улчэу бер- эмлеге	Жайга салу чорына план күрсәткечләр күрсәткечләр					
			2024	2025	2026	2027	2028	2029-2040
2.4	Салкын су белән тәэмин итү чөптәртәрендә югалтулар	%	10	10	10	9	9	8
3	Энергетика нәтижәлелеге күрсәткечләр							
3.1	эчә торган суны әзәрләүнең һәм транспортировкалауның технологик процессында кулланыла торган электр энергиясенең чөптәргә жиберелә торган су күләме берәмле- генә чагыштырма чыгымы	кВт*ч/куб.м	1,345	1,345	1,345	1,345	1,345	1,345
4	Коммуналь инфраструктура системаларының баланслылыгы							
4.1	Товарлар куллануының һәм хөзмәт күрсәтүләрнең исәпкә алу приборлары белән тәэмин ителеше	%	58,0	58,0	59,0	60,0	65,0	100,0

Таблица 6 – Су агызу системасын үстөрүнең максатчан күрсәткечләр

Исеме	2024	2025	2026	2027	2028	2029-2040
Су агызуының ышанычлылыгы һәм өзлексезлеге күрсәткече						
Аварияләрнең һәм чүп-чарларның чагыштырмача саны канализация чөптәренең озынлыгына исәпләгәндә, бер./км.	0,48	0,48	0,45	0,4	0,35	0,2
Агынты суларны чистарту сыйфаты күрсәткечләр						
Үзәкләштерелгән су агызу системасына ташлана торган агынты суларның гомуми күләмендә чистартылмый торган агынты сулар өлеше, %	0	0	0	0	0	0
Үзәкләштерелгән гомуми эремә (көнкүреш) һәм үзәкләштерелгән яңгыр сулары агызу системалары өчен аерым үзәкләштерелгән су агызу система- лары төрләренә карата исәпләнгән, рөхсәт ителгән агызуларның бил- геләнгән нормативларына, агызу лимитларына туры килми торган агызу сулары пробалары өлеше, %	0	0	0	0	0	0
Кулланучылар өчен хөзмәтләрдән файдалану мөмкинлеге						
Коммуналь инфраструктурадан файдалану белән тәэмин ителгән торак йортларда кулланучылар өлеше, %	60	60	60	63	65	70

Таблица 7 – Жылылык белән тәэмин итү системаларын комплекслы үстөрү программасы чараларын гамәлгә ашыру нәтижәлелегенә максатчан күрсәткечләр

Исеме	Улчэу берәмлеге	2024	2025	2026	2027	2028	2029-2040
Жылылык чөптәртәрендәге технологик бозылулар нәтижәсендә жылылык энергиясен, жылылык ташучыны бирүне туктату саны	ед./км	0	0	0	0	0	0
Жылылык энергиясе чыганакларындагы технологик бозылулар нәтижәсендә жылылык энергиясен, жылылык йөртүчене бирүне туктату саны	ед./Гкал/ч	0	0	0	0	0	0
Билгеләнгән жылылык куәттеннән файдалану коэффициенты	%	44,8	44,8	44,8	44,8	44,8	44,8
Катнаш режимда эшләп чыгарылган жылылык энергиясе өлеше (турбоагрегатлар сайлап алудан жиберелгән жылылык энергиясе	%	-	-	-	-	-	-

Исеме	Улчэу берэмлеге	2024	2025	2026	2027	2028	2029-2040
зурлыгының жирлек, шәһәр округы, федераль әһәмияттәге шәһәр чикләрендә эшләп чыгарылган жылылык энергиясенң гомуми зурлыгына нисбәте буларак)							
Электр энергиясен жиберүгә шартлы ягулыкның чагыштырма чыгымы	г ут/кВтч	-	-	-	-	-	-
Ягулык жылылыгын куллану коэффициенты (бары тик электр һәм жылылык энергиясен катнаш эшләп чыгару режимында эшләүче жылылык энергиясе чыганаclarы өчен генә)	—	-	-	-	-	-	-
Монополиягә каршы законнарны бозуның теркәлгән фактларының (бирелгән кисәтүләрнең, күрсәтмәләрнең) булмавы, шулай ук административ хокук бозулар турында Россия Федерациясе кодексында каралган санкцияләрнең жылылык белән тәмин итү өлкәсендәге Россия Федерациясе законнарын, Россия Федерациясенң Монополиягә каршы законнарын, Табигый монополиялар турында Россия Федерациясе законнарын бозган өчен кулланылмасы	—	-	-	-	-	-	-

Таблица 8 – Электр белән тәмин итү системаларын комплекслы үстерү программасы чараларын гамәлгә ашыру нәтижәлелегенң максатчан күрсәткечләре

№ п/п	Исеме	Ед. изм	2024	2025	2026	2027	2028	2029-2040
1	Электр белән тәмин итү системасындагы аварияләр аркасында кулланыучыларның электр белән тәмин итүдә 10 сәгатътән артык дәвам иткән тәнәфесләр саны	Ед.	0	0	0	0	0	0
2	Кулланыучыларның исәпкә алу приборлары белән жиһазлану дәрәжәсе	%	100	100	100	100	100	100
3	Коммуналь инфраструктура системаларының ышанычлы эшләве	Часов в сутки	24	24	24	24	24	24

Таблица 9 –газ белән тәмин итү системаларын комплекслы үстерү программасы чараларын гамәлгә ашыру нәтижәлелегенң максатчан күрсәткечләре

№ п/п	Исеме	Ед. изм	2024	2025	2026	2027	2028	2029-2040
1	Газлаштырылган йорт биләмәләре өлеше	%	10	15	20	25	30	40
2	Бүлү челтәрендә табигый газ сыйфатын житештерү контроле нәтижәләре буенча сайлап алынган пробаларның гомуми күләмендә билгеләнгән таләпләргә туры килми торган табигый газ пробаларының өлеше	%	0	0	0	0	0	0

№ п/п	Исеме	Ед. изм	2024	2025	2026	2027	2028	2029-2040
3	Газ белән тәмин итү системасының авариялелеге	ед/км	Аварий нет	Аварий нет	Аварий нет	Аварий нет	Аварий нет	Аварий нет
4	Кулланучыларны тәмин итүдә өзеклекләр	%	0 часов (0%)	0 часов (0%)	0 часов (0%)	0 часов (0%)	0 часов (0%)	0 часов (0%)
5	Товарлар һәм хезмәтләр китерүнең давамлылығы (өзлексез- леге)	%	100	100	100	100	100	100
6	Товарлар куллануның һәм хезмәт күрсәтүләрнең исәпкә алу приборлары белән тәмин ителеше (исәпкә алу приборлары буенча газ реализацияләү күләменең газ реализацияләүнең гомуми күләменә нисбәте)	%	100	100	100	100	100	100

Программаны гамэлгэ ашыру нэтижэлэре планлаштырылган техник хэм финанс-икътисадый максатчан күрсэткечлэр дэрэжэсенэ ирешкэндэ билгелэнэ.

Жылылык белэн тээмин итү системасы буенча чараларны гамэлгэ ашыру нэтижэлэре булып:

- белдерелгэн куэтнең гарантиялэнгэн күләмендэ төзелэ торган объектларны жылылык белэн тээмин итү системасына тоташтыру мөмкинлеген тээмин итү;
- функциональ баш тартулар санын рациональ күрсэткечлэргэ кадэр киметү исэбенэ жылылык белэн тээмин итү объектларының ышанычлылыгын арттыру хэм өзлексез эшлэвен тээмин итү;
- жылылык белэн тээмин итү системасы буенча халыкка торак-коммуналь хезмэт күрсөтү сыйфатын яхшырту;
- жылылык белэн тээмин итү хезмэтлэрен күрсөтүнең ресурс нэтижэлелеген арттыру.

Су белэн тээмин итү системаларын үстерү чараларын гамэлгэ ашыру нэтижэлэре булып:

- сыйфатлы суны чыганактан кулланучыга өзлексез бирүне тээмин итү;
- су белэн тээмин итү системасы буенча халыкка торак-коммуналь хезмэт күрсөтү сыйфатын яхшырту;

- игълан ителгэн куэтнең гарантиялэнгэн күләмендэ төзелэ торган объектларны су белэн тээмин итү системасына тоташтыру мөмкинлеген тээмин итү;

- су ресурсларын хэм электр энергиясен экономияләү.

Системаларны үстерү чараларын гамэлгэ ашыру нэтижэлэре булып:

- игълан ителгэн куэтнең гарантиялэнгэн күләмендэ төзелэ торган объектларны су агызу системасына тоташтыру мөмкинлеген тээмин итү;
- су агызу объектларының ышанычлылыгын арттыру хэм өзлексез эшлэвен тээмин итү;
- яшәү тирэлегенэ техноген йогынтыны киметү;
- халыкка торак-коммуналь хезмэт күрсөтүнең сыйфатын яхшырту.

ККК күмүдэ (утильләштерүдэ) программа чараларын гамэлгэ ашыру районда экологик хэлне яхшыртуны тээмин итәчәк.

Коммуналь инфраструктураның соңгы торышына карата таләпләр формалаштырганда күрсәткечләр хэм индикаторлар коммуналь комплекс оешмаларының житештерү хэм инвестиция программалары үтәлешенә мониторинг уздыру методикасы, утв нигезендэ кулланыла. Россия Федерациясе Төбәкләр үсеше министрлыгының 14.04.2008 № 48 боерыгы белән.

10 нчы Таблица-халык өчен коммуналь ресурслардан файдалану мөмкинлеген анализлау

Критерий	Тоташу критериен расшифровкалау	Тоташу мөмкинлеге	Бөядән файдалану мөмкинлеге
Электр белән тээмин итү,			
Үзәкләштерелгән чөлтәлэргә тоташу мөмкинлеге	0-ирешә алмаслык/югары бәя 1-барып житү авыр/уртача бәя 2-арзан/түбән бәя	1	1
Электр белән тээмин итүнең автоном чыганақларыннан файдалану мөмкинлеге	0-ирешә алмаслык/югары бәя 1-барып житү авыр/уртача бәя 2-арзан/түбән бәя	1	1
Жылылык белән тээмин итү,			
Үзәкләштерелгән чөлтәлэргә тоташу мөмкинлеге	0-ирешә алмаслык/югары бәя 1-барып житү авыр/уртача бәя 2-арзан/түбән бәя	1	1
жылылык белән тээмин итүнең автоном чыганақларыннан файдалану мөмкинлеге	0-ирешә алмаслык/югары бәя 1-барып житү авыр/уртача бәя 2-арзан/түбән бәя	1	1
су белән тээмин итү, су агызу			
Үзәкләштерелгән чөлтәлэргә тоташу мөмкинлеге	0-ирешә алмаслык/югары бәя 1-барып житү авыр/уртача бәя 2-арзан/түбән бәя	1	1
Автоном чыганақлардан файдалану	0-ирешә алмаслык/югары бәя	1	1

Критерий	Тоташу критериен расшифровкау	Тоташу мөмкинлөгө	Бөядән фйдалану мөмкинлөгө
мөмкинлөгө	1-барып житү авыр/уртача бөя 2-арзан/түбән бөя		
Газ белән тээмин итү			
Үзәкләштерелгән челтәрләргә то- ташу мөмкинлөгө	0-ирешә алмаслык/югары бөя 1-барып житү авыр/уртача бөя	1	1

6 бүлек. Электр белән тәмин итүнең перспектив схемасы

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлегенең электр белән тәмин итү системасын үстерү электр энергетикасын үстерүнең региональ программаларында (Татарстан Республикасы электр энергетикасын үстерү программалары һәм схемалары) каралган чараларны гамәлгә ашыруга нигезләнә.

Электр белән тәмин итү системасын үстерүнең төп юнәлеше булып яңа кулланучыларны электр белән тәмин итү системасына то-таштыру мөмкинлеген тәмин итү тора.

Моның өчен программада:

- яңа бүлү пунктларын һәм трансформатор подстанцияләрен төзү һәм булганнарын реконструкцияләү;
- яңаларын төзү һәм булганнарын реконструкцияләү.

7 бүлек. Жылылык белән тәмин итүнең перспектив схемасы

Жылылык белән тәмин итү системасында инвестиция программалары эшләнмәгән һәм расланмаган.

Утарны һәм күп фатирлы төзелешне (өч катка кадәр) жылылык белән бер контурлы яки ике контурлы индивидуаль көнкүреш газ ка-заннарыннан тәмин итү тәкъдим ителә (СП 60.13330.2020. Кагыйдәләр жыелмасы. Жылыту, вентиляция һәм кондиционерлау. СНиП 41-01-2003).

Проектлана торган ижтимагый һәм административ-эшлекле төзелешләрне жылылык белән тәмин итү өчен блок-модуль котельный-лар төзү тәкъдим ителә. Бмкның төгәл саны, урыны, жылылык белән тәмин итү челтәрләренең трассировкасы һәм озынлыгы (кирәк булган-да) генераль планын гамәлгә ашырганда, Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексының 26 статьясы нигезендә, территорияләрне план-лаштыру проектларын, линия объектларын планлаштыру проектларын, проект документациясен эшләү юлы белән төгәлләштереләчәк.

Утарны һәм күпфатирлы төзелешне (өч катка кадәр) жылылык белән ике контурлы индивидуаль көнкүреш газ казаннарыннан тәмин итү тәкъдим ителә.

8 бүлөк. Су белән тээмин итүнең перспектив схемасы

Үзәкләштерелгән су белән тээмин итү системаларын үстерүнең төп юнәлеше булып бөтен су белән тээмин итү системасын модернизацияләү исәбенә халыкка күрсәтелә торган хезмәтләрнең сыйфатын күтәрү тора. Муниципаль берәмлекнең үсеш планнары нигезендә үзәкләштерелгән су белән тээмин итү системаларын үстерү түбәндәге принципнары исәпкә алып гамәлгә ашырыла:

- халыкны эчәр су һәм су белән тээмин итү хезмәтләре белән тээмин итүнең өстенлегә;

- су белән тээмин итү өлкәсенә инвестицияләр жәлеп итү өчен шартлар тудыру, хосусый инвестицияләргә кире кайтару гарантияләрен тээмин итү;

- кайнар су белән, салкын су белән тээмин итүнең үзәкләштерелгән системаларының технологик һәм оештыру бердәмлеген һәм бөтенлеген тээмин итү;

- кайнар су, салкын су белән тээмин итүче оешмаларның һәм аларның абонентларының икътисадый мәнфәгатьләре балансына ирешү һәм аларны үтәү;

- кайнар су һәм салкын су белән тээмин итүче оешмаларның су белән тээмин итү өчен кирәкле икътисадый нигезләнгән чыгымнарыннан чыгып, су белән тээмин итү өлкәсендә тарифлар билгеләү;

- су белән тээмин итү өлкәсендә эшкарлык эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен тотрыклы һәм дискриминацияләми торган шартлар тээмин итү;

- абонентларның су белән тээмин ителешенә бертигез шартлар тудыру;

- су белән тээмин итүне гамәлгә ашыручы оешмалар, Россия Федерациясә дәүләт хакияте органнары, Россия Федерациясә субъектлары дәүләт хакияте органнары һәм су белән тээмин итү өлкәсендә жайга салуны гамәлгә ашыручы жирле үзидарә органнары эшчәнлегенә ачык булуы.

Үзәкләштерелгән су белән тээмин итү системаларын үстерүнең төп бурычлары булып:

- өзлексез һәм сыйфатлы су белән тээмин итү юлы белән халыкның сәламәтлеген саклау һәм халыкның тормыш сыйфатын яхшырту;

- суны экономиялә куллану юлы белән энергетика нәтижәлеген арттыру;

- кайнар су белән тээмин итүне, салкын су белән тээмин итүне гамәлгә ашыручы оешмалар эшчәнлегенә нәтижәлеген арттыру исәбенә абонентлар өчен су белән тээмин итүдән файдалану мөмкинлеген тээмин итү;

- салкын су белән тээмин итүнең үзәкләштерелгән системаларын әлегә системалар белән идарә итүнең нәтижәле рәвешләрен үстерү, инвестицияләр жәлеп итү һәм кайнар су белән, салкын су белән тээмин итүне гамәлгә ашыручы оешмаларның кадрлар потенциалын үстерү юлы белән үстерүне тээмин итү;

- торақ төзелеш өчен планлаштырыла торган территорияләргә су белән тээмин итү чөлтәрләргә белән тээмин итү;

- су белән тээмин итү чөлтәрләргә физик тузуын киметү һәм гидравлик режимын яхшырту;

- су белән тээмин итү системасының ышанычлылығын һәм нәтижәлеген арттыру;

- янгын сүндерүне оештыруны яхшырту.

Үзәкләштерелгән су белән тээмин итү системаларын үстерүнең максатчан күрсәткечләргә түбәндәгеләр керә:

а) эчә торган суның сыйфат күрсәткечләре

б) су белән тээмин итүнең ышанычлылығы һәм өзлексезлегә күрсәткечләре

в) абонентларга хезмәт күрсәтү сыйфаты күрсәткечләре

г) ресурслардан файдалануның нәтижәлеген күрсәткечләре, шул исәптән транспортировкада су югалтуларын киметү

д) инвестиция программасы чараларын гамәлгә ашыру баясә һәм аларның нәтижәлеген нисбәте-суларның сыйфатын яхшырту

е) торак-коммуналь хужалык өлкәсендә мәгълүмати-хокукий жайга салуның дәүләт сәясәтен эшләү функцияләрен гамәлгә ашыручы федераль башкарма хакимият органы тарафыннан билгеләнгән башка күрсәткечләр.

Арча шәһәрендә, Иске Айван, Олы Бирәзә авылларында планлаштырылган торак кварталларны су белән тәмин итү системасын тәмин итү өчен су жыю урыннары төзү (артезиан скважиналары бораулау, су жыю башнялары урнаштыру) күздә тотыла.:

- Татарстан Республикасы Арча муниципаль районының Арча шәһәренең көньяк өлеше өчен су алу узелы

- Зур баржадан су алу (артезиан скважиналары бораулау, су башнясы урнаштыру).

Кулланучыларны ышанычлы һәм сыйфатлы су белән тәмин итү өчен гамәлгә ашыруга түбәндәге чаралар тәкъдим ителә:

- Су алу корылмаларының искергән жайланмаларын алыштыру;

- Суүткәргеч челтәрләренең искергән участокларын реконструкцияләү һәм алыштыру;

- Резервуарларны һәм суүткәргеч челтәрләрне ел саен чистарту һәм дезинфекцияләү;

- Су саклау зоналары (ВЗ) һәм яр бие яклау полосалары (ПЗП) чикләрендә хужалык эшчәнлеген чикләүне үтәү, Россия Федерациясе Су кодексы таләпләре нигезендә ВЗ һәм ПЗПДА законнар регламентын үтәү.

Норматив сыйфатлы эчә торган су кулланучыга капитал ремонтланган яисә санаци-яләнган суүткәргеч челтәрләре аша сыйфат күрсәткечләре начарланмыйча гына барып житәргә тиеш. Гамәлдәге магистраль һәм бүлү суүткәргеч челтәрләрен модернизацияләү су белән тәмин итү системасының ышанычлылыгын арттырырга, шулай ук су югалтуларны киметергә мөмкинлек бирәчәк.

Төзек булмаган һәм искергән үзәктән куу насосларын саклау һәм контроль чаралары белән жиһазландырылган заманча насосларга вакытында алыштыру су алу корылмаларының тотрыклылыгын һәм ышанычлылыгын арттырырга, су күтәрүгә энергия чыгымнарын киметергә

мөмкинлек

бирәчәк.

Таблица 10 – Су белән тээмин итү схемаларын гамәлгә ашыру буенча еллар буенча бүленгән төп чаралар исемлеге

№ п/п	Исемлек һәм исемлек үз эченә алынучы обь- ектлар	Гамәл гә ашуу срокл ары	Бәясе, мең сум.											
			Всего	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034-2037	2038- 2040
1	«Арча шәһәре» муниципаль берәмлегенә үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү системасы объектларын төзү, реконструкцияләү һәм модернизацияләү гамәлләре													
1.1	Үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү чыганаclarын һәм су чистарту корылма- ларын модернизацияләү (насос жайланмаларын алыштыру, КИПиА урнаштыру, ЗСО оештыру, су жыюларны контрольдә тоту һәм идарә итү систе- масын автоматлаштыру һ.б.)	2026- 2040	11250		750	750	750	750	750	750	750	750	3000	2250
1.2	Торбаүткәргечләрнең тузган участокларын этаплап алыштыру	2026- 2040	120000		8000	8000	8000	8000	8000	8000	8000	8000	32000	24000
1.3	Кире осмос һәм катион алмаштыручы сумалалы ион алмаштыру фильтры нигезендә су әзерләү си- стемасын урнаштыру , житештерүчәнлегә 250 м3/сәг (су жыю манарасы, Арча шәһәре)	2026- 2031	148000							148000				
1.4	кире осмос һәм катион алмаштыручы сумалалы ион алмаштыру фильтры базасында су әзерләү си- стемасын урнаштыру , житештерүчәнлегә 250 м3/сәг (су жыю манарасы, Зур Бирәзә авылы)	2026- 2031	5450							5450				

№ п/п	Исемлек һәм исемлек үз эченә алынучы объ- ектлар	Гамәл гә ашуу срокл ары	Бәяс, мең сум.											
			Всего	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034-2037	2038- 2040
1.5	Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы- ның Арча ш. көньяк өлеше өчен су алу узелы (озынлыгы 2500 п. м, диа- метры 110 мм, 5 артезиан скважинасы, житештерүчәнлегә тәүле- генә 1050 куб. м.)	2026	55000		55000									
1.6	Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы- ның Иске Айван бистәсендә усадьба төзе- лешендә су белән тәмин итү челтәрләрен төзү (озынлыгы 10000 п. м.)	2026	54691,5		54691,5									
1.7	Арча шәһәрендә 500 куб метрлы жир өсте резервуа- ры төзү	2026	12000		12000									
1.8	Арча шәһәренең төньяк өлешендә су белән тәмин ителешне арттыру	2026- 2027	455000			200000	255000							
1.9	Арча муниципаль районы- ның Арча шәһәрендә су белән тәмин итү челтәрләрен капиталъ ре- монтлау (диаметры 110 мм, Озынлыгы 920 п. м.; диаметры 225, озынлыгы 320 п. м.)	2025	86698,35	86698,35										

№ п/п	Исемлек һәм исемлек үз эченә алынучы объ- ектлар	Гамәл гә ашуу срокл ары	Бәясә, мең сум.											
			Всего	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034-2037	2038- 2040
1.10	Арча муниципаль районы- ның Төбәк-Чокырча авы- лында су белән тәмин итү челтәрләрен капиталъ ре- монтлау (диаметры 110 мм, Озынлыгы 1020 п. м.	2026	6120		6120									
1.11	Олы Бирзә авылында өстәмә су алу корылмасы төзү (артезиан скважинасы бораулау, су жыю манара- сы урнаштыру)	2027- 2028	11000			5500	5500							
1.12	Иске Айван авылында су белән тәмин итү челтәрләрен реконструк- цияләү	2028- 2029	45000				22500	22500						
	Барлығы:		1010209,9	86698,4	136561,5	214250,0	291750,0	31250,0	8750,0	162200,0	8750,0	8750,0	35000,0	26250,0

* - Капитал салуларның бәясә 81-02-19-2025 " жыентык по 19. Шәһәр инфраструктурасы биналары һәм корылмалары» һәм «сборник № 14. Тышкы су белән тәмин итү һәм канализация челтәрләре"» Су белән тәмин итү системасын үстерү буенча проектларны гамәлгә ашыруның төгәл бәясә проект-смета документациясен эшләү барышында төгәлләштерелергә тиеш.

9 нчы бүлек. Су агызуның перспективалы схемасы

Хәзерге вакытта «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге территориясендә су агызуны оештыруның түбәндәге проблемалары бар:

- су агызу чөлтәrlәренен һәм КНС жайланмаларының шактый тузган булуы;
- БОСка йөкләнеш арту сәбәпле (торақ, социаль объектлар төзү һәм 2024 елда БОСка "Арча" сәнәгать паркын тоташтыру), шулай ук Арча шәһәренен үсеш перспективаларын исәпкә алып, житештерүчәнлекне тәүлегенә 3000 м3 кадәр арттырып, яңа чистарту корылмалары төзөргә кирәк.;
- авыл торақ пунктларында су агызуның оештырылган системалары булмау.

Муниципаль берәмлекнең үзәкләштерелгән су агызу системасын үстерүнең төп бурычлары булып:

- үзәкләштерелгән су агызу системасының ышанычлылыгын арттыру максатында канализация чөлтәrlәрен реконструкцияләү;
- перспективалы абонентларны агынтыларны сыйфатлы һәм ышанычлы бүлеп бирү белән тәмин итү максатында канализация чөлтәrlәре төзү;
- тулаем система эшчәнлегенен ышанычлылыгын һәм нәтижәлелеген арттыру;
- үзәкләштерелгән су агызу системасының әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынтысын киметү.

Су агызуның үзәкләштерелгән системасын үстерү принциплары:

- абонентлар өчен су агызудан файдалану мөмкинлеген тәмин итү һәм үзәкләштерелгән су агызу системасыннан файдаланып хезмәт күрсәтү сыйфатын даими яхшырту;
- су агызуны Россия Федерациясә законнары таләпләре нигезендә тәмин итү;
- су агызу өлкәсендә мөмкин булган иң яхшы технологияләрден файдалану;
- су агызу өлкәсендә энергияне сак тоту технологияләрен кертү.

Жирлек торақ пунктларының су агызу системасын үстерүнең төп юнәлеше һәм төп бурычы булып:

- канализация чөлтәrlәренен искөргән участокларын алыштыру;
- агынтыларны чистарту системасын модернизацияләп, гамәлдәге канализация чистарту корылмаларын реконструкцияләү;
- канализация-насос станцияләренен искөргән жиһазларын алыштыру;
- яңа кулланучыларның су агызу хезмәтләреннән файдалану мөмкинлеген тәмин итү.

Таблица 11 – Су агызу схемаларын гамэлгә ашыру буенча төп чаралар

№ п/п	Исемлек һәм исемлек үз эченә алынучы обь- ектлар	Гамэлг ә ашы- ру срокла- ры	Бәясә, мен сум											
			Всего	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034- 2037	2038- 2040
1	Төрле модификацияләрдә хужалык-көнкүреш агынты-ларын биологик һәм тирәнтен чистартуның локаль жайлан-маларын урнаштыру	2026-2040	15000		1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	4000	2500
2	Искергән су агызу челтәрләрен этаплап алы-штыру	2026-2040	32500				2500	2500	2500	2500	2500	2500	8000	8000
3	Арча муниципаль районының Арча шәһәрәндә биологик чистарту корылмаларын про-ектлау һәм төзү	2026-2027	650000		300000	350000								
4	Арча шәһәрәненң Мостовая урамындагы канализация челтәрләренә капитал ре-монт ясау (5нче МКДДАН алып 8нче балалар бакчасына кадәр), диаметр 160 мм, 360 п. м.	2025	10000	10000										
5	Күпер, Төзүчеләр, Төзүчеләр тыкрыгы, Арча шәһәре Зур урамнарындагы тузган челтәрләрне алыштыру, КНС төзелеп , сәгатенә 40 куб. м, басым 25 м	2026	4950		4950									
6	Диаметры 600 мм булган чи-старту корылмаларының ташландык коллекторын ка-питаль ремонтлау	2026-2027	5000		2500	2500								
	ИТОГО:		717450	10000	308450	353500	3500	3500	3500	3500	3500	3500	12000	10500

* - Капитал салуларның баясе эреләндерелде, «19 нчы жыентык " НЦС 81-02-19-2025 нигезендә. Шәһәр инфраструктурасы биналары һәм корылмалары» һәм «сборник № 14. Тышкы су белән тәмин итү һәм канализация челтәрләре"» Су белән тәмин итү системасын үстерү буенча проектларны гамәлгә ашыруның төгәл баясе проект-смета документациясен эшләү барышында төгәлләштерелергә тиеш..

10 бүлек. ККК белән эш итүнең перспектив схемасы

Татарстан Республикасы калдыклары белән эш итү өлкәсендәге территориаль схема нигезендә Арча муниципаль районы территориясендә 2030 елга кадәр карала:

- гамәлдәге каты көнкүреш калдыклары полигонын эксплуатациядән чыгару (КН 16:09: 000000: 549);
- төзелеш чүп-чарны күчереп төяү станциясе (Татарстан Республикасы, Арча муниципаль районы, "Арча шәһәре" муниципаль берәмлеге"); 16:09:290401:118; майданы 1,5 га; егәрлеге елына 35 000 тонна; 56.032586, 50.027740)

Экологик хәлне яхшырту максатларында табигатьне саклау буенча түбәндәге чараларны да башкарырга кирәк:

- калдыкларны һәм аларны урнаштыру урыннарын инвентаризацияләргә,
- * санкцияләnmәгән чүплекләр барлыкка килүне булдырмауны контрольдә тоту системасын эшләргә һәм гамәлгә ашырырга,
- әйләнә-тирә мохитне саклау проблемаларын хәл итүгә жәлеп итү юлы белән граждaннарның ижтимагый активлыгын арттыру;
- халыкның экологик културасын күтәрү.

КККНЫ утильләштерү системасын үстерү буенча төп чараларга Характеристика 29 нчы таблицада китерелде.

12 нче Таблица – коммуналь инфраструктураны үстерү гамәлләре

№ п/п	Үз эченә алына торган объектларның исеме һәм Исемлеге	Гамәлгә ашыру бязе, мен сум.								Финанслау чыгана- клары
		Всего	2025 год	2026 год	2027 год	2028 год	2029 год	2030- 2035 го- ды	2036-2040 годы	
1	ККК жыю майданчыкларын төзекләндерү	6300	-	450	450	450	450	2250	2250	Бюджет
2	Каты коммуналь калдыкларны туплау урыннарын карап тоту	16800	-	1200	1200	1200	1200	6000	6000	Бюджет
3	Санкцияләnmәгән чүплекләрне бетерү	5400	-	1500	300	300	300	1500	1500	Бюджет
4	Гамәлдәге каты көнкүреш калдыклары полигонын эксплуатациядән чыгару (КН 16:09: 000000: 549)	102200		20440	20440	20440	20440	20440		Бюджет
5	Төзелеш чүп-чарны күчереп төяү станциясе (Татарстан Республикасы, Арча муниципаль районы, "Арча шәһәре" муниципаль берәмлеге"); 16:09:290401:118; майданы 1,5 га; егәрлеге елына 35 000 тонна; 56.032586, 50.027740)	265500		53100	53100	53100	53100	53100		Бюджет
	Барлыгы:	396200		76690	75490	75490	75490	83290	9750	

* - Күләмнәр аналог объектлар нигезендә эреләндерелгән күрсәткечләр буенча билгеләнде һәм проектлауның алдагы стадияләрендә төгәлләштерелергә тиеш.

11 бүлек. Газ белән тәмин итүдә инвестиция проектлары программасы

Үзәкләштерелгән газ белән тәмин итү системасы муниципаль берәмлекнең барлык торак пунктларында да каралган.

Газ белән тәмин итү системасын үстерү, гамәлдәге структураны саклап калып һәм функцияләүнең төп принциптарын камилләштереп, газ белән тәмин итү системасы объектларын үстерүне күздә тоту.

Төп бурычлар булып:

- үзәкләштерелгән газ белән тәмин итү системасы колачламаган жирлек территориясен, шулай ук яңа үзләштерелә торган территорияләргә табигый газ белән тәмин итү чөлтәрләре һәм объектлары төзү;
- коммуналь инфраструктура объектлары белән идарә итүнең нәтижеләлеген арттыру, чыгымнарны оптимальләштерү, шул исәптән табигать ресурстарыннан нәтижелә файдалану исәбенә торак-коммуналь хезмәт күрсәтүләренең үзкыйммәтен киметү;
- экологик хәлне яхшырту;
- газ белән тәмин итү системасының ышанычлылыгын арттыру;
- газ хужалыгы объектларының төп жиһазларын яңарту, төп житештерү фондларының норматив тузу һәм тузу дәрәжәсен киметү дәрәжәсендә тоту;
- газ белән тәмин итү системасының иминлеген арттыру.

Газ белән тәмин итү системасын үстерү түбәндәге максатларга ирешүгә юнәлдерелгән:

- ышанычлы, өзлексез һәм имин газ белән тәмин итү;
- үзәкләштерелгән газ белән тәмин итү системасы колачламаган территорияләргә, шулай ук яңа үзләштерелә торган территорияләргә табигый газ белән үзәкләштерелгән тәмин итү;
- табигый газны транспортлауның энергия нәтижеләлеген арттыру;
- абонентларга хезмәт күрсәтү сыйфатын яхшырту.

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлеген газ белән тәмин итү системасын үстерү 2019-2028 елларга Торак - коммуналь хужалыкны, сәнагать һәм башка оешмаларны Газлаштыру региональ программасында каралган чараларны гамәлгә ашыруга нигезләнә. Әлеге программа нигезендә якин киләчәктә юллама территориясендәге объектларны догазификацияләү буенча эшләр башкару планлаштырыла. . Торак фондының беренче чиратка артуы һәм исәпләнгән сроклар белән бәйлә рәвештә Арча шәһәрендә, Зур Бирәзә, Иске Айван, Төбәк-Чокырча авылларында газ көйләгеч пунктлар, югары, урта һәм түбән басымлы газүткәргечләр төзү күздә тотыла. Генераль планын гамәлгә ашырган- да, Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексының 26 статьясы нигезендә, территорияләргә планлаштыру проектларын, линия объектларын планлаштыру проектларын эшләү юлы белән, проект документациясендә, газ белән тәмин итү чөлтәрләренең төгәл саны, урыны, трассировкасы һәм озынлыгы төгәлләштереләчәк.

Газ белән тәмин итү системасы объектларын төзү чараларын гамәлгә ашыруны нигездә төбәк бюджеты һәм бюджеттан тыш чаралар (инвесторлар акчалары) хисабына гамәлгә ашыру планлаштырыла.

12 бүлек. Проектларның гомуми программасы

«Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге территориясендә коммуналь инфраструктура системаларын үстерү Арча шәһәрендә, Зур Бирәзә, Иске Айван, Төбәк-Чокырча авылларында торак фонды артуга бәйлә рәвештә инженерлык коммуникацияләре системаларына яңа кулланучыларны тоташтыру шартларын тәмин итүгә нигезләнә.

13 бүлөк. Программаны гамэлгэ ашыру өчен финанс ихтыяжлары

Энергия ресурсларын саклау өлкөсөндө ресурслар белән тээмин итүнең барлык системалары буенча инвестиция проектларының жылма программасы түбөндөгө таблицада күрсөтелгән

12 нче Таблица-коммуналь инфраструктура системаларын үстөрү чараларына инвестицияләр.

№ п/п	Финанслау чыганакалары	Бар-лыгы	Гамэлгэ ашыру бязе, мен сум							
			2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031-2035	2036-2040
1	Развитие системы водоснабжения									
	Финанслауның гомуми күләме, шул исәптән	1010209,9	86698,4	136561,5	214250	291750	31250	8750	197200	43750
	Бюджет	1010209,9	86698,4	136561,5	214250	291750	31250	8750	197200	43750
	Бюджеттан тыш									
	Финанслау чыганагы бил-геләнмәгән									
2	Развитие системы водоотведения									
	Финанслауның гомуми күләме, шул исәптән	715450	10000	308450	353500	3500	3500	3500	16500	16500
	Бюджет	715450	10000	308450	353500	3500	3500	3500	16500	16500
	Бюджеттан тыш									
	Финанслау чыганагы бил-геләнмәгән									
3	Развитие системы обращения с ТКО									
	Финанслауның гомуми күләме, шул исәптән	396200		76690	75490	75490	75490	75490	7800	9750
	Бюджет	396200		76690	75490	75490	75490	75490	7800	9750
	Бюджеттан тыш									
4	Всего по программе комплексного развития									
	Финанслауның гомуми күләме, шул исәптән	2121859,9	96698,4	521701,5	643240	370740	110240	87740	221500	70000
	Бюджет	2121859,9	96698,4	521701,5	643240	370740	110240	87740	221500	70000
	Бюджеттан тыш									
	Финанслау чыганагы бил-геләнмәгән									

* - Инвестицияләр күләме аналог объектлар нигезендә эреләндерелгән күрсәткечләр буенча билгеләнде һәм проектлауның алдагы стадияләрендә төгәлләштерелгә тиеш.

Программаны гамэлгэ ашыруга капитал чыгымнар 2121859,9 мең сум тәшкил итә.капитал салуларның бәясе эксперт бәяләмәләреннән, аналог объектлар буенча жыелма смета исәп-хисапларыннан, төзелә торган егәрлек берәмлегенә чагыштырма чыгымнардан чыгып билгеләнгән. Һәр проект буенча проект-смета документациясен эшләгәндә бәя төгәлләштерелергә тиеш. Коммуналь инфраструктураны үстерү буенча барлык чараларны да подряд ысулы белән башкару планлаштырыла.

Гамәлдәге коммуналь инфраструктура объектларын реконструкцияләү һәм модернизацияләү чараларын финанслау коммуналь инфраструктура объектларын үстерү буенча расланган программаларда каралган. Гамәлдәге объектларны реконструкцияләү, модернизацияләү, шулай ук яңа коммуналь инфраструктура объектларын төзү чараларын гамәлгә ашыруга инвестицияләр күләмнәрен Чираттагы финанс елына бюджет мөмкинлекләреннән һәм факттагы чыгымнардан чыгып төгәлләштерергә кирәк.

14 бүлөк. Проектларны гамэлгэ ашыруны оештыру

Программага кертелгэн чаралар түбэндэге рэвешлэрдэ гамэлгэ ашырылырга мөмкин:

- гамэлдэге оешмалар тарафыннан гамэлгэ ашырыла торган проектлар;
- чит инвесторларны (шул исэптэн оешмалар, шэхси эшмэкэрлэр, коммерция концессиясе шартнамэсе буенча) жэлөп итү өчен конкурска куелган проектлар (конкурс нигезендэ билгелэнгэн подряд оешмалары);
- муниципаль округ катнашында оешмалар гамэлгэ ашыра торган проектлар;
- гамэлдэге ресурслар белэн тээмин итүче оешмалар катнашында оешмалар гамэлгэ ашырыла торган проектлар.

Программаны гамэлгэ ашыруның төп рэвеше булып гамэлдэге коммуналь комплекс оешмаларының; ресурслар һәм энергия белэн тээмин итү өлкөсөндө эшчәнлекнең жайга салына торган төрлөрөн гамэлгэ ашыручы оешмаларның инвестиция программаларын эшлэу тора.

15 бүлөк. Инвестиция проектлары программалары, тоташтыру (тоташтыру) өчен тариф һәм түлэү (тариф)

Инфраструктура объектарын төзү һәм реконструкциялэу коммуналь комплекс оешмалары, челтэр компанияләре тарафыннан алга таба эксплуатациялэнөп гамэлгэ ашырыла. Төзелеш һәм реконструкция чыгымнарының аклануы инвестиция программаларын булдыру һәм яклау юлы белэн ирешелэ.

Инвестиция программалары коммуналь инфраструктура системаларын үстерү программалары нигезендэ төзөтелэчэк. Коммуналь комплекс оешмаларының инвестиция программаларын раслаганда төп талэп чараларда энергияне сак тотуны һәм энергетика нэтижэлелеген арттыруны тээмин итэ торган инновация продукциясен куллану булачак.

Инвестиция программалары проектларын гамэлгэ ашыру өчен тарифларга инвестиция өстэмэсен кертү тарифларның уңайлы дэрэжэгэ туры килү шарты белэн мөмкин.

16 бүлөк. Коммуналь ресурсларга халыкның чыгымнарын, социаль ярдэмгэ һәм субсидияләргэ бюджет чыгымнарын фаразлау, коммуналь хезмэтләргэ тарифлардан файдалану мөмкинлеген тикшерү

«Коммуналь комплекс оешмаларының тарифларын жайга салу нигезләре турында» 2004 елның 30 декабрэндэ 210 –ФЗ номерлы Федераль закон нигезендэ коммуналь комплекс товарларына һәм хезмэт күрсәтүләренэ тарифларны (бэялэрне) билгелэгэндэ әлегә товарлардан һәм хезмэт күрсәтүләрдән файдалану мөмкинлеген исэпкэ алырга кирэк. Коммуналь хезмэтлэр өчен түлэү салкын һәм кайнар су, электр, газ, жылылык өчен түлэүне үз эченэ ала.

Коммуналь хезмэтлэр өчен жылма түлэүнең исэп-хисап күрсәткече турында белешмэлэр түбэндэге таблицада китерелгэн.

12 нче Таблица-коммуналь хезмэтлэр өчен жылма түлэүнең исэп-хисап күрсәткече

Хезмэт күрсәтү исеме	с 01.01.2025 г.			с 01.07.2025г.		
Коммуналь хезмэтлэр	Тариф	Норматив	Размер платы, мес.	Тариф	Норматив	Размер платы, мес.
«Арча шәһәре " муниципаль берәмлеге (мәйданы 60 м2, 3 кеше яши, газ белән тээмин итү, салкын су белән тээмин итү, су агызу)						
Салкын су белән тээмин итү	47,79	3,63	520,43	52,53	3,63	572,05
Канализация	43,3	3,63	471,54	53,79	3,63	585,77
Электроэнергия	5,09	231	1175,79	5,73	231	3970,89
ККК	549,58	0,505	277,54	598,49	0,505	906,71
Газ белән тээмин итү	7,47	8,5	0,19	8,41	8,5	0,21
Барлығы	X	X	2445,49	X	X	6035,64

Искәрмә:

1. Коммуналь хезмэтлэргэ тарифлар күлөмө жылылык, су, су һәм газ белән тээмин итү хезмэтлэрэнә расланган тарифлар нигезендә кабул ителде. Хезмэт күрсәтүгә расланган тарифлар турындагы белешмэләр программа документтарының 6 Бүлегендә каралды.

2. Энергия ресурстарын куллану күләмнәре муниципаль берәмлек территориясә өчен гамәлдә булган куллану нормативларына тигез итеп кабул ителде.

Гражданнарның кулланыла торган коммуналь хезмэтләр өчен фаразлана торган жыелма түләүдән файдалана алуын баяләр халыкның түләү сәләте турындагы объектив мәгълүматларга нигезләнә, алар тариф сәясәтен формалаштыру һәм халыкка социаль ярдәм чараларын компенсацияләүгә һәм аз керемле гражданның торак һәм коммуналь хезмэтләр өчен түләүгә субсидияләр түләүгә кирәкле һәм мөмкин булган бюджет ярдәмен билгеләү нигезендә ятарга тиеш. Программаны кулланучылар акчалары исәбеннән финанслау мөмкинлеген билгеләү өчен Россия Федерациясә Төбәкләр үсеше министрлыгының «гражданнарның коммуналь хезмэтләр өчен түләү күләмен үзгәртүнең чик индексларын исәпләү буенча методик күрсәтмэләрне раслау турында» 23.08.2010 № 378 боерыгы белән расланган Коммуналь хезмэтләр өчен халык өчен гомуми түләүдән файдалану мөмкинлегенә бая бирелде (алга таба-методик күрсәтмэләр):

- гаиләнең жыелма керемендә коммуналь хезмэтләр күрсәтүгә чыгымнар өлеше;
- керемнәре яшәү минимумынан түбән булган халык өлеше;
- коммуналь хезмэтләр өчен түләүгә субсидияләр алучыларның гомуми санындагы өлеше.

12 нче Таблица-коммуналь хезмэтләрден файдалану күрсәткечләре

Критерий	Коммуналь хезмэтлэрдэн файдалану дэрэжэсе			
	Факт	Методик күрсэтмэлэр белэн билгелэнгэн		
		Югары	Ирешерлек	Ирешә ал- маслык
«Арча шәһәре " муниципаль берәмлеге (мәйданы 60 м2, 3 кеше яши, газ белэн тээмин итү, салкын су белэн тээмин итү, су агызу)				
Гаиләнең жыелма керемәндә коммуналь хезмэтләр күрсәтүгә чыгымнар өлеше, %	13,3	от 6,3 до 7,2	от 7,2 до 8,6	свыше 8,6

Таблица күрсәткечләреннән күренгәнчә, «Арча шәһәре» муниципаль берәмлеге территориясендә коммуналь хезмэтлэргә чыгымнар өлеше гаиләнең минималь тулаем керемендә 13,3% тәшкил итә. Шулай итеп, коммуналь хезмэтлэргә баялар дәрәжәсә арту әлегә хезмэтләрден файдалану мөмкинлегә кимүгә китерергә мөмкин.

Тормыш өчен мөһим булган коммуналь хезмэтләр һәркем өчен ачык булырга тиеш. Шуңа күрә тарифларны дәүләт тарафыннан жайга салу, гражданның коммуналь хезмэтләр өчен түлөөләрне чикләү һәм жайга салынулы оешмаларның чыгымнары күләмен тикшереп торы белән беррәттән, аз керемле гаиләләргә адреслы социаль ярдәм чаралары да гамәлгә ашырыла. Төрле категориядәге гражданны өчен айлык акчалата компенсация күләме (алга таба – ЕДК) коммуналь хезмэтләр өчен түләү чыгымнарының 50-100% до тәшкил итәргә мөмкин.

Торак яисә торак-төзелеш кооперативы әгъзалары, торак урыннар милекчеләре, яллаучылары һәм алардан файдаланучылар, әгәр аларның Торак урын һәм коммуналь хезмэтләр өчен түләү чыгымнары гаиләнең гомуми керемнен 22% тан артыграк булса, субсидиягә хокуклы. Субсидияләр гражданның алар белән даими яшәүгә гаилә әгъзаларын исәпкә алып бирелә.

Субсидияләрне исәпләү формуласы РФ Хөкүмәтенең «торак урыны һәм коммуналь хезмэтләр өчен түләүгә субсидияләр бирү турында» 2005 елның 14 декабрендәге 761 номерлы карарында (2020 елның 28 июлендәге редакциясә) беркетелгән. һәм өстәмә, кереш сүз. 01.01.2021 елдан көчәндә).

Торак яисә торак-төзелеш кооперативы эгъзалары, торак урыннар милекчеләре, яллаучылары һәм алардан файдаланучылар, әгәр аларның Торак урын һәм коммуналь хезмәтләр өчен түләү чыгымнары гаиләнең гомуми кеременең 22% тан артыграк булса, субсидиягә хокуклы. Субсидияләр гражданның алар белән даими яшәүче гаилә эгъзаларын исәпкә алып бирелә. 2024 елның гыйнвар-ноябрь айларында муниципаль берәмлек территориясендә субсидия алу хокукынан 12 368 кеше файдаланган, шул исәптән федераль тапшырмадан файдаланучылар – 6820 кеше, аз керемлеләр буенча – 279 кеше, хезмәт ветераннары – 1172 кеше, күп балалылар – 4097 кеше.

17 нче бүлек. Программаны исәпләү өчен Модель

Округның коммуналь инфраструктура системаларын комплекслы үстерү программасын модельләштерү халыкның фаразланган санын, шулай ук энергия ресурсларына тарифларның перспективалы күрсәткечләрән исәпкә алып башкарылды. Исәпләү нәтижәләре 33 нче таблицада китерелгән.

Энергия чыганаclarын һәм су сатып алуға житештерү чыгымнарын һәм тарифларын фаразлау өчен кабул ителгән индекслар-дефляторлар түбәндәге документлар нигезендә билгеләнгән:

1) 2026 елга һәм 2027 һәм 2028 еллар план чорына карап, хезмәт планы үзгәрешләренә фаразланган күрсәткечләре (РФ Икътисади үсеш министрлыгы сайтында бастырылган, 04.09.2025 ел).

12 нче Таблица-коммуналь ресурсларға халык чыгымнары, социаль ярдәмгә бюджет чыгымнары һәм субсидияләр фаразы

Хезмәт күрсәтү исеме	Период								
	Ед. Изм.	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031-2035	2036-2040
Гражданнарның барлык түләве									
«Арча шәһәре " муниципаль берәмлеге (мәйданы 60 м2, 3 кеше яши, газ белән тәмин итү, салкын су белән тәмин итү, су агызу)	Руб./мес.	6035,64	6653,09	7148,37	7480,38	7536,30	7593,58	8081,40	9368,56
Яшәү минимумы зурлыгы	руб/мес	15073,0	15231,4	15389,8	15549,9	15708,5	15868,7	16696,3	17574,1
3 кешедән торган гаиләнең гомуми кереме	руб/мес	45219	45694,25	46169,47	46649,63	47125,46	47606,14	50089,05	52722,32
Кулланучылар өчен коммуналь хезмәтләрдән файдалану мөмкинлеге									
«Арча шәһәре " муниципаль берәмлеге (мәйданы 60 м2, 3 кеше яши, газ белән тәмин итү, салкын су белән тәмин итү, су агызу)	%	13,3	14,6	15,5	16,0	16,0	16,0	16,1	17,8